

insatser & risk- skyddsbedömningar för våldsutsatta barn

ANVÄNDARSTÖD IRISK-INTERVJUER

Utarbetat av Maria Eriksson, Marie Cederschiöld högskola (f.d. Ersta Sköndal Bräcke högskola); Ulf Axberg, VID vitenskapelige høgskole; Anders Broberg, Emma Chawinga & Ole Hultmann, Göteborgs universitet; Clara Iversen, Uppsala universitet.

iRiSk-materialet får användas av handläggare inom socialtjänsten efter genomgången utbildning och godkännande av berörd enhetschef.

3:e omarbetade upplagan.

Copyright Författarna, 2025.

ISBN 978-91-531-3410-7

Utgivare: Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet.

Innehåll

1. Introduktion.....	4
I vilka ärenden är iRiSk lämpligt?	5
Översikt över metodstödet komponenter	6
När ska intervjuerna genomföras?	9
Anpassad ärendegång	11
2. Organisatoriska förutsättningar	13
Ledning av arbetet med iRiSk	13
Stöd till implementering.....	14
3. Insamling av information	17
Hur ska intervjuerna genomföras?.....	17
Föräldrintervju – våldsutsatt	20
Föräldrintervju – våldsutövande/förnekande	24
Intervju med äldre barn (≈ 9–17 år)	30
Intervju med yngre barn (≈ 5–8 år).....	36
Översikt över formulär	40
4. Analys och bedömning.....	42
Centrala begrepp.....	42
Våldets farlighet.....	44
Barnets agerande i situationer med våld.....	49
Barnets perspektiv på risk och skydd.....	50
Utvecklingsrisker	53
Behov av omedelbara insatser och säkerhetsplanering.....	62
Sammanställning.....	64
Skattning av grad av risk.....	65
Presentation i text.....	65
5. Akuta bedömningar	68
Informationsinhämtning.....	68
Analys och bedömning.....	69
6. Sexuella övergrepp mot barn.....	70
Att uppmärksamma vid informationsinhämtning	71
Analys och bedömning.....	72
7. Hedersrelaterat våld och förtryck.....	74
Att uppmärksamma vid informationsinhämtning	75
Analys och bedömning.....	76
8. Utredningar om vårdnad, boende och umgänge	77

Att uppmärksamma vid informationsinhämtning	78
Analys och bedömning	79
Presentation i text.....	81
Vidare läsning	85
Bilaga 1 Utredning. Inhämtad information om indikationer på hög risk	89
Bilaga 1 Mottag. Inhämtad information om indikationer på hög risk	92
Bilaga 2. Stöd till dokumentation i journal	95

1. Introduktion

iRiSk-intervjuer är ett metodstöd som kompletterar och fördjupar ordinarie utredningsarbete inom företrädesvis socialtjänsten, gällande barn som utsätts för våld i sin familj. Det utgår från barnkonventionens principer om barns rätt till skydd, stöd och delaktighet. Det bygger också på aktuell forskning om barn som utsätts för våld och barns förmåga att berätta om vad de varit utsatta för, om utredande intervjuer med barn och vuxna, samt om risk- och skyddsbedömningar i social barnavård.

Metodstödet är utvecklat inom ramen för forskningsprojektet "Insatser och risk-/skyddsbedömningar för våldsutsatta barn" (iRiSk), och har sedan vidareutvecklats och prövats i en rad därpå följande projekt. Utvecklingsarbetet har bedrivits av forskare i flera olika konstellationer och i nära samarbete med verksamheter som möter våldsutsatta barn och deras föräldrar. Många har bidragit till metodstödet, och vi vill här särskilt nämna Lisa Päiviö, Karin Röbäck de Souza och Filip Wollter.

Syftet med metodstödet är att ge stöd i barnavårdsutredningar, det vill säga utredningar enligt Socialtjänstlagen (SoL) eller Lagen om vård av unga (LVU), med frågeställningar om barn som rapporterats ha *utsatts för eller bevittnat våld i sin familj*. Metodstödet är alltså i första hand avsett för barnutredare inom socialtjänsten och fokuserar på våld utövat av omsorgspersoner (föräldrar, styvföräldrar och familjehemsföräldrar).

Metodstödet kan även användas vid bedömningar i andra sammanhang, exempelvis vid myndighetsutövning i förhållande till våldsutsatta och våldsutövande vuxna, eller vid utredningar vid socialtjänstens familjerättsenheter. Efter att metodstödet utvecklats och prövats främst i den sociala barnavården har forskargruppen genom olika pilotprojekt även inhämtat erfarenheter från akuta bedömningar med stöd av en kortversion av iRiSk, vid socialjour respektive mottag, och av användning av iRiSk för utredare inom ramen för vårdnads- boende- och umgängesutredningar. Metodstödet har i skrivande stund dock inte prövats på ett systematiskt sätt i andra sammanhang än inom myndighetsutövning i förhållande till barn som kan behöva skydd och stöd.

iRiSk "risk- och skyddsbedömningar" för våldsutsatta barn har fokus på "risk" i meningen omständigheter som enligt forskningen tyder på risker för våldsutsatta barn, och "skydd" i meningen insatser för att minska risker/riskhantering. Man kan också uttrycka det som att enligt iRiSk betyder "skydd" skyddsbehov och skyddsinsatser.

iRiSk är tänkt som ett stöd när handläggare ska omsätta forskningsbaserad kunskap om våldsutsatta barn som grupp till bedömningar av risker och behov av skyddsinsatser i ett enskilt ärende. Metodstödet kan karaktäriseras som ett strukturerat stöd till handläggares professionella bedömningar. Det är uppbyggt för att stödja handläggare i en stegvis bedömning av risker och skyddsbehov i det enskilda barnets liv. Det innehåller dels komponenter som handlar om informationsinsamling, dels ett stöd för analys och bedömning. Bedömningen görs utifrån den samlade information som handläggaren har om ärendet. Intervjuguider med tillhörande formulär och det här användarstödet utgör tillsammans metodstödet iRiSk: en risk- och skyddsbedömning enligt iRiSk förutsätter att båda delarna används tillsammans.

I vilka ärenden är iRiSk lämpligt?

Syftet med iRiSk-intervjuerna är att ge stöd i barnavårdsutredningar med frågeställningar om barn som rapporterats ha *utsatts för eller bevittnat våld i sin familj*. Intervjuer med våldsutsatt förälder, våldsutövande förälder/rar och barn blir med hjälp av iRiSk en del av underlaget för risk- och skyddsbedömningen. Intervjuerna är konstruerade för att användas inom ramen för utrednings- och dokumentationssystemet BBIC (Barns behov i centrum) och relaterar till BBIC-triangelnns tre sidor - *barnets utveckling, föräldrarnas förmåga, familj & miljö* - och deras olika underområden.

Intervjuerna lyfter fram barnets röst. Det finns ett fokus på riskfaktorer inom olika väsentliga områden. Utöver våldets farlighet även barnets eget agerande i våldssituationer, barnets uppfattningar om våldssituationer, och barnets relationer till omsorgspersonerna och utvecklingsrisker, det vill säga omständigheter som kan få negativa konsekvenser för barnet sett i ett utvecklingsperspektiv. Genom att fokusera på dessa områden, både i föräldra- och barnintervjuerna, finns möjlighet att få fram information av stor betydelse för beslut om skydd och stöd.

Att tänka på vid användningen av iRiSk

Metodstödet förutsätter att du som använder det har kompetens om våld i nära relationer: dels om våld i parrelationer och om barn som upplever den formen av våld, dels om våld riktat direkt mot barn.

Intervjuerna och frågeformulären ger inte absoluta svar om risken för att barnet ska utsättas för våld i framtiden. Däremot hjälper intervjuer och frågeformulär dig som handläggare att samla information om väsentliga områden på ett systematiskt sätt, och sammanställningsblanketten (bilaga 1) samt kapitlet om analys och bedömning hjälper dig att värdera olika risk- och skyddsfaktorer, som underlag för beslut om skydd och stöd.

För att erhålla ett tillräckligt underlag för en fullständig risk- och skyddsbedömning, som kan omfatta bedömning av risk för fortsatt våld, lämplighet av umgänge, vårdnadsfrågor eller behov av stöd- och behandlingsinsatser, kan det även krävas annan informationsinhämtning i ärendet.

Olika våldsformer i familjen kan överlappa, och barn kan vara utsatta såväl för våld mot en omsorgsperson som för fysiskt våld och sexuella övergrepp. Handläggningen av ärendet behöver naturligtvis beakta hela den våldsproblematik som kan finnas i familjen.

Om frågeställningen primärt handlar om våld mellan andra personer i familjen (syskon eller släktingar), våld utövat av personer utanför familjen, sexuella övergrepp eller omsorgsbrist som inte är knuten till våld, är iRiSk inte förstahandsvalet. Då det i skrivande stund saknas ett strukturerat metodstöd för utredningar i den sociala barnavården som rör sexuella övergrepp mot barn innehåller det här användarstödet viss information om hur metodstödet kan vara relevant även för dessa utredningar.

Metodstödet är inte heller primärt inriktat på att användas i utredningar om hedersrelaterat våld, könsstämpning, tvångsäktenskap, drogmissbruk eller tvister om boende/ vårdnad/ umgänge. I den mån våld är en del av ovanstående situationer kan hela eller delar av iRiSk-metodstödet vara användbart, som ett komplement till andra metodstöd, exempelvis det metodstöd för bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck som Socialstyrelsen tagit

fram, kallat *Heva* (Socialstyrelsen 2025)¹ och handlägningsstöd från Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

I användarstödet finns ett avsnitt som rör hedersrelaterat våld och förtryck vilket främst är avsett att tydliggöra på vilka sätt iRiSk kompletterar metodstödet från Socialstyrelsen (Heva). I relation till Heva poängterar Socialstyrelsen att det är utvecklat med fokus på familjemedlemmar och andra personer inom ett större kollektiv som utövar våld mot ett barn, men att det inte är utvecklat för att bedöma våld mellan personer som har en intim relation, det vill säga partnervåld. Vidare att partnervåld i en hederskontext kan innebära en dubbel utsatthet då partnern kan använda kontexten för att kontrollera och förtrycka den utsatta ytterligare. För dessa fall är Heva inte avsett, så där kan det behövas andra former av stöd i utredningen (Socialstyrelsen 2025, s. 9). Om det också finns barn som upplever våld från en förälder mot den andra föräldern (partnervåld) i en hederskontext kan alltså iRiSk vara ett viktigt komplement till Heva. Vidare har Heva barn i åldrarna 12-17 år som främsta målgrupp. Om det finns yngre barn i familjen kan iRiSk barnintervjuer vara ett stöd i informationsinhämtningen från dem, som komplement till Heva. Heva innehåller inte heller inte något specifikt stöd för informationsinhämtning från föräldrar, så även i den delen, det vill säga i föräldrainsatser, kan iRiSk vara ett komplement till Heva.

I användningen av iRiSk i ärenden som rör sexuella övergrepp mot barn respektive hedersrelaterat våld och förtryck bör beaktas att metodstödet än så länge inte prövats på ett systematiskt sätt i förhållande till dessa våldsformer.

Om det pågår en brottsutredning i det aktuella ärendet bör lokala rutiner för att hantera den situationen följas, till exempel när det gäller att ta kontakt med ansvarig utredare på polisen för att stämma av hur polisutredning och barnavårdsutredning kan löpa parallellt utan att störa varandra.

Översikt över metodstödet komponenter

Steg 1: Fördjupad kartläggning.

Den tänkta "typiska" ärendegången är att när det finns indikation på våld i familjen kartläggs först omfattningen och typen av våld med föräldern/föräldrarna med hjälp av två strukturerade frågeformulär: Våld Mot Vuxen (VMV-2) och Våld Mot Barn (VMB). Frågeformulären underlättar för handläggaren att bedöma allvarlighetsgraden av våldet och att bedöma om det finns en primär våldsutövare i familjen. Formulären är riktade till vuxna, och de finns i skrivande stund tillgängliga för elva språkgrupper (se vidare nedan om när intervjuerna ska göras och om anpassad ärendegång).

Steg 2: Risk- och skyddsintervjuer.

Utifrån det som framkommer vid den fördjupade kartläggningen och övrig information i ärendet tar handläggaren ställning till behovet av strukturerade intervjuer vilka genomförs med hjälp av en intervjuguide med både stängda och öppna svarsalternativ. Till stöd för genomförandet av intervjuerna finns texten i följande kapitel (3. Insamling av information) med instruktioner steg för steg.

I typfallet intervjuas den våldsutsatta (alt. inte primärt våldsutövande) föräldern först med hjälp av en intervjuguide utvecklad specifikt för våldsutsatta föräldrar, med rubrik och

¹ Se <https://www.socialstyrelsen.se>

försättsblad "Risk- och skyddsintervju Våldsutsatt förälder". I intervjun tillfrågas föräldern om sin egen relation till barnet, sin egen och barnets våldsutsatthet, kontakt med den andre föräldern och om sin och barnets upplevelse av trygghet utifrån boende, vårdnad och umgänge. I intervjuguiden för intervju med våldsutsatta föräldrar ingår även vid behov FREDA, ett formulär för bedömning av risk för eskalerande partnervåld mot föräldern. I intervjun ingår även ett av forskargruppen utvecklat formulär: *Uppfostringsstrategier - Föräldrar* (UPP-F).

Därefter intervjuas den förälder som utövat våld och/eller förnekar att det förekommit våld. Finns en primär våldsutövare i familjen bör intervjuguiden med rubrik/försättsblad "Risk- och skyddsintervju Förälder" användas. Intervjun med rubrik/försättsblad "Risk- och skyddsintervju Förälder" kan också användas i det fall det är oklart hur våldet sett ut i familjen, eller om föräldern förnekar att våld har förekommit. Du som handläggare behöver alltid göra en bedömning av vilken version av föräldrintervjun som är mest lämplig att använda med en specifik förälder. Om föräldern genom intervjun visar sig vara beredd att svara på frågor om våld kan intervjun kompletteras med olika formulär, som formuläret UPP-F. Om föräldern nekar till att ha använt våld eller är lågt motiverad till att tala om våld behöver du som handläggare göra en bedömning av om det är meningsfullt att använda ytterligare frågeformulär som komplement till intervjun. "Risk- och skyddsintervju Förälder" kan användas med båda föräldrar om det är oklart om eller tydligt att både föräldrarna har utövat våld.

I typfallet intervjuas föräldrar först och barn sedan. Det gäller i synnerhet utredningar rörande förskolebarn och yngre skolbarn. Både föräldra- och barnintervjuerna är strukturerade så att intervjuens upplägg ska underlätta relationsskapande mellan intervjuare och intervjuad. Intervjuguiderna för barnintervjuerna tar också hänsyn till barnets ålder/mognadsnivå. Det handlar till exempel om att båda versionerna av föräldrintervjun (våldsutsatt respektive våldsutövande/förnekande) inleds med fokus på föräldrarnas relation till sitt barn som en utgångspunkt för det fortsatta samtalet, och om att en våldsutsatt förälder genom intervjuens struktur ges ett erkännande som utsatt innan intervjun går närmare in på föräldrarnas egna eventuellt problematiska uppfostringsstrategier.

Risk- och skyddsintervjuer för barn finns i två versioner, för åldrarna 5–8 år respektive 9–17 år. Efter en första intervju fas med öppna frågor om barnets våldsupplevelser intervjuas barnet om sitt eget förhållningssätt i situationer med våld, kontakten med respektive förälder och då särskilt upplevelse av trygghet med respektive förälder, samt om tecken på traumareaktioner. I versionen för äldre barn ingår även två formulär: ett för att fånga barns agerande i situationer med våld, *Hur indragen är du i dina föräldrars konflikter* (IND-B) samt barnversionen av formuläret *Uppfostringsstrategier* (UPP-P/ UPP-M). Intervjun riktad till äldre barn inleds med frågor om den förälder som utpekats som våldsutövare och avslutas med frågor om den förälder som är barnets primära omsorgsgivare, utifrån tanken att det kan vara betydligt svårare för barn att benämna utsatthet från den förälder som barnet är mest beroende av för omsorg och trygghet. Versionen för yngre barn är betydligt mer kortfattad och konkret än versionen för äldre barn.

Vid behov av ytterligare fördjupning kan väl beprövade formulär användas för att få en bild av föräldrars och barn psykiska hälsa och sociala situation (se vidare kapitel 3).

Steg 3: Analys och bedömning.

Till stöd för analys av den insamlade informationen som helhet, inför bedömningen av risk och skydd, finns användarstödet kapitel 4 *Analys och bedömning*. Denna del av metodstödet

är strukturerad med utgångspunkt i de fem aspekter av risk som utgör en del av den teoretiska och empiriska basen för iRiSk (för en mer ingående beskrivning av varje område, se kapitel 4):

1. **Våldets farlighet.** Det finns ofta en högre förekomst av psykiska problem, kriminalitet samt alkohol- och drogmissbruk hos föräldrar i familjer där förälder och barn utsätts för allvarlig misshandel. iRiSk-intervjun kan vid behov – om en bedömning inte redan gjorts - inkludera bedömningsinstrumentet FREDA, som utgår från en förälder utsatt för partnervåld. En bedömning av den våldsutövande föräldern med fokus på våldets farlighet kan komplettera iRiSk-intervjun för att ge underlag för att bedöma medelhög till hög risk för upprepat partnervåld. Vid förekomst av barnmisshandel måste farlighet också bedömas i förhållande till denna typ av våld och med hjälp av kända riskfaktorer för allvarligt och dödligt våld mot barn.
2. **Barnets agerande.** Barn kan agera för att skydda sig själva, syskon eller en förälder, och kan därigenom utsätta sig själva för fara. Det blir därför viktigt att undersöka barnets strategier och agerande i situationer med våld, både med tanke på bedömningen av risk och skyddsbehov, och med tanke på eventuella behov av stöd och hjälpinsatser där barnet exempelvis får lära sig mindre riskfyllda sätt att agera.
3. **Barnets perspektiv på risk och skydd.** Att inkludera barnets perspektiv på hur trygg eller otrygg situationen är samt vilket skydd som finns är viktigt av flera skäl. En praktik som inkluderar barnets röst och perspektiv kan ses som ett uttryck för ett holistiskt barnperspektiv där vuxnas omsorg om barnet och barnets rätt till delaktighet kombineras. Barnet blir både skyddat och kommer till tals i frågor som berör hen. Att utforska och bedöma barnets upplevelse av trygghet är också helt centralt för säkrandet av barnets rätt till skydd. Det är inte givet att vuxna runt barnet har inblick i barnets eventuella upplevelser av utsatthet eller otrygghet, och inte heller i hur barnet ser på sina möjligheter att agera för att bli tryggare. Här behöver barnet självt komma till tals. I det fall barnet självt inte kommer till tals, för att barnet är för litet eller det av andra skäl inte är lämpligt eller möjligt att samtala med barnet, måste avsaknaden av barnets perspektiv betraktas som en indikation på hög risk. Detta utifrån den generella kunskapen dels om hur de minsta barnen påverkas av våld, dels utifrån kunskapen om hur utsatthet för våld generellt skapar rädsla och otrygghet hos barn.
4. **Utvecklingsrisker.** Risker för barns utveckling på längre sikt handlar om ett komplicerat samspel mellan olika faktorer över tid. sårbarhet (medfödda eller tidigt förvärvade egenskaper hos barnet), riskfaktorer (faktorer i barnets uppväxtmiljö), motståndskraft (faktorer som hos barnet som kan göra det mer "robust") och friskfaktorer (faktorer i miljön som kan ge barnet stöd och hjälp till en positiv utveckling). I barnavårdsutredningen bör en bedömning göras kring risk- och friskfaktorer på olika nivåer: barnet själv, familjen (barnuppfostran, familjehistoria och familjemiljö) och social situation (förskola, skola, fritidsverksamhet m.m.). BBIC-strukturen är en hjälp i detta arbete. Användarstödet för iRiSk fokuserar på de särskilda utvecklingsrisker som handläggaren behöver vara uppmärksamma på när det handlar om våldsutsatta barn.
5. **Behov av omedelbara insatser och säkerhetsplanering.** Enstaka förhållanden eller flera faktorer sammantaget i ett barns situation kan innebära att socialtjänsten måste agera snabbt i syfte att skydda barnet här och nu, och för att begränsa den skada våldet kan orsaka både på kort och lång sikt. Graden av risk kan ändras snabbt och behovet av omedelbara insatser måste bedömas både direkt när ärendet aktualiseras inom

socialtjänsten, baserat på den begränsade information som då finns tillgänglig, och löpande under utredningstiden allt eftersom ny information tillkommer. Även planering för att öka skyddet för barnet behöver göras löpande. Det handlar då om insatser för att öka säkerheten, för att öka barnets upplevelse av trygghet och för att begränsa de negativa effekterna av våld.

Med hjälp av användarstödet kan handläggaren kontrollera om information finns från alla viktiga områden, repetera vilken information som intervjuaren ger, och bedöma om det behövs kompletterande information före bedömning och beslut om fortsatt handläggning.

Mottag och akuta bedömningar

I socialtjänsten finns idag ofta en särskild enhet för mottagning av nya klienter. Det är mottagningsenheter eller -grupper för barn och ungdom som ofta gör förhandsbedömningar utifrån inkomna orosanmälningar som rör barn och unga, och som utifrån det underlag som kommit in inom 14 dagar fattar beslut om att öppna en utredning eller inte. Forskning och metodutveckling inom socialt arbete har framför allt fokuserat på längre bedömnings- och stödprocesser. Forskning som rör bedömningar i akuta situationer är mycket sparsam. De metodstöd för akuta bedömningar som rör barn och våld som finns att tillgå har främst utformats för användning inom polisen eller hälso- och sjukvården, med målsättning att upptäcka våld (s.k. screeningverktyg), inte att bedöma risk eller behov och lämpliga insatser i ett tidigt skede av en utredningsprocess. Därför har forskargruppen utvecklat en version av iRiSk avsedd som stöd vid akuta bedömningar, exempelvis vid socialjour eller mottag. Metodstödet för akuta bedömningar är utvecklat dels utifrån befintlig forskning om våld i akuta situationer som funnits tillgänglig, dels utifrån iRiSk avsett för utredare. Än så länge har metodstödet för akuta bedömningar inte prövats systematiskt utan enbart i ett par pilotprojekt (Eriksson 2025; Eriksson & Wollter 2023).

iRiSk avsett för utredningar har således kompletterats med ett stöd avsett för akuta bedömningar, antingen inom ramen för barnavårdsutredningar, eller vid socialjour eller mottag. Stödet för akuta bedömningar diskuteras i ett eget kapitel (kapitel 5).

Annat stödmaterial

Förutom det stödmaterial som utvecklats direkt relaterat till iRiSk (frågeformulär, intervjuguider, användarstödet) förutsätter modellen att du som handläggare tar del av och använder dig av övrigt stödmaterial utvecklat för socialtjänsten i Sverige, som Socialstyrelsens handböcker, metodstöd för FREDA respektive BBIC, och så vidare.

När ska intervjuerna genomföras?

I ärenden där det finns rapport om, eller annan indikation på, våld i familjen (mot förälder och/eller barn) görs först en initial riskbedömning och de åtgärder som bedöms nödvändiga vidtas, t.ex. placering på skyddat boende. iRiSk-intervjuerna är tänkta att användas inom ramen för socialtjänstens myndighetsutövning, vilket i många fall innebär att en mottagningsenhet eller enhet inriktad på våld (som ett relationsvåldsteam eller motsvarande) har gjort en första bedömning av risk och skyddsbehov. Användarstödet är därför anpassat till situationen att riskfaktorer för farligt våld ofta har beaktats initialt innan iRiSk-intervjuerna används i barnavårdsutredningen. Handläggaren i barnavårdsutredningen kan sedan välja att använda FREDA farlighetsbedömning i samband med en bedömning inom ramen för denna utredning om det är motiverat utifrån informationen i ärendet, exempelvis om en tidigare FREDA-bedömning ligger flera månader tillbaka i tiden.

Även andra bedömningsstöd för farlighetsbedömningar kan vara aktuella beroende på ärendet. Det kan gälla allvarligt våld (fysiskt våld med skador, vapen, snabbt upptrappat våld, dödshot t.ex.), riskfaktorer hos föräldrarna (psykisk sjukdom, alkohol/drogmissbruk) eller familjerelationerna (fysiskt våld har utövats nyligen, kvinna som nyligen lämnat/ämner lämna en våldsbenägen man, kriminalitet hos våldsutövaren). Riskbedömning – inklusive farlighetsbedömning - måste sedan göras löpande under utredningen (se kapitel 4 Analys och bedömning).

För att bedöma om iRiSk-intervjuerna är lämpliga i ärendet kan handläggaren ta stöd av den fördjupade kartläggningen som består av de två frågeformulären (Våld mot vuxen – VMV-2 och Våld mot barn – VMB) som tar 5–10 minuter vardera att fylla i.

I vissa ärenden kan det vara svårt att avgöra om det finns en tydligt våldsutsatt respektive en våldsutövande förälder. Använd VMV-2 som stöd, där respektive förälder redogör för vilket våld hen utsatts för och utövat. Kartläggningen ger handläggaren stöd i beslut om iRiSk-intervjuer kan genomföras, samt i beslut om vilken intervjuguide som i så fall är lämplig med respektive förälder. Annan information, t.ex. från barnet via en anmälan till socialtjänsten, kan också utgöra tillräckligt underlag för beslut om att använda intervjuerna.

Vi rekommenderar att iRiSk-intervjuerna används tidigt i processen, eftersom frågorna i intervjuguiderna i många fall ersätter de frågor handläggare skulle ställt vid sina första utredande samtal med barn och föräldrar.

Den generella, men inte tvingande, utgångspunkten är att intervju med förälder och eventuellt även barn görs om:

1. VMV-2 visar att en förälder utsatts för fysiskt våld under det senaste året från en nuvarande eller före detta partner OCH barnet haft umgänge eller bott med föräldern (eller kommer att ha/göra det inom överskådlig framtid) och/eller
2. VMB visar att barnet utsatts för fysiskt våld av en omsorgsperson under det senaste året OCH har umgänge eller bor med omsorgspersonen (eller kommer att ha/göra det inom överskådlig framtid).

Observera att frågeformulären endast är en hjälp för att göra så välinformerade bedömningar som möjligt. Det är därför viktigt att handläggare låter sin egen bedömning av risken för att barn och förälder kan utsättas för fortsatt våld vara vägledande i beslutet om intervjun ska genomföras. Detta gäller även om villkoren ovan inte är uppfyllda. Det kan t.ex. gälla fall då en hårt kontrollerad och skrämmd förälder inte varit utsatt för fysiskt våld, men då fysiskt våld med stor sannolikhet skulle tillgripas om föräldern inte fogade sig efter den andre förälderns önskemål.

Att den information som samlas in alltid måste tolkas och att handläggare behöver göra sin egen bedömning kan också illustreras av fall där båda föräldrarna för fram uppgifter om utsatthet för våld från den andra föräldern. Att båda rapporterar våldsutsatthet betyder inte med automatik att handläggare ska använda intervjun för våldsutsatta föräldrar, eller intervjun för våldsutövande föräldrar med båda. Handläggare behöver göra en bedömning av vad som är det mest lämpliga sättet att gå vidare. Här kan de strukturerade formulären tillsammans med annan information som finns i ärendet ge ett underlag för bedömning. Det kan exempelvis vara så att även om båda föräldrar rapporterar utsatthet för våld är det bara

den ena som uttrycker tydlig rädsla för den andra föräldern, eller bara den ena som behövt uppsöka hälso- och sjukvården på grund av skador efter att ha varit utsatt för våld. Ett annat exempel är att medan den ena föräldern som rapporterar egen utsatthet också tillstår ett visst eget våld, förnekar den andra kategoriskt att hen själv också har använt våld. Handläggare behöver då utifrån all den information som hittills samlats i ärendet göra en bedömning av vilka uppgifter de uppfattar som mer trovärdiga i detta tidiga skede i utredningen.

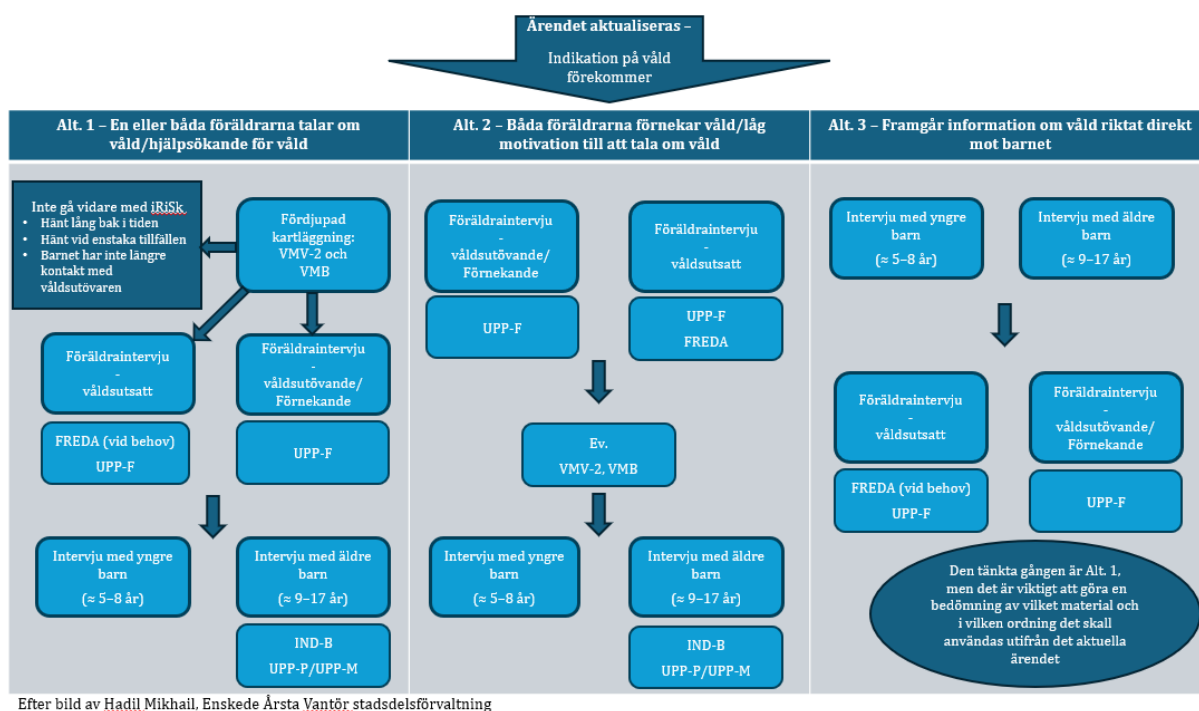
Ett viktigt skäl till att genomföra iRiSk-intervjuer med barn gäller ärenden där det finns motstridiga uppgifter om förekomst av våld eller där båda föräldrar förnekar förekomst av våld. Barnet kan ha berättat om våldshändelser för exempelvis skolpersonal eller grannar som gjort en orosanmälan. Då är det inte ovanligt att föräldrarna, när de kontaktas av socialtjänsten, förnekar att våld har förekommit, och barnet kanske tar tillbaka sin tidigare berättelse. Det är möjligt att använda iRiSk-intervjun även när föräldrar inte håller med om de uppgifter som finns om våld (se avsnittet Anpassad ärendegång nedan).

Det är viktigt att barns ibland svårtolkade eller fragmentariska uppgifter om våldshändelser får väga tungt i beslut om att genomföra iRiSk-intervjun. När handläggare ställer detaljerade frågor om våldshändelser kan de få bekräftande svar trots att barn tidigare förnekat förekomst av våld när de svarat på mer övergripande frågor. I iRiSk-intervjuerna med barn ger vi detaljerade anvisningar om hur intervjun ska genomföras för att ge barnet maximal möjlighet att berätta om vad hen utsatts för utan att handläggaren styr barnets berättelse så att informationen brister i tillförlitlighet.

Anpassad ärendegång

Även om metodstödet är utvecklat med utgångspunkt i en typisk ärendegång kan användningen av metodstödet olika komponenter behöva anpassas. En central fråga är i vilken grad en förälder är hjälpsökande på grund av egen eller barnets utsatthet för våld, och därmed är beredd att berätta om våld. I sådana fall kan det vara lämpligt att inleda med den fördjupade kartläggning av våldet som beskrivs ovan, för att sedan fortsätta med intervjun anpassad till våldsutsatta föräldrar (se alternativ 1 i figuren nedan). Handlar det i stället om ett ärende där det finns en låg motivation hos en eller båda föräldrar att berätta om våld och/eller ett förnekande att det förekommit våld kan det vara mer lämpligt att gå direkt till föräldrantervjun anpassad till föräldrar som utövat våld och/eller förnekar att det förekommit våld (se alternativ 2 i figuren nedan). Om problematiken i huvudsak är kopplad till barnmisshandel kan det vara lämpligt att inleda med barnintervjuerna (se alternativ 3 i figuren nedan). Med utgångspunkt i tillgänglig information behöver handläggare göra en bedömning av hur det är mest lämpligt att använda metodstödet komponenter i det specifika ärendet.

Figur 1 Exempel på anpassad ärendegång

Placering i skyddat boende och akuta bedömningar

Från och med den 1 april 2024 ska barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende bedömas och beviljas insatsen individuellt, och socialnämnden ansvarar för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser. I och med det kan ytterligare en typ av ärendegång bli aktuell, då en risk- och skyddsbedömning rörande barnet kan aktualiseras för att en våldsutsatt förälder placeras i skyddat boende.

Oftast fattas beslutet om en placering av föräldern i skyddat boende av en annan del av socialtjänsten än den sociala barnavården. I de fall då placeringen av en våldsutsatt förälder görs akut kan även en risk- och skyddsbedömning rörande barnet behöva göras akut. En sådan akut bedömning kan då genomföras med hjälp av stödet för akuta bedömningar enligt iRiSk. Det fjärde alternativet av ärendegång blir därmed att först göra en akut bedömning i anslutning till ett eventuellt placeringsbeslut i skyddat boende, följt av en fördjupad bedömning med hjälp av iRiSk under pågående eller efterföljande barnavårdsutredning.

2. Organisatoriska förutsättningar

Arbetet med att utveckla iRiSk risk- och skyddsintervjuer har bland annat innefattat att pröva att införa metodstödet i ordinarie socialtjänst under handledning från forskarteamet bakom metodstödet. Erfarenheter från såväl detta försök som från övriga utvecklings- och forskningsprojekt rörande iRiSk pekar på betydelsen av att skapa organisatoriska förutsättningar för införande och användning av iRiSk-intervjuerna. Ledningsstöd och rimliga förutsättningar för användning är i och för sig inget unikt för iRiSk utan något som generellt krävs vid introduktion och användning av nya arbetssätt och metoder, i socialtjänsten liksom i andra verksamheter på välfärdsområdet.

Följande faktorer har hittills framträtt som särskilt betydelsefulla för att underlätta introduktion och användning av iRiSk i en verksamhet:

- En hög andel medarbetare med vidareutbildning om våld i nära relationer är av betydelse för att en verksamhet på ett tillfredsställande sätt ska klara av att ta till sig och använda sig av ett material med fokus på våld mot vuxna och barn i nära relationer;
- Chefer med hög grad av närvaro i arbetet med att införa iRiSk;
- En etablerad och stabil arbetsgrupp eller vid en hög personalomsättning strategier för att introducera metoden till nya medarbetare så att personalomsättningen inte får negativa konsekvenser för införandet och användandet av iRiSk;
- En lite större arbetsgrupp (över ca 10 handläggare) underlättar hanteringen av förändringar i arbetsgruppen; om arbetsgruppen är liten kan särskilt stöd behövas under introduktionen och en mindre arbetsgrupp och/eller mindre kommun kan även överväga samarbete med andra, som en verksamhet specialiserad på våld, för att underlätta och upprätthålla användningen av iRiSk;
- Rutiner till stöd för införandet och en tillräckligt tydlig idé hos chefer och medarbetare om hur materialet ska integreras i den befintliga verksamheten;
- En hanterbar arbetsbelastning;
- Fokus på den nya metod som ska införas.

Den sista punkten betyder att det ofta är svårt att ta till sig flera nya metoder och arbetssätt samtidigt, och att användningen av metodstödet kan behöva hinna "sätta sig" i gruppen och hos medarbetarna, innan det är rimligt att gruppen går vidare med nya metoder och nya utvecklingsprojekt.

Ledning av arbetet med iRiSk

En ledningsstruktur till stöd för arbetet med iRiSk kan innehålla en rad olika funktioner och roller i förhållande till metodstödet. Ledningsstrukturen behöver också anpassas efter lokala organisatoriska förutsättningar. Ett exempel hur arbetet kan organiseras ges nedan med utgångspunkt i erfarenheter från Enskede Årsta Vantör stadsdelsförvaltning i Stockholms stad.

Enhetschef: Fattar beslut

- Beslutar om att metodstödet ska användas i verksamheten;
- Beslutar om organisationen (uppdrag för metodutvecklare/ mentor/ 1e socialsekreterare, biträdande enhetschefer/gruppledare el. liknande);
- Beslutar om rutiner;
- Beslutar om samverkan med andra enheter som kan behöva vara informerade eller involverade i arbetet med iRiSk (t.ex. mottagningsenhet, vuxenenhet, öppenvård, etc.).

Metodutvecklare/mentor: Stödjer verksamheten

- Tar fram rutiner anpassade till verksamheten som klargör hur ärenden där iRiSk kan bli aktuellt kommer in i verksamheten, hur de fördelas mellan handläggare, om hur beslut om användning av materialet ska gå till, etc.;
- Ansvarar för en hylla eller digital samarbetsyta där materialet är tillgängligt för handläggare;
- Deltar i kvalitetsarbetet med beslutsunderlag, t.ex. genom att påminna om iRiSk vid granskning av handläggarnas analys och bedömning;
- Håller i internutbildningar i metodstödet för nya medarbetare.

Biträdande enhetschef/gruppledare: Leder arbetet i vardagen

- Håller iRiSk levande i gruppen;
- Identifierar ärenden där iRiSk är relevant att använda;
- Påminner om iRiSk vid fördelning av ärenden;
- Läger in en stående punkt på gruppmöten om iRiSk;
- Skriver in i arbetsplanen för utredningen att och/eller hur iRiSk ska användas;
- Följer upp hur det går med iRiSk vid ärendeuppföljning;
- Deltar i kvalitetsarbetet med beslutsunderlagen, t.ex. påminner om iRiSk vid granskning av handläggarnas analys och bedömning.

Handläggare med särskilt fokus på iRiSk: Stödjer användningen av materialet

- Stödjer biträdande enhetschef/gruppledare i att hålla iRiSk levande i den egna gruppen;
- Stödjer kollegor i användning av materialet;
- Medverkar vid internutbildningar.

Handläggare: Använder materialet

- Använder materialet i utredningar om våldsutsatta barn;
- Ger feedback till metodutvecklare/mentor, biträdande enhetschef/gruppledare, enhetschef om vad som fungerar och vad som behöver ändras i organisationen runt användningen.

Stöd till implementering

Implementeringsforskning visar att det ofta tar flera år att införa nya metoder och arbetssätt i professionell praktik. Erfarenheten hittills är att det stämmer även för iRiSk. I de projekt som bedrivits har det visat sig att det kan vara

hjälpssamt vid implementeringen av iRiSk att arbeta med den som en process i flera steg där man inledningsvis fokuserar implementeringsarbetet på att stödja användningen för att längre fram i processen fokusera på att utveckla organisationen. Olika moment i implementeringsarbetet som visat sig vara hjälpsamma sammanfattas nedan.

År 1: Lagg grunden och kom igång

Förberedelse av verksamheten

Chef ansvarar för att skapa ett ledningsstöd för implementeringen och för att roller och uppdrag i förhållande till implementeringen klargörs (se ovan). I det här skedet är det också viktigt att ta fram rutiner för hur iRiSk ska hanteras i ärendegången som tillämpas i verksamheten. Utbildning för medarbetare planeras.

Utbildning av medarbetare

Forskargruppen erbjuder såväl utbildning av enskilda handläggare som utbildning för iRiSk-utbildare med medföljande stöd till internutbildningar i verksamheten. Utbildningen av medarbetare kan antingen ske enligt det förslag som iRiSk-utbildarna får med sig från forskargruppen (upplägg med 9 olika moment), eller i en version där *innehållet* utgår från och bygger på materialet från forskargruppen bakom iRiSk, men *upplägget på utbildningen* är anpassad till verksamhetens förutsättningar. Oavsett i vilken form som utbildningen ges behöver den vara utsträckt över tid för att vara möjlig att genomföra parallellt med ordinarie arbete. Man kan därför räkna med att utbildningen behöver sträckas ut över ungefär en termin.

Stöd till handläggarna att komma igång

När iRiSk introduceras i en arbetsgrupp för första gången är det betydelsefullt att man åtminstone under det första halvåret efter utbildningen regelbundet avsätter extra uppföljnings- & reflektionstid för handläggarna som börjar använda metodstödet, exempelvis månadsvis vid gruppmöten.

År 2: Stöd användningen

När arbetet med iRiSk har kommit igång kan medarbetare behöva stöd till att använda materialet som det är tänkt. Ett sätt att ge stöd till användningen är att ungefär en gång i halvåret arbeta i grupp, genom workshops, med tillämpningen av materialet. Det kan vara hjälpsamt att i det arbetet utgå från något aktuellt ärende som får fungera som ett exempel som gruppen arbetar med gemensamt. Forskargruppen erbjuder iRiSk-utbildare förslag på sådana workshops med fokus på analys och bedömning respektive att integrera analys och bedömning enligt iRiSk i beslutsunderlag / utredningstexter.

År 3: Utveckla organisationen

Forskargruppens erfarenhet är när arbetet med iRiSk kommit igång i en utredningsgrupp ser medarbetare och chefer ofta ett behov av att utveckla verksamheten. Det kan handla om att utveckla överlämningen mellan mottag och utredning, om båda grupperna arbetar enligt iRiSk, eller om att utveckla överlämningen från utredning till insats. Även samarbetet med myndighetsutövning gällande vuxna kan aktualiseras, inte minst utifrån de nya kraven på placeringsbeslut gällande barn i skyddat boende. Även i detta arbete kan det vara hjälpsamt att genomföra gemensamma workshops med

utgångspunkt i aktuella ärenden vilka får stå som exempel. Forskargruppen erbjuder iRiSk-utbildare förslag på sådana workshops med fokus på samarbete mellan utredningsenheter och andra delar av socialtjänsten.

År 4: Fortsätt introducera nyanställda & erbjud fördjupning till vana användare

Med den personalomsättning som ofta finns i myndighetsutövande socialtjänst kommer det att finnas behov av att löpande erbjuda utbildning för nya medarbetare och stöd till dem att använda materialet som det är tänkt. Det kommer dock så småningom finnas mer vana användare i verksamheten, vilka kan efterfråga fördjupning. Teman för fördjupning kan exempelvis vara utredande barnintervjuer, eller bedömning av omsorgsförmåga. Forskargruppen erbjuder iRiSk-utbildare förslag på workshops med fokus på utredande barnintervjuer respektive bedömning av omsorgsförmåga i ljuset av våld.

Hela processen: Led implementeringen proaktivt

Under implementeringsprocessen behöver ansvariga chefer vara proaktiva och följa upp hur arbetet går, exempelvis genom regelbundna avstämningar vid ledningsgruppsmöten och liknande. Något som stödjer handläggarna är att det finns rutiner och mallar som är anpassade till den egna verksamheten, och dessa kan behöva utvecklas och anpassas under implementeringsprocessen. Generellt är erfarenheten också att det underlättar även för chefer att följa utvecklingsarbetet om uppföljningen integreras i de ordinarie strukturerna som finns i verksamheten, exempelvis genom att mål för implementeringen av iRiSk skrivs in i verksamhetsplaner, uppföljningen kopplas till ordinarie uppföljningstillfällen i verksamhetens årshjul, och så vidare.

3. Insamling av information

Hur ska intervjuerna genomföras?

iRiSk-intervjuerna är utformade för att ge dig som handläggare stöd i att på ett systematiskt sätt samla in väsentlig information om risk- och skyddsfaktorer för förnyat och förgrovat våld mellan omsorgspersoner och mot barn, samt om risker för barn sett ur ett utvecklingsperspektiv då det förekommer våld i familjen. Informationen ger underlag för att besluta om våldet i familjen är av sådan art och grad att konsekvenserna har betydelse för att bedöma att barnet far illa. Intervjusvaren ger underlag för vilket fokus den fortsatta utredningen bör ha och vilka skyddsåtgärder socialtjänsten behöver vidta. Svaren i intervjuerna kan vidare utgöra ett underlag för förslag till stödinsatser eller remiss till utredning eller behandling.

De fyra intervjuguiderna är utformade för: *våldsutsatta/icke våldsutövande föräldrar* (rosa färg), *våldsutövande/förnekande föräldrar* (blå färg) *äldre barn/ungdomar* (≈ 9–17 år) (grön färg) och *yngra barn* (≈ 5-8 år) (gul färg). Genom frågorna får du som handläggare stöd i att fokusera på frågor om våldshändelser och hur de som utsatts upplever situationen. I föräldraintervjuerna ingår formulär rörande uppfostringsmetoder och i intervjun för våldsutsatta föräldrar finns möjlighet att fylla i FREDA farlighetsbedömning om det inte gjorts tidigare (eller en tidigare FREDA-bedömning ligger långt bak i tiden). I barnintervjuerna finns frågor om våld mellan omsorgspersonerna, om barnet själv blivit utsatt, hur barnet agerat och hur det upplever sin relation till båda omsorgspersonerna. För äldre barn finns frågeformulär om barnet varit indraget i en förälders våld mot den andra föräldern mot samt om det våld de eventuellt själva utsatts för.

Intervjuguiderna med bilagor hämtas på hemsidan för iRiSk. När du hämtar intervjuguiderna är det möjligt att välja bort vissa avsnitt (eller byta plats på ordningen på avsnitten om pappa respektive mamma i intervjun för barn 9–17), för att anpassa guiden till den aktuella familjen. Du anpassar guiden innan du laddar ner den genom att bocka ur rutorna som finns på sidan innan du hämtar någon av guiderna. Se exempel här till höger.

Risk- och skyddsintervju
Barn 9–17 år

① Du kan välja att ta bort frågor ur intervjuguiden om de inte är aktuella i ditt ärende.
Bocka ur de områden du inte vill ha med:

- Din egen sammanfattning om våldshändelser och barnets boende
- Frågor som är anpassade för att föräldrarna är sammanboende eller att barnet bor växelvis (mer än bara umgänge)
 - Mamma är boendeförälder
- Frågor om pappas våld mot husdjur
- Frågor om mammas våld mot husdjur
- Frågor om pappas alkoholbruk
- Frågor om mammas alkoholbruk

Bekräfta

Att följa en strukturerad intervjuguide

Det är viktigt att du som intervjuare är bekant med frågornas innebörd och du måste som minimum läsa igenom alla frågor och allra helst göra en testintervju med en kollega innan du gör din första riktiga intervju.

Att följa en strukturerad intervjumall kan vara svårt eftersom det bryter mot vårt vardagliga sätt att samtala på, och sättet att samtala kan även skilja sig från andra samtalsmetoder du är van att arbeta med. Även om det känns obekvämt för dig som handläggare, i synnerhet inledningsvis, är det inte säkert att det upplevs så av den du intervjuar. Utgå från att du ska ställa frågorna som de är formulerade. Ändra bara om det är nödvändigt i förhållande till intervjupersonens situation.

Frågorna i avsnittet "Relation till barnet" bör ställas som de är formulerade, men upprepa frågan om föräldern inte verkar förstå vad frågan syftar på. Om intervjuaren "hjälp" föräldern att svara, kan det bli svårt att bedöma föräldrarnas förmåga till inlevelse i sig själv eller andra. Som intervjuare är det lätt att börja tolka eller hjälpa föräldern när man känner att hen har svårt att hitta ord, blir tyst eller på annat sätt bjuder in till ett samspel. I dessa situationer är det viktigt att lämna utrymme, både för att ett svar uteblir och för att det kommer efter en lång tystnad. Det är också olämpligt att föreslå svar.

På vissa ställen i intervjun (exempelvis i det inledande avsnittet i respektive föräldraintervju om relationen till barnet) finns direkta uppmaningar till att ge exempel, men det kan också behövas en extra uppmaning om svaren är kortfattade. Till exempel om föräldern endast beskriver barnet som "ganska otålig" kan det vara befogat att be föräldern beskriva vad detta innebär eller uppmana att ge ett exempel. Om föräldern inte förstår en fråga kan man dock upprepa eller omformulera den, men våra erfarenheter tyder på att frågorna är begripliga för de flesta. Som huvudregel: ställ alla frågorna som handlar om relationen till barnet och de fetmarkerade följdfrågorna (se vidare avsnitt om intervju med våldsutsatt förälder nedan).

Den grundläggande anvisningen är att iRiSk-intervjuerna ska genomföras i enskildhet. Skälet är att det finns så många känsliga frågor som den intervjuade (både barn och förälder) kan vara obenägen att svara på av hänsyn till eller rädsla för en närvarande familjemedlem. Våldsutsatthet respektive våldsutövande är förknippat med skam- och skuld känslor vilket gör att våld i familjen oftast kännetecknas av en tystnadskultur. Rädsla för en våldsutövande förälder kan också vara ett skäl till att barn inte avslöjar pågående våld. Ett annat skäl till att intervjun med föräldern ska ske enskilt är att hen inte ska behöva berätta detaljerat om olika våldshändelser i barnets närvaro. Barnet kan också själv vara utsatt för våld av föräldern.

Det är du som handläggare som ska fylla i svaren i intervjuguiden (fysiskt eller digitalt). Vi rekommenderar att en handläggare gör intervjun och att en kollega noterar svaren, i synnerhet om intervjun dokumenteras i den digitala intervjuguiden. De separata frågeformulären fylls i av föräldern eller äldre barn själva.

Att tänka på vid anpassningar av intervjun

I typfallet inleder föräldraintervjuerna intervjuprocessen och därefter görs eventuella barnintervjuer. Om särskilda omständigheter talar för det kan som sagt omvänd ordning appliceras eller endast vuxen- respektive barnintervju göras. Det kan exempelvis vara aktuellt av skyddsskäl i ärenden där våld direkt mot barnet är huvudproblematik.

Intervjuerna är tänkta att genomföras så som intervjuguiden anger. I en strukturerad intervju finns det dock ofrånkomligen frågor som inte passar i det enskilda fallet, och det kan finnas frågor som den intervjuade redan svarat på. Stryk de sektioner där du inte behöver inhämta information (igen) eller om frågorna handlar om sådant som inte är föremål för utredningen. Det underlättar i intervjusituationen om du förbereder dig på det sättet. Bedöm själv hur du bäst balanserar klientens behov mot önskemålet om att få tillförlitlig och tillräcklig information.

Det kan också vara så att du som handläggare i intervjusituationen bedömer att du behöver ställa följdfrågor för att fördjupa eller förtydliga sådant som kommer fram i intervjun. Om du gör det: vid tolkningen av svaren senare behöver du tänka på att det du eller en kollega nedtecknar som svar kan vara något annat än vad intervjufrågan faktiskt handlade om.

Observera att det är viktigt att intervjuerna, med både förälder och barn, får karaktären av levande samtal. Detta kräver att intervjuaren har förberett sig noga och kan intervjuens struktur tillräckligt bra för att: (1) inte behöva läsa upp alla frågorna och (2) kunna styra samtalet t. ex. genom att säga, *"vi kommer in på den frågan strax, men först skulle jag vilja fråga dig om ..."*. Om barnet spontant berättar om upplevelser eller händelser av betydelse för utredningen, visa flexibilitet gentemot den struktur som finns i intervjun. Ett barn får inte känna sig avvisat pga. att intervjun måste följa en struktur. Vuxna kan man i högre grad bromsa med hänvisning till att du önskar att få svar på alla frågor i intervjun.

Att tänka på vid intervjuer med barn

Forskningen pekar på betydelsen av att intervjuer med våldsutsatta barn sker på ett stödjande sätt. Att stödet behövs är inte så konstigt med tanke på att en intervju om våldsutsatthet kan vara påfrestande både tids-, känslomässigt och minnesmässigt. Barn kan dessutom uppleva intervjufrågorna som ifrågasättande. Det kan till exempel vara viktigt för dig som handläggare att veta hur ett barn agerar i situationer när en familjemedlem blir utsatt för våld, eftersom vi vet att barn själva kan bli utsatta för våld om de går emellan och försöker stoppa våldet. Det blir i det perspektivet därför fullt rimligt att fråga: "Vad gjorde du?" Barnet som får frågan kan dock uppfatta den som en anklagelse, som att "jag borde ha gjort något", vilket kan vara svårt för barnet att hantera om hen var så rädd att hen inte vågade göra något i situationen. Intervjuare behöver alltså vara förberedda på svårigheter och ha strategier för att stödja barn, till exempel genom att uttrycka förståelse för barnets känslor. Att barnet upplever att du som intervjuare förstår vad hen försöker förmedla kan vara viktigt för att barnet ska känna att det är mödan värt att berätta om vad hen har varit med om. Du som handläggare behöver därför balansera behovet av information med att skapa och behålla kontakten med barnet.

Vår generella rekommendation är att ställa frågorna så som de står i intervjuguiden. Med barn är det extra viktigt. Analyser av inspelade iRiSk-intervjuer med barn pekar på att när intervjuare gör tillägg till frågorna i intervjuguiden, kanske med avsikten att underlätta för barnet att berätta, kan det leda barnet in på ett annat spår än vad som avsetts. Så kan exempelvis tillägget "minns du?" leda in barnet på att prata om vad hen minns och inte, snarare än själva händelsen, tillägget "kan du berätta?" kan leda in barnet på att prata om huruvida hen kan berätta eller inte, och "vet du?" kan leda barn in på att prata om vad hen vet och inte, snarare än händelsen som du som handläggare vill veta något om. Ju yngre barnet är, desto viktigare är det att undvika den här typen av tillägg till frågor och hålla sig till intervjuguiden.

Särskild anpassning vid tolk respektive funktionsnedsättningar

iRiSk-intervjuerna med vuxna och äldre barn/tonåringar kan genomföras med tolk, men tänk då på att avsätta mer tid för intervjun och var beredd på att dela upp intervjun på två träffar.

Barn och ungdomar som har svenska som andraspråk och har vistats mindre än tre till fem år i Sverige kan inte förväntas förstå frågorna i intervjun i samma utsträckning som barn med svenska som förstaspråk eller längre vistelsetid i Sverige. Detta måste beaktas vid användningen av intervjuerna och bedömningen av intervju svaren.

Vi rekommenderar särskilda förberedelser om du intervjuar yngre barn (5–12 år) med hjälp av tolk. Att intervju barn, i synnerhet yngre barn, med tolk kräver att handläggaren förbereder tolken på att endast översätta och inte blir delaktig i administrationen av materialet. Intervjun är möjlig att genomföra med tolk men tillförlitligheten av svaren är beroende av handläggarens vana att använda sig av tolk och tolkens professionalitet och språkkunskaper.

När det gäller intervjuer med barn med intellektuell funktionsnedsättning eller allvarlig neuropsykiatrisk problematik (t.ex. svår ADHD, autismspektrumstörning) behöver beslutet om det är aktuellt att genomföra sådana intervjuer eller inte baseras på om handläggaren har kunskap om och erfarenhet av att intervju barn med dessa typer av svårigheter.

Föräldrintervju – våldsutsatt

I föräldrintervjun med rubriken/försättsbladet "Risk- och skyddsintervju Våldsutsatt förälder" ombeds föräldern först besvara ett antal frågor om sin bild av och relation till sitt barn, och sedan beskriva den senaste situationen där våld förekom i familjen. Därefter tillfrågas föräldern om olika aspekter av vårdnad, umgänge och boende med avseende på om föräldern känner sig trygg och säker i förhållande till den andra föräldern. Föräldern fyller i ett formulär om egna uppfostringsstrategier (UPP-F) och, om intervjuaren bedömer det som relevant och föräldern inte redan har besvarat formuläret, FREDA-farlighetsbedömning.

Beteckningen [våldsutövarens namn] som förekommer i intervjun ska av intervjuaren ersättas med namnet eller annat ord (t.ex. din ex-partner) på den person som utövat våld mot föräldern och/eller barnet.

Intervjuns uppläggning

Börja intervjun med att introducera föräldern till intervjuns syfte och bakgrund. Läs antingen upp den föreslagna formuleringen "Information till föräldern" i intervjuguiden eller berätta om ramarna för intervjun med egna ord. Intervjun är primärt tänkt att göras med avseende på en våldsutövare kring det barn som är i fokus för den aktuella barnavårdsutredningen. Om det finns fler våldsutövare, eller om det finns syskon som också är aktuella för barnavårdsutredning, kan handläggaren ta ett nytt intervjuhäfte och fråga relevanta frågor igen om våldsutövare 2 eller om syskon. Nedan följer en genomgång av vilka områden som täcks in under respektive rubrik i intervjun.

Relationen till barnet

En aspekt av relationen mellan omsorgsperson och barn är reflekterande förmåga. Reflekterande förmåga (RF) är en konkretisering av begreppet mentalisering som beskriver förmågan att förstå, både intellektuellt och känslomässigt, att man själv och andra har ett inre mentalt liv. Reflekterande förmåga innefattar också att kunna identifiera känslor hos sig själv och andra, och förmågan att tänka över hur andras och egna känslor processas och kan kopplas till intentioner och handlingar.

Att kunna förstå och reflektera över egna och andras känslor och beteenden kan fungera som en känslomässig stötdämpare. De yngsta barnen, som ännu inte har lärt sig att reglera sina känslouttryck måste ha stöd av en omsorgsperson för att lyckas återfå lugn och sinnesfrid efter en uppjagande erfarenhet. Reflekterande förmåga hos omsorgspersonen är avgörande för att barnet ska lära sig att reglera sina egna känslor. En omsorgsperson speglar de känslor som finns inne i barnet och ger samtidigt lugnande signaler för att barnet ska bli kvitt eller stå ut med obehagskänslor.

Frågorna om reflekterande förmåga i intervjuformuläret fångar upp föräldrarnas relationella förmåga, till sig själv, till barnet, till den andra föräldern och till våldet. Följdfrågorna i detta frågeområde, som är skrivna med fetstil, är konstruerade för att särskilt bra fånga upp uttryck för, eller brist på, reflekterande förmåga hos föräldern. Därför är det viktigt att frågorna ställs precis som de är skrivna.

Svaren på RF-frågorna kan, med stöd av andra uppgifter eller observationer av samspel, ge indikation på om föräldern har förmåga att förstå barnet som en person med intentioner, känslor och tankar, det vill säga om föräldern:

- Förstår barnets beteende i termer av intentioner och känslor;
- Kan beskriva hur egna känslor och tankar är kopplade till eget beteende, särskilt i situationer med hög känslomässig intensitet;
- Visar vilja och beredskap, inte enbart inlevelse, för att agera stödjande gentemot barnet utifrån en förståelse av att barnet har intentioner och känslor.

En bristande förmåga till att ha distans till sina egna känslomässiga reaktioner, och att vara oförmögen att reflektera över barnets intentioner, är en riskfaktor hos föräldern. Generellt minskar förmågan till detta hos alla i stressfyllda situationer. Det kan dock vara skillnad på vilken förmåga man har att reflektera kring det utifrån barnets perspektiv i efterhand, i ett lugnare känslotillstånd; Hur blev det för barnet? Hur kan det ha känts? Särskilt värt att notera är om omsorgspersonen uttrycker en önskan om och aktiva försök till att bädda för att det ska bli på ett mer gynnsamt sätt för barnet i nästa, liknande stressfyllda situation.

I avsnittet "Relationen till barnet" kommer först frågor som syftar till att få föräldrarnas beskrivning av sin relation till barnet och hur hen tror barnet uppfattar relationen. Därefter frågor som handlar om att få föräldrarnas beskrivning av barnet när barnet är upprört, hur föräldern förstår dessa beteenden/känslor och vad föräldern gör när det händer. Sist i detta avsnitt kommer frågor kring föräldrarnas eventuella oro för barnet och vad föräldern tycker är svårast att hantera just nu rörande barnet samt, ifall barnet har erbjudits psykologkontakt, hur föräldern ser på det.

Förälderns egna ord om det våld som föräldern/barnet utsatts för

Formuleringarna "Vid förra besöket framkom att...", alternativt "Du har ju redan nämnt att:..." och följdfrågan: "Kan du berätta när det senast hände och vad det var som hände?" syftar till att ge föräldern möjlighet att med egna ord beskriva våldet som förekommit. Om föräldern kommer ifrån ämnet, lotsa varsamt föräldern tillbaka till huvudfrågan; "Det du berättar nu är också viktigt för mig att ta del av. Är det okej om vi återkommer till det efter jag ställt frågorna som jag har? Just nu är jag mån om att få din bild av vad det är som har hänt hemma hos er, avseende våld".

Ställ öppna följdfrågor för att hjälpa föräldern att med egna ord beskriva våldet. När föräldern har beskrivit en våldshändelse tillfrågas föräldern om hen tror att dessa händelser påverkat barnet negativt och om föräldern är rädd för våldsutövaren.

Risk-/skyddsaspekter – barn

Frågorna i nästa avsnitt tar upp barnets upplevelser av otrygghet som barnet har förmedlat samt våldshändelser riktade direkt mot barnet och eventuellt mot syskon till barnet. Förekomst av alkohol och droger, och andra olämpliga beteenden, som exponering för pornografi och våld mot husdjur, tas också upp här. Avsnittet innehåller också en fråga om kontrollerande beteenden.

Ditt barns boende

Frågorna om barnets boende ställs enbart när barnet bor med en förälder och har umgänge med den andre föräldern, t.ex. varannan helg. Frågorna tar upp hur mycket kontakt barnet har med den andre föräldern och vad barnet, enligt föräldern, anser om den kontakten. I avsnittet finns också frågor som handlar om hur föräldern påverkas i sin föräldraroll i förhållande till umgänget och hur föräldern uppfattar att barnet upplever sin boende- och umgängessituation.

Säkerhetsplanering

Frågorna handlar om förälderns möjlighet till säkerhetsplanering tillsammans med barnet.

Risk-/skyddsaspekter – förälder

Frågorna om en eventuellt ny relation avser att fånga upp eventuella svartsjukedrivna konflikter eller våld. Frågorna om juridik behandlar eventuella rättsprocesser (pågående eller avgjorda) som kan vara av betydelse för en ökad risk för våld. Avsnittet innehåller också frågor om föräldern utsatts för "stalking".

Psykisk ohälsa och missbruk

Frågorna handlar om båda föräldrarnas eventuella psykiska ohälsa och bruk av alkohol och droger. Om det finns en indikation på alkoholproblem hos den våldsutsatta föräldern själv kan intervjun kompletteras med Audit². Om det finns en indikation på psykiska problem hos den intervjuade föräldern kan du som handläggare ta ytterligare formulär till hjälp. Ett flertal relevanta formulär finns tillgängliga via Socialstyrelsens metodguide.³

² AUDIT = Audit Alcohol Use Disorders Identification är ett hjälpmedel i att identifiera patienter som har ett riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol. Kan hämtas via [Metodguide för socialt arbete - Socialstyrelsen](#).

³ [Metodguide för socialt arbete - Socialstyrelsen](#).

FREDA farlighetsbedömning

Även om föräldern fyllt i formuläret FREDA tidigare kan det finnas skäl att göra bedömningen igen, exempelvis om det har gått lång tid sedan den tidigare FREDA-bedömningen eller situationen har ändrats sedan den tidigare FREDA-bedömningen gjordes. Bedöm själv om du ska använda formuläret.

I FREDA besvarar föräldern frågor om den våldsutövande föräldern, som fångar upp riskfaktorer för ökat eller dödligt våld (Socialstyrelsen 2014). Målgruppen för FREDA-farlighetsbedömning är våldsutsatta personer för vilka risken för fortsatt eller eskalerande våld är oklar.⁴

Svaren på FREDA farlighetsbedömning kan räknas ihop och man får en indikation på risknivåer. Dessa risknivåer behöver tolkas med stor försiktighet, eftersom risknivåerna inte är utvärderade i Sverige. Svaren kan likväl ge relevant information när du sammanställer olika riskfaktorer som omger barnet, samt en indikation på om det krävs akuta insatser.

Positiv kontakt mellan barnet och den andra föräldern

Nästa avsnitt innehåller en fråga som handlar om positiv interaktion mellan den andre föräldern och barnet, dels för att bedöma om detta kan vara en skyddande faktor, dels för att ge möjlighet till att avrunda intervjufrågorna om den andre föräldern på ett positivt sätt.

Talar man om våldet med barnet

Frågorna i detta avsnitt handlar om båda föräldrarnas kommunikation med barnet om det våld som utreds. Frågorna syftar till att fånga barnets möjligheter att skapa mening kring våldet och hur föräldrarna eventuellt bidrar till detta.

Föräldrarnas uppfostringsstrategier och samarbete kring barnen

Avsnittet innehåller dels ett formulär, dels uppföljande frågor som ska fånga reflekterande förmåga och en fråga om samarbete mellan föräldrarna/omsorgspersonerna.

Frågeformuläret *Uppfostringsstrategier* (UPP-F): Föräldern ombeds att fylla i formuläret om sina egna uppfostringsstrategier (UPP-F). Syftet med UPP-F-formuläret är att kartlägga förekomst av olika typer av hårdhänta uppfostringsmetoder och våld mot barn.

Svar från UPP-F tolkas kvalitativt. Du får information om huruvida föräldern använder hårdhänta uppfostringsmetoder enligt egen rapportering, om det är allvarliga handlingar och hur ofta det förekommer. Det finns inga absoluta gränsvärden för vad som ska bedömas som våld eller risk.

Om föräldern använder någon av uppfostringsstrategierna som innebär våld mot barnet ska du ställa följdfrågor om vad som fick föräldern att använda våld vid dessa tillfällen och hur föräldern tror att barnet uppfattat detta. Följdfrågorna syftar till att fånga föräldrarnas reflekterande förmåga till eget våldsutövande eller hårdhänta uppfostringsmetoder.

Efter följdfrågorna från UPP-F kommer en fråga om föräldrarnas samarbete kring omsorgen om barnet.

⁴ [Metodguide för socialt arbete - Socialstyrelsen.](#)

Avslutning

Sist i intervjun finns en fråga om positiv interaktion mellan föräldern själv och barnet för att bedöma om detta kan vara en skyddande faktor och för att ge möjlighet att avrunda intervjun på ett positivt sätt. Föräldern tillfrågas avslutningsvis om hen vill berätta om sådant som intervjuaren inte frågat om.

Om du som handläggare redan när du gör föräldrintervjun planerar att också intervjua barnet frågar du föräldern om detta är okej. Det är önskvärt att föräldern ger barnet sin tillåtelse att berätta för dig om vad barnet har upplevt och hur hen känner sig. Om föräldern motsätter sig att barnet intervjuas, får du ta ställning till om det finns lagstöd för att gå emot föräldrarnas önskemål, eller om intervjun ska göras utan föräldrarnas vetskap.

Eventuell fördjupning

Intervjun kan vid behov kompletteras med frågeformulär om bland annat psykiska problem, alkoholproblem eller om posttraumatiska reaktioner hos föräldern. Ett flertal relevanta formulär, som exempelvis AUDIT, finns tillgängliga via Socialstyrelsens metodguide.⁵ Det finns även frågeformulär som föräldern kan fylla i om sitt barn, exempelvis rörande barnets psykiska mående mer allmänt (Strength and Difficulties Questionnaire - SDQ).⁶ Formuläret SDQ kan vara till stöd särskilt när det gäller små barn (yngre än 5 år) och andra barn som inte intervjuas. Frågeformuläret kan också vara till hjälp för att avgöra om barnet bör remitteras till BUP eller annan behandling. Ytterligare resurser för att fördjupa bedömningen av barnets behov kan även hämtas från Barnafrid.⁷

Föräldrintervju – våldsutövande/förnekande

Den initiala bedömningen av om det finns en förälder som varit den huvudsaklige förövaren av våld mot sin partner och/eller utövat våld mot sitt barn, eventuellt med stöd av VMV-2 och VMB, är avgörande för om denna intervju med rubrik/försättsblad "Risk och skyddsintervju Förälder" ska användas. Finns en primär våldsutövare i familjen bör denna intervjuguide användas med den föräldern. Intervjun kan också användas om det är oklart hur våldet sett ut i familjen, eller om föräldern förnekar att våld har förekommit. Du som handläggare behöver alltid göra en bedömning av vilken version av föräldrintervjun som är mest lämplig att använda med en specifik förälder. Intervjun kan göras med pappor, mammor eller med andra vårdnadshavare/ omsorgspersoner.

I likhet med våldsutsatt-förälder intervjun är denna intervju primärt tänkt att göras med avseende på det barn som är i fokus för barnavårdsutredningen.

⁵ [Metodguide för socialt arbete - Socialstyrelsen.](#)

⁶ Kan hämtas gratis på: <https://www.sdqinfo.org>.

⁷ [Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum » Formulär på svenska.](#)

Intervjun syftar till att ge underlag för bedömning av:

1. Risken att föräldern upprepar eller utövar grövre våld mot den andra föräldern och/eller sitt barn i framtiden.
2. Föräldrarnas förutsättningar att förändra beteenden som påverkar barnet negativt.
3. Föräldrarnas förmåga att reflektera över sitt eget våldsbeteende och hur det kan påverka barnet och den andra föräldern (reflekterande förmåga).
4. Vilken typ av stöd och/eller kontroll av föräldern som bör erbjudas eller beslutas om.

Intervjun med den våldsutövande föräldern utgör endast en del av underlaget för bedömning av föräldrarnas farlighet och omsorgsförmåga. För att erhålla ett tillräckligt underlag för risk- och skyddsbedömning, beslut rörande umgänge och vårdnad och eventuella stöd- och behandlingsinsatser krävs också annan information, som tidigare kriminalitet, överträdelse av rättsliga beslut, etc.

Intervjun kan behöva kompletteras med en strukturerad bedömning avseende föräldrarnas farlighet t.ex. med hjälp av SARA-bedömning (Spouse Assault Risk Assessment)⁸ eller annat strukturerat bedömningsinstrument.

Övergripande instruktioner

Samtalet med föräldern balanserar mellan att få fram relevant information och stimulera till dialog om föräldrarnas förmåga och villighet att reflektera över sitt barns känslor, sitt eget beteende och hur det påverkar andra. För att garantera tillförlitligheten i svaren måste föräldern känna sig trygg nog att öppet reflektera över sitt beteende och sina känslor. Informationen i intervjuguidens inledning om att inga föräldrar är perfekta och en uppmaning att svara på frågorna utan förskönande omskrivningar är därför viktig.

Det är viktigt att förklara för föräldern att barnavårdsutredningen skiljer sig från en eventuell brottmålsutredning, och att det är rättsväsendets uppgift att försöka komma fram till sanningen om vad som har hänt. Frågorna som ställs i intervjun har inte som syfte att inhämta detaljerad faktainformation om det våld som förekommit. Frågorna ska i stället fånga upp föräldrarnas syn dels på sin roll som förälder, dels på det våld som det finns uppgifter om och som socialtjänsten behöver utreda.

Om föräldern förnekar att hen har utövat våld

Intervjuns frågor fokuserar på våldshandlingar och hur föräldern ser på sig själv i relation till barnet och barnets andra förälder ur ett våldsperspektiv. Om föräldern inte håller med om att våldshandlingar förekommit, eller menar att de varit bagatellartade, kan vissa av frågorna upplevas som missriktade och motivationen att svara meningsfullt vara liten. Innehållet i introduktionen till intervjufrågorna är därför viktigt för att få föräldern att ta ställning till om hen vill medverka till att besvara alla frågorna i intervjun. Om inte detta samförstånd finns måste andra utredningsmetoder användas.

Om föräldern är i akut kris

Om föräldern har akuta problem, t ex. med bostad, ekonomi, eller hot, kan det vara svårt att få hen att fokusera på de frågor intervjun innehåller. Det kan vara nödvändigt att ägna tid åt akuta frågor först för sedan att göra den strukturerade intervjun. Om föräldern inte har

⁸ Kropp m.fl. (2008), för information om SARA, se [Metodguide för socialt arbete - Socialstyrelsen](#).

förmågan eller resurserna att koppla bort de akuta frågeställningarna får man skjuta upp intervjun.

Information och sammanhangsmarkering

Det är viktigt att lämna så lite information som möjligt om exakt vad den andra föräldern eller vad barnet har berättat. Handläggaren behöver, som nämndes ovan, göra klart att intervjun görs inom ramen för en barnavårdsutredning, vad som avses med en sådan utredning och vilka rättigheter och skyldigheter föräldern har. Redan här är det viktigt att återkoppla till den våldsutövande föräldern och få bekräftat att hen förstått sammanhanget.

Betydelsen av ett neutralt och öppet förhållningssätt

Föräldrar som har utövat våld mot sitt barns andra förälder utövar i många fall också våld direkt mot barnet. En del våldsutövande föräldrar – i synnerhet män/pappor - använder dessutom våld utanför familjen och kan ha lagförts för misshandelsbrott. Vissa föräldrar kan ha ett stort omsorgsansvar för sina barn, men detta engagemang är ingen självklar indikation på att hen inte kan ha skadat barnet. Andra föräldrar har inte utövat våld trots uppgifter från den andra föräldern eller barn om att hen gjort det. Det är alltså viktigt att handläggaren har ett neutralt och öppet förhållningssätt till föräldern under intervjun och kan förmedla att hen verkligen är intresserad av föräldrarnas uppfattning om det som hänt i familjen.

Även om intervjun är en del i myndighetsutövning är avsikten att skapa en vänlig och icke-dömande atmosfär i samtalet och ge föräldern viss kontroll över samtalsituationen. Oavsett om föräldern har utövat våld i en omfattning som föranleder socialtjänsten att föreslå tvångsåtgärder eller erbjudande om stöd, så är det troligt att föräldern känner sig i underläge i samtalet. I många fall kan hen ha en känsla av att inte ha lyckats fungera som förälder. Hen kan också vara rädd för vad socialtjänsten eller en domstol kommer att besluta gällande omhändertagande av barnet eller vårdnad, umgänge eller boende.

En förälder som har utövat våld mot sin partner eller sitt barn kan ha stora problem också med relationer i allmänhet. Det är därför viktigt att intervjun inte ökar föräldrarnas eventuella känsla av maktlöshet, rädsla och hopplöshet kopplad till föräldrarollen. Det är också viktigt att ge föräldern hopp om att hans relation till sitt barn och eventuellt f.d. partner kan förändras, och att socialtjänsten kan hjälpa till med det. Det innebär att intervjuarens förhållningssätt i samtalet är viktigt för om föräldern kommer att vilja samarbeta i intervjun och lämna tillförlitlig information.

De utredande samtalen med föräldrar som utövat våld kan bli känsllosamma, men det är viktigt att poängtera att de inte ska vara terapeutiska, vilket betyder att intervjuaren kan behöva fokusera på att göra sammanhanget begripligt och säkra föräldrarnas rättighet att uttrycka sig och ge sin bild av det som hänt i familjen.

Om en förälder uppenbart inte svarar på en fråga utan börjar prata om något annat, rekommenderar vi att handläggaren säger något i stil med: *"Ok, jag förstår att det är en viktig sak för dig att berätta om/som du tänker på/vill att jag ska veta om. Frågan jag undrar om du kan svara på är..."* (upprepa frågan från intervjuhäftet).

Har du uppfattat föräldern korrekt?

För att vara säker på att du som handläggare uppfattat föräldern korrekt kan du återkommande under intervjun behöva återkoppla det föräldern sagt och få hans bekräftelse på att du uppfattat hen korrekt (t ex. genom att efter föräldrarnas berättelse säga *"Då skriver jag så här..."* eller *"Då fattar jag det som att du säger..."* *"Blir det rätt om jag*

skriver att du tycker/säger...”). Genom att göra sådana sammanfattningar vid olika typer av svar kommer föräldern förhoppningsvis att känna att hens uppgifter är viktiga och att hen blir tagen på allvar. Samtidigt gör återkopplingen att föräldrar som i ett senare skede ändrar sig, får svårare att påstå att de har blivit fel uppfattade under intervjun.

Ett dialoginriktat förhållningssätt.

Det är viktigt att inte låta sig "dras med" av föräldrarnas version utan förhålla sig neutral till det föräldern berättar. Ett stödjande förhållningssätt är bra, t.ex. att säga; *"jag förstår att detta är smärtsamt att berätta om"* men också att försöka hålla kvar föräldern vid uppgiften att lämna information genom att t.ex. säga *"jag återkommer gärna till det du pratar om, men just nu skulle jag vilja fortsätta med intervjufrågorna så att vi hinner med alla frågorna"*. Om föräldern t.ex. berättar att hen har självmordstankar, och i synnerhet självmordsplaner, rekommenderar vi att ställa relevanta följdfrågor kring detta direkt. Följdfrågorna syftar till att bekräfta att du som handläggare uppmärksammar ett allvarligt tillstånd. Med följdfrågor inhämtar du tillräckligt med information för att kunna avgöra om du efter intervjuens avslutande bör ställa fler frågor eller göra akuta insatser.

Det är inte ovanligt att föräldern som utövat våld mot barnets andra förälder och/eller mot barnet självt känner sig upprörd när hen kallas till socialtjänsten i samband med en anmälan eller ansökan om bistånd. Samtalet måste ha formen av aktivt lyssnande för att ge föräldern möjlighet att uttrycka känslor, tankar och perspektiv. Samtalet får samtalet inte kantra över till en monolog av anklagelser från föräldrarnas sida. Dialog är det inte heller om föräldern ensidigt fokuserar på hur hen själv mår när hen har utövat våld, eller hur hen har behandlats av sin partner. Det är viktigt att få en dialog kring de aspekter som intervjuens frågor fokuserar på, som underlag för en bedömning av föräldrarnas förmåga att reflektera över sitt eget och andras beteenden.

Föräldrarnas förmåga att reflektera över det som hänt i familjen

En betydande faktor i riskbedömningen är om föräldern kan reflektera över våldshandlingar som andra påstår, och hen själv kanske också medgett, att hen har utövat. Arbete med reflekterande förmåga är i grunden ett terapeutiskt arbete som går utöver socialtjänstens riskbedömning. Samtidigt kan föräldrarnas förmåga att reflektera över det som hänt i familjen vara betydelsefullt för möjligheten till förändring och försoning. Om föräldern kan visa en öppenhet inför att diskutera sina egna handlingar och förhållningssätt kan det vara en skyddsfaktor. Eftersom föräldrarnas motivation att diskutera det egna ansvaret för våldet i många fall kan antas vara låg måste ambitionsnivån från handläggarens sida initialt också hållas på en låg nivå. Det viktigaste är att du som handläggare kan bilda dig en uppfattning om huruvida våldet och konflikterna i familjen är "pratbara" eller inte, eftersom detta har stor betydelse för vilken riktning den fortsatta barnavårdsutredningen bör ta.

Ett utredande förhållningssätt

Det är inte ovanligt att en våldsutövare vill minimera betydelsen av våldshändelser eller till och med förvränga information som framkommit. Trots det är det viktigt att intervjun hålls utan att du som handläggare på förhand har bestämt dig för vad som har hänt. Man måste som intervjuare ha inställningen att det kan finnas andra förklaringar än de du tidigare presenterats för. Detta måste balanseras mot föräldrarnas benägenhet att förminska våldet hen kan ha utövat. Det finns nämligen också den motsatta risken – att man som handläggare kommer att förstå föräldrarnas situation som svår, ja kanske till och med omöjlig, och hen själv som missförstådd och bortsorterad som vårdnadshavare/umgängesförälder. Risken är att sådan identifikation med föräldern gör att du som handläggare undviker skarpa frågor och inte konfronterar föräldern med de uppgifter som finns rörande våldsutövande. Det är alltså

en svår balansgång du har som intervjuare och det är viktigt att bli trygg i rollen som utredare av familjens situation och vad som behöver göras för att säkra barnets rätt till säkerhet, trygghet och inflytande över sin situation.

Ibland måste man som intervjuare nöja sig med att föräldern kan hålla med om att det hänt något som den andra föräldern eller barnet uppfattar som en våldssituation. Ibland är det endast möjligt att få en överenskommelse om att pappa och mamma/barn har befunnit sig på samma plats vid en viss tidpunkt, men inte om vad som har hänt. Det viktiga blir att undersöka hur föräldern uppfattar sin egen roll i detta.

Anpassning av intervjun

Bestäm dig innan du påbörjar intervjun om du vill utesluta sektioner från intervjun som inte motsvarar familjens situation eller utredningens frågeställningar:

- Boende, vårdnad, umgänge/kontakt (om man inte bor tillsammans)
- Relation till barnets andra förälder (om man inte bor tillsammans)
- Fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld mot barnet
- Fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld mot barnets andra förälder

Intervjuns uppläggning

Introduktion

I intervjuguiden finns en introduktion till intervjun med nödvändig information som man kan läsa upp, vilken handläggaren gärna också kan lära sig utantill.

Relationen till barnet

Frågeområdet syftar till att föräldern ska beskriva sitt barn så som hen uppfattar barnet för att du som handläggare ska få en uppfattning om föräldrarnas reflekterande förmåga rörande barnet. Följdfrågor skrivna med fetstil är konstruerade så att de kan fånga upp förmåga till eller brist på reflekterande förmåga hos föräldern särskilt bra.

Först kommer frågor som handlar om att få föräldrarnas beskrivning av sin relation till barnet och hur hen tror barnet uppfattar relationen. Därefter kommer frågor som handlar om att få föräldrarnas beskrivning av barnet när det är upprört, hur föräldern förstår dessa beteenden/känslor och vad föräldern gör när det händer. Sist i detta avsnitt kommer frågor kring föräldrarnas eventuella oro för barnet och vad föräldern tycker är svårast just nu att hantera rörande barnet, om barnet har erbjudits psykologkontakt samt vad föräldern i så fall anser om det. Allra sist kommer en fråga om föräldern varit mer hårdhänt än hen velat mot sitt barn.

Föräldrarnas mående, beteende och egna negativa livsupplevelser

Området har frågor om föräldrarnas mående generellt, hur hen hanterar känslor av ilska och om hen haft kontakt med psykolog eller psykiatri, haft självmordstankar eller självmordsplaner eller utsatts för våld eller övergrepp som barn. Det finns följdfrågor för att få fördjupad information och frågor som ger föräldern möjlighet att reflektera över känslor och händelser. Om du får en indikation på att föräldern har självmordstankar eller självmordsplaner just nu, ställ följdfrågor för att få ett fyligare underlag för bedömning av eventuella behov av omedelbara insatser.

Boende, vårdnad, umgänge/kontakt

Alla områden under den här rubriken har frågor som fångar upp föräldrarnas förmåga till att reflektera kring hur boende, vårdnad, umgänge/kontakt fungerar. De första frågorna handlar om hur relationen till den andra föräldern fungerar i allmänhet oavsett boendeform. Sedan följer frågor om kontakten med barnet och frågor om boende, umgänge och vårdnadssituationen, och frågor om känslor och tankar kopplade till separation och eventuella nya relationer. Dessa frågor är bara aktuella om föräldrarna inte bor tillsammans.

De två sista frågorna är aktuella för samtliga, det vill säga även om föräldrarna är samboende: de handlar om vilka önskemål som föräldern har gällande kontakten med sitt barn och om hen tror att barnet känner sig trygg när hen är hos honom/henne.

Relationen till barnets andra förälder

Även i det här avsnittet är de första frågorna enbart aktuella om föräldrarna inte bor tillsammans. Dessa frågor tar upp separation/avslutande av förhållandet och föräldrarnas inställning till detta, föräldrarnas åsikter ifall barnets andra förälder har en ny relation samt om hen själv har en ny relation.

De två sista frågorna är aktuella även om föräldrarna är samboende: Hur ser föräldern på relationen till barnets andra förälder och har hen åsikter om den andra föräldrarnas sätt att fungera som förälder/omsorgsperson för barnet.

Våld: Fysiskt, psykiskt och sexuellt våld

Förbered intervjun genom att bestämma dig för vilka områden du vill ställa frågor om: fysiskt, psykiskt och sexuellt våld mot den andra föräldern och/eller mot barnet. När du genomför intervjun, läs upp definitionen av respektive våldsform. Frågorna om respektive våldsform är öppna när det gäller riktningen på våldet – föräldern ombeds beskriva en situation där det förekommit våld antingen från eller mot hen. Om du som handläggare har annan information tillfrågas föräldern med dessa uppgifter, men först efter att föräldern först fått tala utifrån sin egen förståelse av situationen. Om de uppgifter om våldsutövande avvisas av föräldern ställs en följdfråga som avser att fånga upp förmåga att reflektera över vad det innebär för barnet och barnets andra förälder att man ser olika på uppgifter om våldet.

Ställ följdfrågor om det förekommit flera händelser av våld, om föräldern varit rädd att skada den andra föräldern eller själv varit rädd för att bli skadad av den andra föräldern. Avsnittet innehåller också en följdfråga om föräldern försökt skydda barnet från våld.

Kommunikation om våldet

Efter frågor om olika typer av våld mot den andra föräldern och/eller barnet följer frågor om hur våldet har pratats om i familjen. Frågorna rör både kommunikation mellan föräldrarna och om den intervjuade föräldern har pratat med barnet om våldet eller om barnet själv sagt något om våldet samt specifika frågor kring föräldrarnas eventuella ansvars- och skuld känslor i relation till våldet. Syftet med dessa frågor är att skapa en bild av hur föräldern ger förutsättningar för barnet att samtala om och skapa mening kring våldet.

I avsnittet om kommunikation om våldet ingår frågor om hot och förföljelse; de handlar om huruvida föräldern har sagt saker hen ångrar mot den andra föräldern, pressat eller kontrollerat eller hotat hen till livet. Om föräldern förnekar att hot och förföljelse har förekommit och uppgifter från annan källa om hot och förföljelse föreligger, tillfråga föräldern om dessa. Avslutningsvis kommer frågor om hur barnet har reagerat på händelser av hot och förföljelse och om föräldern har pratat med den andra föräldern om det som har

hänt samt en fråga om hur föräldern har pratat med barnet och barnets andra förälder om hot och förföljelse.

Förälderns behov av stöd

Till sist tillfrågas föräldern om hen erbjudits stöd i sin roll som förälder eller annan typ av stöd, med följdfrågor om hur hen svarat på erbjudanden om respektive om förälderns erfarenheter av stöd som hen deltagit i.

Avslutning

Intervjun avslutas med en generell fråga om föräldern gör något tillsammans med barnet som hen och barnet tycker om. Föräldern inbjuds avslutningsvis att kommentera det ni har pratat om i intervjun.

Ta upp frågor/områden som du (eventuellt) lovat att återkomma till efter du ställt intervjufrågorna.

Fördjupning om föräldern är beredd att prata om våld

I det fall intervjun visar att föräldern är beredd att samtala om våld kan intervjun kompletteras med frågeformulär om uppfostringstrategier (UPP-F) och formuläret Våld Mot Vuxen (VMV-2) om dessa inte använts inför intervjun. Vid en sådan fördjupning kan det vara aktuellt att boka ytterligare ett intervjutillfälle.

Eventuell ytterligare fördjupning

Intervjun kan även kompletteras med frågeformulär om bland annat psykiska problem, alkoholproblem eller om posttraumatiska reaktioner hos föräldern, om dessa visar sig vara relevanta. Ett flertal formulär, som exempelvis AUDIT, finns tillgängliga via Socialstyrelsens metodguide.⁹ Frågeformulären kan vara till hjälp för att avgöra om föräldern bör remitteras till psykiatri eller annan behandling. De kan också vara en utgångspunkt för samtal om våldshandlingar och utgöra underlag i risk- och skyddsbedömningen.

Om föräldern är öppen för att samtala om eventuella principer eller levnadsregler som är viktiga för hen eller i relation till barnet och barnets andra förälder (t.ex. vem som bestämmer i familjen, hur man får klä sig, uppfostran av barn, religiösa normer etc.) kan det också vara relevant att utforska de principerna och/eller levnadsreglerna och vad de betyder för relationer i familjen. Det kan vara särskilt relevant i ärenden där det finns indikationer på hedersrelaterat våld och förtryck (se vidare kapitel 7).

Intervju med äldre barn (≈ 9–17 år)

Utgångspunkten för barnintervjuerna är i de flesta fall att en förälder, i den fördjupade kartläggningen (VMV-2 och VMB) och i föräldrantervjun, uppgett att det förekommit våld mellan föräldrarna och/eller direkt mot barnet. I dessa fall görs, som beskrivs ovan, i allmänhet föräldrantervjun innan det blir aktuellt med en barnintervju. Intervjua barnet enskilt, inte med omsorgsperson närvarande.

I vissa fall där det rör sig om våld direkt mot barnet har våldet blivit känt t.ex. genom en orosanmälan från förskola/skola och föräldern förnekar förekomst av våld. I sådana fall får du som handläggare, baserat på informationen i ärendet, avgöra om/när en iRisK-intervju

⁹ [Metodguide för socialt arbete - Socialstyrelsen.](#)

ska göras med barnet, om/när föräldern ska informeras och i vilken ordning barn och förälder ska intervjuas.

Observera att det under intervjun med barnet kan framkomma uppgifter som gör att akuta skyddsåtgärder måste övervägas. Intervjun med barnet bör alltså planeras så att det finns någon person tillgänglig med erfarenhet och bemyndigande att vidta tvångsåtgärder, om det skulle behövas.

I intervjun används begreppen "mamma" och "pappa", vilka också kan förstås som styvmamma och styvpappa. Om föräldrarna är samkönade, använd de begrepp som barnet känner sig bekväm med (t.ex. förnamn).

Om du bedömer att äldre barn kommer ha svårigheter att besvara frågorna, i den för dem avsedda versionen, kan du intervjuas med hjälp av intervjuguiden för yngre barn. Du kan eventuellt komplettera med de frågor från intervjun för äldre barn som du bedömer att barnet kan besvara.

Intervjun med äldre barn tar omkring 45 minuter. Om du överskrider denna tidsgräns bör du dela upp intervjun i två tillfällen.

Om du intervjuar barnet utan föräldrarnas godkännande eller vetskap är det viktigt att berätta hur du hanterar det som kommer fram i samtalet.

Intervjuns uppläggning

Texten som står inom ramen på sidan 2 i intervjuguiden är frågor som inte ställs direkt till barnet utan fylls i av handläggare mot bakgrund av vad som tidigare framkommit. Skriv in resultatet av **VMV-2** och **VMB** här, samt barnets (vid intervjutillfället) aktuella boendeförhållanden.

Barnets boende

Ibland förändras boendeförhållanden snabbt. Om barnet bor i skyddat boende behöver du som handläggare veta hur boendeförhållanden var precis innan barnet flyttade till boendet, därför är det viktigt att få detta klart före frågorna om våldshändelser. Du vet förmodligen vem barnet bor med, men ställ frågorna för att få veta om förhållanden har ändrats sedan du träffade barnet eller föräldern senast.

Information till barnet

Börja intervjun med en sammanhangsmarkering genom att säga något mer övergripande om varför ni träffas / vad ditt uppdrag är. I det här skedet av intervjun ska du helst avvakta med att säga eller fråga något mer konkret om de händelser som intervjun ska handla om; försök hinna informera barnet om reglerna för samtalet först (se nedan om instruktioner till barnet).

Tala om för barnet hur lång tid som intervjun beräknas ta (ca 45 min) och överskrid inte tiden med mindre att barnet är med på det. Om tar längre tid rekommenderar vi att den delas upp på flera tillfällen.

Kontaktskapande samtal.

Om du och barnet inte har pratat med varandra tidigare, inled med ett kort kontaktskapande samtal rörande skola, fritid och hem. Knyt an till information som framkommit vid eventuella tidigare besök. Samtalet behöver inte dokumenteras i intervjuguiden.

Exempel på frågor: *"Först vill jag lära känna dig lite mer. Hur bor du? Har du eget rum? Var går du i skolan. Vad tycker du om att göra på fritiden? Har du några kamrater som du är med? Vad brukar ni göra? Finns det några vuxna (t.ex. mormor/morfar) som du tycker om att vara med?"* Använd gärna öppna följdfrågor ("Berätta", "hur då" osv.) så att barnet får träna på att prata utifrån öppna frågor. Undvik att ställa frågor som kan få barnet att redan här börja prata om våldet.

Uppmuntra och försök få barnet att berätta lite själv, och inte bara ge enstaviga svar. Det är viktigt att du känner att ni har fått kontakt innan du fortsätter. Förutom att skapa en relation, tränar du här barnet i att berätta utförligt om sina egna positiva relationer, sammanhang och upplevelser. Ge barnet uppskattning när det svarar på frågorna (t.ex. *"vad bra att du berättar så att jag kan förstå"*). Obs! Ge inte beröm för vad utan hur barnet berättar!

Instruktion till barnet om hur hen ska svara på frågorna i intervjun

Nästa steg är att introducera barnet till reglerna för samtalet och hur ni gör om ni inte förstår varandra. Genom denna introduktion blir det lättare för barn att låta sin berättelse styras av egna upplevelser och inte av förväntningar om vad intervjuaren vill höra.

Om du inte redan har introducerat reglerna för samtalet om våld bör du göra det här, exempelvis genom att säga att föräldern har godkänt att barnet berättar om sina upplevelser. Berätta också hur du gör om det kommer fram information som du behöver prata med föräldern om.

Den inledande delen av intervjun, och "reglerna" för samtalet, är till för att skapa en trygg atmosfär för barnet, och ett samtalsklimat som gör att hen vet vad som förväntas.

Våldet barnet blivit utsatt för/bevittnat

Sedan går intervjun över till samtal om våldet. Samtalet kan inledas med att du ber barnet berätta om varför hen är här eller vad någon har berättat för barnet varför ni träffas.

Samtalet kan också inledas med du ger information om varför ni träffas. Informationen till barnet avgörs av sammanhanget. I många fall innebär det att en förälder via kartläggning och egen intervju redan berättat om våldet i familjen, och gett sitt tillstånd till att barnet intervjuas och ger sin bild av det som hänt. I andra fall härrör sig uppgiften om våld i familjen från en orosanmälan. Då måste informationen till barnet anpassas därefter.

Om barnet berättar om andra svårigheter än våldsutsatthet, notera detta och säg till barnet att ni tar upp dessa svårigheter igen i slutet av besöket, eller eventuellt vid nästa besök. Observera: anteckna att du lovat ta upp dessa frågor senare. Det är viktigt detta verkligen görs och inte glöms bort för att inte riskera att skada barnets tillit till dig och andra vuxna.

Intervjun inleds med en öppen fråga där du ber barnet beskriva "vad som har hänt hemma", vilket innebär att barnet själv får välja fokus i sin beskrivning av händelserna. Både yngre och äldre barn brukar förstå att det är det våld som förekommit som avses med den öppna frågan. I början av intervjun ställs inga riktade frågor som visar vad du som intervjuare vet

om vad som har hänt. Endast om barnet behöver hjälp för att komma igång med att berätta ställs frågor utifrån de uppgifter du som handläggare fått angående våldet. Se i intervjuguiden hur du formulerar följdfrågor.

Först ställer du den öppna frågan. Här är det viktigt att barnets egna perspektiv kommer fram. Försök att få barnet berätta utifrån konkreta händelser. Använd i första hand öppna följdfrågor (t.ex. "berätta om det", "berätta allt du minns"). Ställ faktafrågor om du behöver få en fördjupad beskrivning (t.ex. "var", "hur"). Det är viktigt att du som intervjuare förhåller dig utforskande till barnets berättelse. Du kan inte ta något för givet som inte kommer från barnet själv. Ställ därför endast de följdfrågor som är angivna i intervjuhäftet.

Om barnet inte berättar spontant om det barnet tidigare sagt eller händelser du har fått uppgifter om från annat håll, hjälp barnet genom att berätta vilka uppgifter du fått och från vem du fått uppgifterna (t.ex. *din mamma har berättat att...*).

På sidan 4 sammanfattar du skriftligt din bedömning av barnets berättelse med avseende på vilka typer av våld barnet utsatts för. Om barnet inte berättar om våld mellan föräldrar och du som handläggare har uppgifter från annat håll om detta – fråga barnet om uppgifterna stämmer. Om barnet bekräftar att våld har förekommit kan du be barnet fylla i formuläret **IND-B** ("Indragen-Barn").

Barnets indragenhet i våld mellan föräldrar

Barnet fyller i formuläret om det våld hen har bevittnat mellan föräldrarna – "Indragen-Barn" (IND-B). Du kan säga: *"Eftersom det kan vara svårt att komma ihåg vad som har hänt har jag ett frågeformulär som jag vill be dig fylla i. Om det är något ord eller en mening du inte förstår, så kan du fråga mig. Okej?"* Berätta sedan för barnet hur barnet ska förstå de olika svarskategorierna. 00 när det aldrig har hänt, 0 när det har hänt, men inte senaste året. Har våldet förekommit inom det senaste året anger barnet hur ofta det har förekommit.

Om du tror att barnet har svårt att läsa eller förstå språket, erbjud dig att läsa upp frågorna. Ge barnet ett formulär att fylla i svaren i vartefter som du läser upp frågorna som du har framför dig. Efter barnet har fyllt i formuläret kan du säga: *"Vad bra att du kan berätta detta för mig. Det hjälper mig att förstå hur du har det/vad du/din familj behöver hjälp med."*

Svar från IND-B tolkas kvalitativt. Du får information om i vilken omfattning barnet är indragen i våld mellan föräldrarna, och även information om barnet tenderar att ingripa i situationer med våld eller om barnet tenderar att undvika sådana situationer (eller både och). Det finns inga absoluta gränsvärden för vad som ska bedömas som allvarligt eller risk, men i tolkningen bör beaktas att situationer där barnet går emellan för att stoppa våld är situationer där barnet självt riskerar att bli direkt utsatt för våld.

Barnets kontakt med den våldsutövande föräldern

Dessa frågor är endast aktuella om barnets föräldrar inte bor tillsammans. Om barnet bor med båda föräldrar är detta ett avsnitt av intervjun som du kan välja att ta bort när du laddar ner intervjuguiden från hemsidan för iRiSk. På hemsidan laddar du ned intervjuguiden som passar för familjekonstellationen i ärendet: antingen en version med frågor anpassade för

att föräldrarna är sammanboende eller en version där mamman respektive pappan är boendeförälder (eller har växelvis boende) (se ovan).

Frågorna om kontakt handlar om typ och omfattning av kontakt med den föräldern som barnet har umgänge med.

Risk-/skyddsaspekter i förhållande till pappa

Barnets uppskattning av kontakten med pappa handlar om hur trygg barnet känner sig i relationen till pappan.

Våld eller andra skrämmande händelser med pappa

Frågorna behandlar förekomst av våld från pappan och hur barnet hanterat detta.

Pappans alkohol- eller drogbruk

Frågorna tar upp pappans eventuella alkohol- och drogbruk när barnet är närvarande och eventuell förekomst av andra obehagliga händelser.

Eventuell ofrivillig kontakt med pappa

Frågorna tar upp olika former av kontrollerande beteenden från pappans sida.

Vad vet mamma om hur barnet upplever kontakten med pappa

Frågan tar upp vad mamman, enligt barnet, känner till om barnets relation till pappan. Frågorna syftar till att fånga barnets möjligheter att skapa mening kring våldet och hur föräldrarna eventuellt bidrar till detta.

Uppfostringsstrategier pappa (UPP-P) och mamma (UPP-M)

Frågeformuläret Uppfostringsstrategier – pappa (UPP-P) är uppbyggt på samma sätt som IND-B men behandlar olika sätt att uppfostra sina barn på. Formuläret innehåller samma frågor som föräldrar besvarat i formuläret som ingår föräldrantervjuerna (UPP-F).

Svar från UPP-F och UPP-M tolkas kvalitativt. Du får information om barnet berättar om hårdhänta uppfostringsätt, om det är allvarliga handlingar och hur ofta det förekommer. Det finns inga absoluta gränsvärden för vad som ska bedömas som våld eller risk.

Positiv kontakt med pappa

Frågorna handlar om positiv kontakt med pappan. Syftet med frågorna är både att ge underlag för att bedöma om detta kan vara en skyddande faktor, dels för att ge möjlighet till att avrunda avsnittet om pappan på ett positivt sätt.

Risk-/skyddsaspekter i relation till mamma

Frågorna om mamma motsvarar de frågor som barnet tidigare besvarat angående pappan.

Därefter fyller barnet i Uppfostringsstrategier – mamma (UPP-M)

Liksom i avsnittet om pappan avslutas frågorna om mamman med frågor om positiv kontakt med mamman.

Barns posttraumatiska reaktioner

Frågorna i avsnittet handlar om barns traumareaktioner. Sammanfatta i en till två meningar det som du uppfattar är det värsta barnet varit med om i sin familj, och fråga om det stämmer. Kanske har barnet en annan händelse i sin familj som hen uppfattar som värre, och då är det viktigt att ni utgår från den händelse som barnet valt när ni går igenom frågorna

om traumareaktioner. Hur du som vuxen benämner det barnet varit med om kan i bästa fall formuleras med barnets egna ord.

Ibland är det så att det inte finns någon enskild händelse som är värst utan det är "alla händelserna tillsammans". Då är det "alltsammans" som barnet ska tänka på när ni går igenom frågorna om traumareaktioner.

Observera att traumatiska händelser utanför familjen inte ska utredas här. Om barnet under intervjun berättar om konkreta erfarenheter av våld utanför familjen, kan du notera vad barnet berättar och återkomma till det efter intervjun har färdigställts. Det är viktigt att återkomma till detta oavsett om du lovat barnet att göra det eller inte.

Avslutning

Intervjun avslutas med en öppen fråga till barnet om hen har något att tillägga.

En aspekt att tänka på vid avslutningen av intervjun är i vilket känslomässigt stämningsslag barnet befinner sig, särskilt i det fall frågorna om posttraumatiska reaktioner är den sista delen av informationsinhämtningen i intervjun (beroende t.ex. på om intervjun delats upp på flera träffar eller inte). Försök "föra tillbaka" barnet till ett positivt känslomässigt läge innan intervjun avslutas. Du kan exempelvis göra det genom att återkoppla kort till tidigare samtal om eventuella positiva kontakter med någon av föräldrarna, eller något som barnet berättat tidigare under det kontaktskapande samtalet. Här behöver du som handläggare använda ditt omdöme för att balansera samtalet så att barnet inte upplever att du som vuxen "slätar över" det svåra som barnet precis pratat om. Samtidigt är det viktigt att barnet inte lämnar intervjun i ett känslomässigt upprört läge efter att ha pratat om eventuella posttraumatiska reaktioner.

I den avslutande delen av intervjun finns också fråga om det är OK att tala med föräldrar om det som framkommit i intervjun. Du som handläggare har här en grannlaga uppgift att avväga vad som måste delges föräldrar/vårdnadshavare och vilka uppgifter som kan anses integritetskränkande eller riskfyllda att diskutera med en förälder/vårdnadshavare. Här behöver också beaktas i vilken grad en förälder är våldsutövande och/eller förnekande respektive icke-våldsutövande och/eller bekräftande i förhållande till barnets upplevelser.

Beroende på allvaret i situationen och barnets ålder kan det bli aktuellt att säga antingen; *"Jag måste prata med [mamma eller pappa] om det du berättat för mig. Jag kommer att berätta om ... och säga ... Tycker du att jag ska säga på något annat sätt?"*

Jag tycker att det är bäst att vi gör det tillsammans, är det okej?"

Om barnet i intervjun berättar om allvarlig utsatthet i relation till en förälder som barnet bor med hela tiden eller växelvis rekommenderar vi att du konsulterar en kollega eller överordnad direkt efter att intervjun med barnet har avslutats, och innan barnet lämnar samtalsrummet, för att besluta hur ni ska gå vidare.

Eventuell fördjupning

Det finns flera skattningsformulär som handläggare kan använda med äldre barn efter avslutad intervju eller vid senare tillfälle. Det handlar dels formulär avsedda att fånga

traumasymptom, som kan hämtas från Barnafrid¹⁰, dels formulär som avser allmän psykisk ohälsa, som SDQ (Strengths and Difficulties Questionnaire).¹¹ Det är vanligt att barn som utsätts för våld får psykiska symtom. För att avgöra om detta är fallet, hur allvarliga symtomen är och vilken typ av symtom, kan det vara adekvat att använda formulär utformat för att fånga traumasymptom. Handläggare kan på så sätt snabbt få förstahandsinformation från barnet själv om barnets symtom. Formulär om traumasymptom kan – tillsammans med svaren på intervjufrågorna om traumasymptom – användas för att bedöma om barnet är i behov av kontakt med BUP/första linjen.

Intervju med yngre barn (≈ 5–8 år)

Åldersgränserna ska förstås i termer av utvecklingsålder/mognad, och inte strikt som kronologisk ålder. Äldre barn som du bedömer kommer ha svårigheter att besvara frågorna i den för dem avsedda versionen, kan du intervjua med hjälp av intervjuhäftet för yngre barn. Du kan eventuellt komplettera med de frågor från intervjun för äldre barn, som du bedömer att barnet har förmåga att besvara.

I de fall där huvudfrågeställningen rör sig om våld direkt mot barnet och föräldern eventuellt förnekar förekomst av våld, kan det vara lämpligt att börja med att intervjua barnet, för att öka barnets möjligheter att komma till tals om våldet och så att handläggarens får ett underlag för att bedöma behov av akuta skyddsinsatser. Intervjua barnet enskilt, inte med omsorgsperson närvarande.

Observera att det under intervjun med barnet kan framkomma uppgifter som gör att akuta skyddsåtgärder måste övervägas. Intervjun med barnet bör alltså planeras så att det finns någon person tillgänglig med erfarenhet och bemyndigande att vidta tvångsåtgärder, om det skulle behövas.

I intervjun används begreppen "mamma" och "pappa", vilka också kan förstås som styvmamma och styvpappa. Om föräldrarna är samkönade, använd de begrepp som barnet känner sig bekväm med (t.ex. förnamn).

Intervjun med yngre barn tar omkring 30 minuter. Om du överskrider denna tidsgräns bör du dela upp intervjun i två tillfällen.

Om du intervjuar barnet utan föräldrarnas godkännande eller vetskap är det viktigt att berätta hur du hanterar det som kommer fram i samtalet.

Intervjuns uppläggning

Texten som står inom ramen på sidan 2 i intervjuguiden är frågor som inte ställs direkt till barnet utan fylls i av handläggare mot bakgrund av vad som tidigare framkommit. Skriv in resultatet av **VMV-2** och **VMB** här, samt barnets (vid intervjutillfället) aktuella boendeförhållanden.

¹⁰ [Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum » Formulär på svenska](#)

¹¹ Kan hämtas på: <https://www.sdqinfo.org>

Information till barnet

Efter att ni har presenterat er för varandra med namn ska du göra en sammanhangsmarkering. *"Jag arbetar inom ... verksamhet. Det vi främst gör här är att"*

Tala om för barnet hur lång tid som intervjun beräknas ta (ca 30 min) och överskrid inte tiden med mindre att barnet är med på det. Om tar längre tid rekommenderar vi att den delas upp på flera tillfällen.

Kontaktskapande samtal

För därefter ett kort kontaktskapande samtal rörande skola, fritid och hem. Uppmuntra och försök få barnet att berätta själv. Ge barnet beröm om det anstränger sig för att beskriva saker utförligt. Obs! Beröm inte barnet för vad det berättar utan för hur det berättar.

Det är viktigt att du känner att ni har fått kontakt innan du fortsätter. Samtidigt bör det inledande samtalet inte ta mer än 5–10 minuter.

Om du känner att barnet inte är redo att samarbeta med dig om uppgiften är det oftast nödvändigt att "dra i bromsen" och försöka förstå vad som hindrar barnet att svara på dina frågor, och fundera på hur kontakten med barnet kan förbättras innan du fortsätter med själva iRiSk-intervjun.

Barnets boende

Ibland förändras boendeförhållanden snabbt. Om barnet bor i skyddat boende behöver du som handläggare veta hur boendeförhållanden var precis innan barnet flyttade till boendet, därför är det viktigt att få detta klart före frågorna om våldshändelser. Du vet förmodligen vem barnet bor med, men ställ frågorna för att få veta om förhållanden har ändrats sedan du träffade barnet eller föräldern senast.

Instruktion till barnet om hur hen ska svara på frågorna i intervjun

Läs upp reglerna för intervjun för barnet. Genom denna introduktion blir det lättare för yngre barn att låta sin berättelse styras av egna upplevelser och inte av förväntningar om vad intervjuaren vill höra.

Forskning om intervjuer visar att yngre barn är benägna att svara "rätt" och kan producera svar de tror intervjuaren vill höra. Det är därför viktigt att ni går igenom hur ni ska göra för att förstå varandra, och hur ni gör om ni inte förstår varandra, exempelvis att barnet inte ska gissa och att barnet ska rätta dig om du säger fel sak. Det finns en formulering i intervjuguiden som förslag på vad du kan säga när du introducerar regler för samtalet.

Om du av något skäl intervjuar barnet utan föräldrarnas godkännande eller vetskap är det viktigt att berätta för barnet hur du hanterar det som kommer fram i samtalet.

Våldet barnet blivit utsatt för/bevittnat

Sedan går intervjun över till samtal om våldet. Samtalet kan inledas med att du ber barnet berätta om varför hen är här eller vad någon har berättat för barnet varför ni träffas.

Samtalet kan också inledas med du ger information om varför ni träffas. Återkoppla kortfattat den information du har om barnet angående våldshändelserna från anmälare, barnet själv eller förälder (*Det jag har fått veta från X om dig är att ...*). Det kan vara uppgifter som framkommit i tidigare besök eller något som barnet har sagt till den som gjort en orosanmälan till socialtjänsten. I de fall där det är relevant återkopplar du som handläggare också till att en förälder har sanktionerat att barnet berättar om sina upplevelser (*Din*

mamma/pappa har sagt att jag får ställa frågor och prata med dig. Du får berätta så mycket du vill). Om intervjun görs utan att någon förälder förhandsinformerats får du som handläggare introducera varför intervjun görs utifrån det beslutsunderlag som du har.

Om barnet berättar om andra svårigheter än våldsutsatthet, notera detta och säg till barnet att ni tar upp dessa svårigheter igen i slutet av besöket, eller eventuellt vid nästa besök. Obs! anteckna att du lovat ta upp dessa frågor senare. Det är viktigt att återkomma till detta och inte glömma bort det, för då kan du skada barnets tillit till dig och andra vuxna.

Först ställer du en öppen fråga. Här är det viktigt att barnets eget perspektiv kommer fram. Yngre barn är mera känsliga för om intervjuaren för in förväntningar i sin fråga. Några barn har förmåga att korrigera intervjuaren men alla gör inte det. Det är därför viktigt att du som intervjuare förhåller dig utforskande till barnets berättelse. Du kan inte ta något för givet, som inte kommer från barnet självt. Ställ därför endast de följdfrågor som är angivna i intervjuhäftet. Om barnet inte berättar spontant om det hen tidigare sagt eller händelser du har fått uppgifter om från annat håll, hjälp barnet genom att återge den information du har och från vem du har fått informationen. Stäm av med barnet om uppgifterna är korrekta eller på vilket sätt barnet menar att de är felaktiga. Försök att få barnet att berätta utifrån konkreta händelser.

Syftet med den öppna berättelsen är inte att få fullständig och detaljerad faktaberättelse om vad som har hänt. Meningen är att barnets upplevelser av händelserna ska komma fram. Det kan bli en berättelse som både innehåller element av hur det brukar vara, hur barnet har reagerat, vad barnet har lagt märke till hos föräldrarna etc. Om barnet börjar prata om andra ämnen, för försiktigt tillbaka barnet till kärnfrågan.

Om barnet inte kan ge någon beskrivning av våldet som du har uppgift om att det förekommit, får du ta ställning till om resten av intervjufrågorna ska ställas. Följdfrågan, "Berätta om..." är till för att få barnet att reagera på den information som du som handläggare ger barnet.

Det är viktigt att det finns en berättelse från barnet om att våld förekommit i familjen för att de specifika frågorna som sedan följer ska vara meningsfulla. Samtidigt vet vi att en del barn initialt avstår från att berätta om våld, men sedan besvarar de specifika frågorna på ett sätt som visar att våld förekommit. Du bestämmer själv om det är meningsfullt att ställa resterande frågor om du får en vag eller otydlig berättelse om våldshändelser från barnet.

På sidan 4 sammanfattar du din bedömning av vad barnet berättar om "erfarenheter av våld mellan föräldrarna" respektive "erfarenheter av våld direkt mot barnet".

Barnets kontakt med den våldsutövande föräldern

Frågorna i detta avsnitt är aktuella endast om föräldrarna inte bor tillsammans. Frågorna handlar om barnets kontakt med respektive förälder. "Sover du över hos..." och "Skulle du vilja vara mer/mindre hos..."

Erfarenheter av våld i familjen

Ta ställning till om du ska ställa frågor om våld mellan föräldrar respektive våld mot barnet, även om sådana uppgifter inte föreligger.

Innan du ställer de direkta frågorna om våld mellan föräldrar respektive mot barnet kan du behöva förtydliga varför frågorna ställs utifrån den information du fått av barnet tidigare. Du kan behöva säga t ex: *"Du har berättat att din pappa har slagit din mamma. Det kommer ändå frågor om din mamma också har slagit pappa och om du själv blivit slagen, eftersom vi inte vet hur det har varit hemma hos dig. Om det jag frågar om inte har hänt svarar du bara Nej, och om du inte vet om det hänt så svarar du Jag vet inte. Okej?"*.

Frågorna om våld mellan föräldrar och direkt mot barnet avslutas med en fråga om föräldrarnas eventuella våld mot husdjur, vad barnet brukar göra när våld förekommer och slutligen om barnet har pratat med någon om våldshändelserna.

Pappas alkoholbruk

Frågorna behandlar barnets upplevelser relaterade pappans eventuella bruk av alkohol och obehagliga upplevelser i hemmet.

Mammas alkoholbruk

Frågorna behandlar barnets upplevelser relaterade mammans eventuella bruk av alkohol och obehagliga upplevelser i hemmet.

Barns posttraumatiska reaktioner

Symtom på posttraumatisk stress är vanliga bland våldsutsatta barn. Kärnsymtom beskrivs bäst av barnen själva, därför finns dessa frågor med. För att hjälpa barnet att beskriva sin tidsuppfattning inleds avsnittet med att handläggaren frågar barnet:

"Hur ofta äter du godis?"

Använd barnets svar på godisfrågan till att definiera pektavlans alternativ. Om barnet säger varje vecka (lördagsgodis t ex.) eller nästan varje dag, säg: *"det är **ofta** – tre pinnar"* – peka på III (ofta). Om barnet frågar dig vad "ofta" är, säg att det betyder varje lördag eller både lördag och någon annan dag i veckan.

O=aldrig I = sällan II = ibland III = ofta

*Om man äter godis varje lördag så är det **ofta** – tre pinnar (peka på III) Om man äter godis någon gång eller ett par ggr i månaden så är det **ibland** – två pinnar (peka på II). Och om man nästan aldrig, t.ex. bara när det är sommar eller när det är jul, äter godis så är det bara **någon gång**, – en pinne (peka på I). Om man **aldrig** äter godis, så är det "0" (Peka på O). "Nu vet du hur du ska svara när jag ställer frågor. Nu när jag ställer frågor om det som hänt hemma, så pekar du på hur ofta det har hänt (pektavlan): **aldrig** peka på [0], **någon gång** peka på [I], **ibland** peka på [II], **ofta** peka på [III]"*

Därefter sammanfattar du i en till två meningar det som du uppfattar är det värsta barnet varit med om i sin familj, och frågar om det stämmer. Kanske har barnet en annan händelse i sin familj som hen uppfattar som värre, och då är det viktigt att det är den händelsen ni utgår från när ni går igenom frågorna om traumareaktioner. Hur du som vuxen benämner det barnet varit med om kan i bästa fall formuleras med barnets egna ord.

Ibland är det så att det inte finns någon enskild händelse som är värst utan det är "alla händelserna tillsammans". Då är det "alltsammans" som barnet ska tänka på när ni går igenom frågorna om traumareaktioner.

Observera att traumatiska händelser utanför familjen inte ska utredas här. Om barnet under intervjun berättar om konkreta erfarenheter av våld utanför familjen, bör du notera vad barnet berättar och återkomma till det efter intervjun. Det är viktigt att ta upp den här aspekten efter det att iRisK-intervjun avslutats.

Ställ sedan traumafrågorna. Händelsen som ni kommit överens om att barnet ska tänka på kan vara svår att fånga i en mening. I så fall kan du använda den långa versionen i den första frågan och sedan göra en kortvariant av händelsen, eftersom ni båda vet vad ni syftar på. Vid frågan *"Får du otäckta bilder inne i huvudet..."* kan du återigen säga den långa versionen, eftersom du nu kopplar händelsen till återupplevande symtom hos barnet. Undvik att använda oprecisa begrepp som "det" eller "det du varit med om" beträffande "händelsen".

Ställ frågorna så som de är formulerade i intervjuguiden. Var lyhörd för om barnet signalerar att det är svårt att prata om dessa händelser, och avstå från följdfrågor om du uppfattar att frågorna om traumasymptom blir en belastning för barnet. Om så är fallet bör detta följas upp med föräldern och ett eventuellt behov av ytterligare utredning av BUP övervägas.

Positiv kontakt med föräldrar

Efter traumafrågorna kommer två frågor om positiv interaktion med respektive förälder. Syftet med frågorna är både att ge underlag för att bedöma om detta kan vara en skyddande faktor, dels för att ge möjlighet till att avrunda intervjun på ett positivt sätt.

Avslutning

Intervjun avslutas med en öppen fråga till barnet om hen har något att tillägga. Om barnet tidigare i intervjun tog upp andra viktiga saker som du lovat återkomma till, är det dags att göra det nu eller bestämma ett annat tillfälle när detta behandlas.

Eventuell fördjupning

Det finns inga fördjupande formulär riktade till yngre barn vilka har prövats inom ramen för iRisK. Vid behov kan föräldern lämna uppgifter om yngre barn, exempelvis genom att fylla i formuläret om allmänt psykiskt mående SDQ (Strengths and Difficulties Questionnaire).¹² Detta formulär kan vara till stöd särskilt när det gäller små barn (yngre än 5 år) och andra barn som inte intervjuas. Frågeformuläret kan också vara till hjälp för att avgöra om barnet bör remitteras till BUP eller annan behandling. Ytterligare resurser för att fördjupa bedömningen av barnets behov kan hämtas från Barnafrid.¹³

Översikt över formulär

VMV-2 (Våld mot vuxen, version 2) syftar till att kartlägga olika former av våld i parrelationer. Formuläret frågar efter olika typer av våld (fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt), frekvens och närhet i tid. Frågorna handlar både om egen utsatthet och eget våldsutövande. Frågor ställs också om i vilken grad barnet upplevt våldet. Formuläret har utvecklats av iRisK-gruppen. Det bygger på en kortversion av det amerikanska formuläret CTS (Conflict Tactics Scale, brief version) som med copyright-innehavarens godkännande ändrats så att det utöver frågor om utsatthet för och utövande av våld i parrelationen också

¹² Kan hämtas på: <https://www.sdqinfo.org>.

¹³ [Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum » Formulär på svenska](#)

innehåller frågor om i vilken utsträckning barnet upplevt detta våld. Formuläret finns tillgängligt i en digital "iRiSk-mapp" som handläggare har tillgång till efter utbildning i metodstödet.

VMB (Våld mot barn) syftar till att fånga den ena förälderns bild av barnets eventuella utsatthet från den andra föräldern. Formuläret är främst avsett för våldsutsatta/icke-våldsutövande föräldrar. Formuläret innehåller frågor om olika former av våld, samt om frekvens och närhet i tid. Det innehåller också ett antal mer kvalitativt inriktade frågor om sexuella övergrepp mot barn, som syftar till att ge ett underlag för att bedöma hur ärendet ska handläggas vidare, om den formen av våld mot barn är aktuell. Formuläret är utvecklat av forskargruppen och bygger på formuläret UPP-F (se nedan). Formuläret finns tillgängligt i "iRiSk-mappen" som handläggare har tillgång till efter utbildning i metodstödet.

FREDA-farlighetsbedömning är baserad på det amerikanska instrumentet "Danger Assessment" som har utvecklats i USA för socialt arbete med våldsutsatta kvinnor. Syftet med FREDA-farlighetsbedömning är att ge en indikation på risken för ökat eller dödligt våld (Socialstyrelsen 2014). Manualen och instrumenten är idag könsneutralt formulerade för att anpassas till Socialstyrelsens övriga produkter. Som användare bör man dock vara klar över att instrumenten inte har prövats för personer under 18 år och inte för våldsutsatta män.¹⁴

UPP-F och **UPP-M/P** (Uppfostringsstrategier) syftar till att kartlägga förekomst av olika typer av hårdhanta uppfostringsmetoder och våld mot barn. Formuläret som ingår i föräldrantervjun (UPP-F) syftar till att fånga information från föräldern om våld mot barn. Formuläret som ingår i barnintervjun (UPP-M/UPP-P) syftar till att fånga information från barnet. UPP-formulären är utvecklade med utgångspunkt i *Conflict Tactics Scale* för förälder-barnrelationer.¹⁵ UPP-M och UPP-P innehåller i princip samma frågor som föräldraversionen UPP-F. UPP-formulären är inte utvecklade eller prövade som bedömningsmetod, vilket betyder att det inte finns exempelvis gränsvärden för vad som ska bedömas som våld eller risk, utan information som samlas in med hjälp av UPP-F, UPP-M och UPP-P måste tolkas kvalitativt och vägas in i helhetsbedömningen i ärendet. Formulären finns tillgängliga i den digitala "iRiSk-mappen" som handläggare har tillgång till efter utbildning i metodstödet.

IND-B (Hur indragen är du in dina föräldrars konflikter) syftar till att fånga barns sätt att agera i situationer med våld. Frågorna handlar både om i vilken grad barnet ingriper i situationer med våld respektive undviker situationer med våld, och hur ofta barnet agerat på det ena eller andra sättet. Det finns även en fråga om hur länge våldet pågått, så som barnet minns/upplevt det. Formuläret har tagits fram av forskargruppen och bygger på en del av det amerikanska formuläret CEDV (Child Exposure to Domestic Violence Scale, Edleson, Shin & Johnson Armendariz 2008).¹⁶ Formuläret finns tillgängligt i den digitala "iRiSk-mappen" som handläggare har tillgång till efter utbildning i metodstödet.

¹⁴ [Metodguide för socialt arbete - Socialstyrelsen](#).

¹⁵ Straus MA, Hamby SL. (1997) Measuring Physical & Psychological Maltreatment of Children with the Conflict Tactics Scales. Durham, NC: National Inst. of Mental Health; se [Conflict Tactics Scales - Parent Child \(dspacedirect.org\)](#).

¹⁶ <https://www.jedleson.com/cedv-scale>

4. Analys och bedömning

Med hjälp av det här kapitlet gör du som handläggare en analys och bedömning av barnets situation (risk- och skyddsaspekter). Detta görs såväl löpande när det gäller behov av omedelbara insatser och säkerhetsplanering, som samlat när all information inhämtats med hjälp av intervjuer och formulär.

När alla iRiSk-intervjuer som planerats har genomförts, sammanställ informationen om indikationer på hög risk i iRiSk-intervjuerna med hjälp av blanketten i bilaga 1 Utredning (Inhämtad information om indikationer på hög risk) och informationen i intervjuguiderna.

Kontrollera om information finns från alla viktiga områden, repetera vilken information som intervjusvaren gett, och avgör om det behövs kompletterande information före bedömning och beslut om fortsatt handläggning. Analysen görs med hjälp av svar från olika familjemedlemmar. I analysen tar handläggaren också hänsyn till information från andra källor. Sammanställningen och analysen kan visa om det finns områden där iRiSk-intervjuerna inte givit tillräcklig information om specifika riskfaktorer utan att ytterligare information behöver inhämtas. Ytterligare farlighetsbedömning kan exempelvis behöva göras med hjälp av specifika instrument (SARA, PATRIARK t.ex.).

Analysen ska resultera i en bedömning där information om risk- och skyddsfaktorer vägs samman. Det finns inga statistiska risknivåer i iRiSk-modellen. Handläggaren gör en professionell bedömning av risknivån och vilken typ av risk som föreligger. Analysen ger också information som kan tolkas i relation till begreppen risk, behov och mottaglighet enligt BBIC.

Befintligt metodstöd från Socialstyrelsen, som t.ex. handböcker om att arbeta med våld i nära relationer eller med utsatta barn samt med metodstödet BBIC, ger nödvändig bakgrundskunskap för att inkludera informationen från iRiSk i BBIC-utredningen som helhet.

Centrala begrepp

Kapitlet är strukturerat med utgångspunkt i de fem komponenter av risk och skydd som kartläggs genom iRiSk-intervjuerna.

1. **Våldets farlighet.** Det finns ofta högre förekomst av psykiska problem samt kriminalitet och alkohol- och drogmisbruk hos föräldrar i familjer där förälder och barn utsätts för allvarlig misshandel. I iRiSk-intervjun för våldsutsatt förälder ingår bedömningsinstrumenten FREDA, som utgår från en förälder utsatt för partnervåld. En bedömning av den våldsutövande föräldern med fokus på våldets farlighet kan komplettera iRiSk-intervjun för att bedöma hög till medelhög risk för upprepat partnervåld. Exempel på andra strukturerade bedömningar som används vid bedömning av farlighet är SARA (the Spousal Assault Risk Assessment Guide) och PATRIARK (vägledning för bedömning och hantering av risk för hedersrelaterat våld som bygger på SARA).¹⁷ Vid förekomst av barnmisshandel måste farlighet också

¹⁷ För information om SARA och PATRIARK, se [Metodguide för socialt arbete - Socialstyrelsen](#).

bedömas i förhållande till denna typ av våld och med hjälp av kända riskfaktorer för allvarligt och dödligt våld mot barn.

2. **Barnets agerande.** Barn kan agera för att skydda sig själva, syskon eller förälder, och kan därigenom utsätta sig själv för fara. Det blir därför viktigt att undersöka barnets strategier och agerande i situationer med våld, både med tanke på bedömningen av risk och skyddsbehov, och med tanke på eventuella behov av stöd och hjälpinsatser där barnet exempelvis får lära sig mindre riskfyllda sätt att agera. Ju yngre barnet är desto färre möjligheter har barnet att agera före att skydda sig själv. Även det lilla barnet kan dock göra saker som kan höja risken för ytterligare våld, som när barnet skriker för att få tröst när våldshändelser pågår.
3. **Barnets perspektiv på risk och skydd.** Att inkludera barnets perspektiv på hur trygg eller otrygg situationen är samt vilket skydd som finns är viktigt av flera skäl. En praktik som inkluderar barnets röst och perspektiv kan ses som ett uttryck för ett holistiskt barnperspektiv där vuxnas omsorg om barnet och barnets rätt till delaktighet kombineras. Barnet blir både skyddat och kommer till tals i frågor som berör hen. Att utforska och bedöma barnets upplevelse av trygghet är också helt centralt för säkrandet av barnets rätt till skydd. Det är inte givet att vuxna runt barnet har inblick i barnets eventuella upplevelser av utsatthet eller otrygghet, och inte heller i hur barnet ser på sina möjligheter att agera för att bli tryggare. Här behöver barnet självt komma till tals. Denna aspekt av metodstödet är även viktigt mot bakgrund av att Barnkonventionen nu är svensk lag och att barn har rätt att komma till tals i alla frågor som berör dem. I det fall barnet självt inte kommer till tals, för att barnet är för litet eller det av andra skäl inte är lämpligt eller möjligt att samtala med barnet, måste avsaknaden av barnets perspektiv betraktas som en indikation på hög risk. Detta utifrån den generella kunskapen dels om hur de minsta barnen påverkas av våld, dels utifrån kunskapen om hur utsatthet för våld skapar rädsla och otrygghet hos barn.
4. **Utvecklingsrisker.** När det gäller risker för barns utveckling på längre sikt handlar det om ett komplicerat samspel mellan olika faktorer över tid. Det handlar om sårbarhet (dvs. medfödda eller tidigt förvärvade egenskaper hos barnet), riskfaktorer (dvs. faktorer i barnets uppväxtmiljö), motståndskraft (dvs. faktorer som hos barnet som kan göra det mer "robust") och friskfaktorer (dvs. faktorer i miljön som kan ge barnet stöd och hjälp till en positiv utveckling). Utvecklingsrisker handlar om det som påverkar barnet successivt över tid. Om riskerna inte vägs upp av olika skyddsfaktorer gör de att vissa barn hamnar i en negativ spiral och att deras utveckling därmed riskerar att i accelererande hastighet gå i fel riktning. Har barnet inte tillgång till stabila och trygga uppväxtvillkor, har utvecklats en egen psykisk eller social problematik eller lever i en våldsmiljö med upprepad utsatthet måste risk för en ogynnsam utveckling hos barnet vägas in som en riskfaktor. Under detta område är även en bedömning av omsorgsförmåga och samspelet mellan barn och omsorgspersoner viktig. Inom barnavårdsutredningen bör en bedömning göras kring risk och friskfaktorer på olika nivåer dvs. på individuell nivå, barnuppfostran, familjehistoria och familjemiljö samt skola. BBIC-strukturen är en hjälp i detta arbete. I användarstödet för iRiSk fokuseras de utvecklingsrisker bedömaren behöver vara särskilt uppmärksamma på när det handlar om våldsutsatta barn.
5. **Behov av omedelbara insatser och säkerhetsplanering.** Enstaka förhållanden eller flera faktorer sammantaget i ett barns situation kan indikera att socialtjänsten måste agera snabbt i syfte att skydda barnet här och nu och för att begränsa den skada

våldet kan orsaka både på kort och på lång sikt. Graden av risk kan ändras snabbt och behovet av omedelbara insatser måste bedömas både direkt när ärendet aktualiseras inom socialtjänsten, baserat på den begränsade information som då finns tillgänglig, och löpande under utredningstiden allt eftersom ny information tillkommer. Även planering för att öka skyddet för barnet behöver göras löpande. Det handlar då både om insatser för att öka säkerheten, och för att öka barnets trygghet för att begränsa de negativa effekterna av våld. Behov av omedelbara insatser måste alltid bedömas i relation till övriga riskområden, det vill säga våldets farlighet, barnets agerande i våldssituationer, barnets perspektiv på risk och skydd samt utvecklingsrisker.

Våldets farlighet

Farlighet kan indikeras både av enstaka allvarliga förhållanden och av flera händelser och förhållanden som en sammanvägd riskfaktor. Jämfört med familjer i allmänhet är allvarliga psykiska problem, kriminalitet, alkohol- och drogmissbruk betydligt vanligare i familjer där förälder och barn utsätts för misshandel. Dessa faktorer är alltså viktiga att ta i beaktande vid bedömning av våldets farlighet.

Farlighet är kopplad till behov av akuta insatser och skydd. Det kan finnas en risk att en förövare utövar upptrappat, farligt eller dödligt våld (hämningsmotiv i anslutning till separation, ny partner, vårdnadstvist, brottmålsprocess etc.), att personen inte bryr sig om konsekvenserna (avsaknad av skuld känslor) eller att personens handlingar styrs av irrationella motiv, på grund av till exempel psykiska problem, impulsivitet eller aktivt missbruk.

Riskfaktorerna för partnervåld och barnmisshandel är till stora delar desamma som för antisocialt/kriminellt beteende eller våldsbeteende i allmänhet. En viktig riskfaktor för upptrappat eller dödligt våld mot en kvinna/mamma är en separation eller om den våldsutsatta - när det handlar om allvarligt våld - visar att hon planerar att separera. Vid dessa situationer kan konflikter kring barnen också spela en viktig roll.

När det gäller allvarlig fysisk barnmisshandel kan risken handla om dödligt våld mot barnet. Socialstyrelsens analyser av dödligt våld identifierar olika mönster när det gäller omständigheterna kring dödligt våld mot barn. I de fall barn dödats av en förälder fanns i många fall tidigare uppgifter om svårigheter i barnets liv, såsom långvariga hälsoproblem, ekonomiska problem i familjen eller oenighet mellan föräldrarna i samband med separation.

Det är viktigt att ta tidigare orosanmälningar om våld mot barn på allvar. Socialstyrelsens analyser visar bland annat att i de fall som barn utsatts för dödligt våld hade majoriteten av barnen (både brottsoffer och gärningspersoner) haft kontakt med någon barn- och ungdomsenhet och i flertalet fall hade barnen en pågående utredning eller insats i socialtjänsten. I familjer med risk för dödligt våld kan omsorgspersoner undvika kontakt med socialtjänsten på olika sätt så det är viktigt att träffa både barn, föräldrar eller styvföräldrar och inte dra slutsatser på grundval av andrahandsuppgifter.

Socialstyrelsen pekar på brister i handläggningen hos socialtjänsten som bland annat handlar om att barnutredningarna inte genomfördes så att barnets situation kartlades tillräckligt grundligt ur ett helhetsperspektiv, eller att barnen inte gjordes delaktiga i utredningsprocessen. Detta ledde till att barnen inte fick det skydd och stöd som de behövde. I de fall insatser gavs var de otillräckliga och/eller svarade inte mot det specifika barnets behov.

Socialstyrelsens utredningar visar att en aspekt att vara uppmärksam på är att det i vissa fall av allvarligt våld mot barn kan vara så att barnet är utsatt för våld såväl av en biologisk förälder som barnet inte bor med, och en styvförälder som barnet bor med. Det är således viktigt att barnets eventuella utsatthet i samtliga omsorgsrelationer beaktas, och att barnets utsatthet från en styvförälder/boendeförälder inte underskattas när det även finns våldsutövande föräldrar som barnet inte bor med.

Vissa fall av dödligt våld mot barn utövas i samband med föräldrarnas självmord. Internationell forskning visar att de flesta fallen av den typen av dödligt våld mot barn utövas av män och i kontexten av en nyligen genomgången separation, skilsmässa eller konflikt mellan föräldrarna. Riskfaktorer hos våldsutövaren som depression eller förvrängd verklighetsuppfattning är också av central betydelse.

Föräldrars svar på frågeformulären VMV-2 och VMB ger en första indikation på hur allvarligt våld som förälder respektive barn utsatts för, och hur nära i tiden detta skett. I iRiSk-intervjun med våldsutsatt förälder kan FREDA farlighetsbedömning ingå, som utgår från den våldsutsatta föräldrarnas upplevelse av den våldsutövande föräldern. Detta instrument kan komplettera iRiSk-intervjun för att bedöma medelhög till hög risk för upprepat partnervåld. Observera dock att FREDA inte är normerad i Sverige och tolkningen av risknivåerna ska göras med försiktighet. FREDA är inte heller utformad för att fånga in aspekter som är specifika för en hedersrelaterad kontext kring våldet, och inte heller för att beskriva våldet eller bedöma risk för fortsatt våld när det gäller barns egen utsatthet. Utöver FREDA och det material som ingår i iRiSk kan det finnas behov av att använda andra strukturerade bedömningar.

Att en förälder visar avsaknad av inlevelse i hur barnet påverkas av våldshändelser kan vägas in i bedömningen av förövarens farlighet och behov av omedelbara åtgärder. Dessa uppgifter kan framkomma i intervjun med våldsutövande förälder, särskilt i svar på frågorna som ska fånga reflekterande förmåga. Även uppgifter om föräldrarnas psykiska hälsa, alkohol- och droganvändning och sociala situation kan vara av betydelse för bedömningen av farlighet.

När det gäller allvarligt våld mot barn visar flera studier att i de familjer där man konstaterat misshandel är föräldrarna mindre stödande och lyhörda för sina barn och de visar starka reaktioner på barns negativa beteenden. Det är föräldrar som visar få positiva beteenden mot barnen, som att förklara, vara med i lek och ge beröm, och som litar mer på straff och tillsägelser än på resonering med barnet.

Relationen mellan allvarligt våld mot barn och våld i uppfostringssyfte, "aga", är komplex. Många av de forskningsstudier som finns har genomförts i länder utan förbud mot våld i uppfostringssyfte. Det är därför inte helt lätt att veta hur överförbara de är till en svensk kontext där denna typ av våld inte är tillåten och studier dessutom visar att endast några få procent av föräldrarna har en positiv attityd till barnaga.

När det gäller forskningen från länder där aga är tillåten eller uppmuntrad så talar den, å ena sidan, för att "mild" aga är helt orelaterad till barnmisshandel medan, å andra sidan, allvarlig aga (knytnävsslag, slag med föremål etc.) som ju de facto är misshandel, är relaterad till allvarligt våld mot barn (se vidare Broberg m.fl. 2025).

Sammantaget pekar forskningen på att allvarligt våld mot barn i vissa fall kan utövas i kontexten av våld i uppfostringssyfte, och föräldrar kan uppfatta våldet som "orsakat" av barnets olydiga eller trotsiga beteende. Om föräldern har hög tolerans för fysisk bestraffning och är starkt kontrollerande, kombinerat med en låg eller frånvarande reflekterande

förmåga och/eller dålig barn- och föräldrarelation och/eller orimliga förväntningar på barnet, ökar risken för allvarligt våld mot barnet.

Aspekter att särskilt beakta

Partnervåld

- **Allvarlighetsgraden i våldet och om det har trappats upp:** fysiskt-, psykiskt- och/eller sexuellt.
- **Faktorer i förövarens sociala situation som tyder på hög risk:** arbetslöshet, kriminalitet, tillgång till vapen, social isolering, nylig separation, en närmiljö där det finns risk för våld och övergrepp.
- **Egenskaper hos förövaren som tyder på hög risk:** allvarlig psykisk störning (antisocialitet, PTSD m.m.), explosivitet, missbruk, vålds- eller självmordsplaner och förvrängd uppfattning om kvinnor, patologisk svartsjuka och stalking.
- **En låg eller frånvarande reflekterande förmåga** när det gäller våldet och våldets konsekvenser. Låg eller frånvarande reflekterande förmåga om partnern som individ med självständiga tankar, känslor och intentioner; låg tolerans för partnerns känslouttryck.
- **Sårbarhet hos föräldern som utsätts för våld:** bristande social stabilitet, ekonomiskt beroende, social isolering, motstånd mot att ta emot hjälp, uttalad rädsla för förövaren, allvarliga psykiska problem eller missbruksproblem.

Barnmisshandel

Förutom ovanstående aspekter, beakta även:

- **Tecken på våld mot barnet:** blåmärken och frakturer, beteendeproblem, många somatiska symtom (magont, huvudvärk etc.) ovårdat utseende, hög skolfrånvaro.
- **Faktorer hos förälder som tyder på hög risk för våld mot barnet:** tidigare anmälan för barnmisshandel, depression och impuls-kontrollproblem, utsatt för barnmisshandel under sin egen uppväxt, intellektuell funktionsnedsättning.
- **Faktorer i familj och sociala relationer som tyder på hög risk för våld mot barnet:** social

Exempel på relevanta frågor i intervjuerna

1. Våldsutsatt förälder: partnervåld, t.ex.

- frågor om tidpunkt för separationen/närhet i tiden;
- indikationer på skyddsbehov, som erfarenheter av skyddat boende och/eller besöksförbud, eller utsatthet för stalking (förföljelse, hot, övervakning), föräldrarnas rädsla;
- juridiska processer,
- den utsatta föräldern har en ny relation;
- allvarliga psykiska problem hos den våldsutövande föräldern, för närvarande eller tidigare.

2. Våldsutsatt förälder: barnmisshandel, t.ex. frågor om:

- tidigare allvarliga händelser då barnet varit med den våldsutövande föräldern;
- den våldsutövande föräldern har skadat, dödat eller på annat sätt utnyttjat husdjur i konflikter med den utsatta föräldern eller barnet;
- den våldsutövande föräldern använder alkohol eller använder droger när barnet är med;
- den våldsutövande föräldern kontrollerar vad barnet gör på något sätt (GPS, sociala medier etc.), har utsatt barnet för oönskad kontakt, eller gör något annat som är obehagligt för barnet när det är med föräldern;
- om den utsatta föräldern kan nå barnet om det skulle behövas;
- om den utsatta föräldern och barnet haft kontakt pga. oro eller våldsamerter när hon/han är med den våldsutövande föräldern.

isolering, positiv attityd till/van att använda sig av "uppfostringsaga", hög konfliktnivå, stress, ekonomiska problem, och skuldbeläggande av barnet.

- **En låg eller frånvarande reflekterande förmåga** när det gäller våldet och våldets konsekvenser, föräldern avvisar tanken att barnet har tankar, känslor och intentioner; har låg tolerans för partners känslouttryck.

Särskilt relevanta frågor i intervjuerna

Risk och skyddsintervju våldsutsatt förälder

Intervjun innehåller en rad konkreta frågor som på olika sätt kan ge information om de aspekter som särskilt bör beaktas (se ruta 1 och 2 med exempel). Även svaren på FREDA och UPP-F är särskilt relevanta för bedömningen av farlighet.

FREDA - farlighetsbedömning

Syftet med FREDA farlighetsbedömning är att ge en indikation på risken för ökat eller dödligt våld (Socialstyrelsen 2014). Målgruppen för FREDA farlighetsbedömning är våldsutsatta personer för vilka risken för fortsatt eller eskalerande våld är oklar (se vidare manual för FREDA, Socialstyrelsen 2014).

UPP-F – hårdhänt uppfostran eller våld

Syftet med UPP-formulären är att kartlägga förekomst av olika typer av hårdhänta uppfostringsmetoder och våld mot barn.

Risk och skyddsintervju våldsutövande förälder

Även intervjun med den våldsutövande föräldern innehåller konkreta frågor som på olika sätt kan ge information om de aspekter som är relevanta för bedömningen av farlighet (se exempel i ruta 3). Även svaren på UPP-F är relevanta.

Utöver enskilda faktorer som tyder på hög risk behöver också den våldsutövande förälderns förhållningssätt till våldet vägas in i bedömningen av akut risk och farlighet. Förhållningssätt till våldet som kan bidra till att upprätthålla det är bland annat: osynliggörande (att våldsutövaren döljer våldet för sig själv och andra och därigenom låter bli att förhålla sig till det, vilket bidrar till att upprätthålla våldet och ökar sannolikheten för att det upprepas); externalisering (våldet förklaras som orsakat av något utanför våldsutövaren; den som utövar våld lägger skuld och ansvar på någon annan än sig själv); förnekande och bagatellisering (våldet reduceras till att bli något oproblematiskt, antingen för att det inte hänt, eller om det hänt så var det inte så ofta/allvarligt/skadligt, vilket gör att våldsutövaren kan undvika att inse våldets allvar) respektive fragmentering (våldet kopplas loss från våldsutövaren själv som helhet – "jag är egentligen mest snäll" – och från relationen som helhet – "det var bara enstaka gånger").

En låg eller frånvarande reflekterande förmåga är en varningsklocka som måste följas av en bedömning av orsakerna till detta, liksom av konsekvenserna. Handlar en låg reflekterande förmåga i intervjun om själva intervjusituationen (t.ex. stressande situation för föräldern, språksvårigheter eller svårigheter att intervjua med hjälp av tolk, osv.) eller är det ett uttryck

3. Våldsutövande förälder, t.ex.

- brist på reflekterande förmåga, som då en våldsutövande förälder aggressivt avvisar att barnet kan ha känslor, tankar eller intentioner ("den där gråten är enbart till för att spela ut mig och hans mamma");

- rapportering av allvarliga våldshändelser i formuläret Uppfostringsstrategier förälder (UPP-F);

- problem att hantera ilska, självmordsplaner, avvisande av att egen traumatisering påverkar honom, hot och förföljelse och eventuellt levnadsregler (risk för hedersrelaterat våld t.ex.).

för hur föräldern fungerar även utanför intervjusituationen? Vilka konsekvenser får detta i så fall för barnet?

Uppmärksamhet bör fästas på om en våldsutövande förälder inte visar någon förmåga att ta barnets perspektiv. Det kan handla om att föräldern avvisar tanken att barnet har tankar, känslor och intentioner. En riskfaktor kan vara om föräldern har låg tolerans för barnets känslouttryck. Också uttalanden från föräldrar som säger sig veta exakt hur barnet känner sig kan vara uttryck för bristande reflekterande förmåga. Om föräldern själv har levt med barnmisshandel och/eller omsorgsbrist som liten, kan föräldern ha brister i att förstå sina egna och barnets känslor och handlingar (se ruta 13 med exempel).

Risk och skyddsintervju äldre barn

Liksom föräldrintervjun innehåller intervjun med äldre barn både frågor (se ruta 4 med exempel) och formulär som är särskilt relevanta för bedömningen av farlighet.

UPP-M/P hårdhänt uppföstran eller våld

UPP-M och UPP-P innehåller i princip samma frågor som föräldraversionen UPP-F. Den information som samlas in med hjälp av UPP-M och UPP-P tolkas kvalitativt och vägs in i helhetsbedömningen i ärendet.

Risk och skyddsintervju yngre barn

När det gäller yngre barn är det intervjufrågorna som ger information av särskild relevans för bedömningen av farlighet. Intervjun innehåller inga formulär.

Yngre barns svar på de inledande öppna frågorna kan indikera hög risk, beroende på hur barnet besvarar de strukturerade frågorna eller om barnet berättar spontant om händelser av allvarlig karaktär, t.ex. om ett barn på en direkt fråga rapporterar konkreta våldshändelser som hänt upprepade gånger eller om ett barn berättar spontant och konkret om sexuella närmanden eller övergrepp.

En riskfaktor för farligt våld sett ur barnperspektiv är också om barnet svarar ja både på någon av frågorna om våld mellan föräldrar och på någon av frågorna om våld direkt mot barnet eftersom detta indikerar dubbel utsatthet. Forskningen tyder på att upprepad och/eller multipel utsatthet ger mer allvarliga konsekvenser för barnet.

Om barnet bekräftar många händelser/negativa upplevelser kan det tolkas som en riskfaktor för farligt våld; sådan utsatthet kan till exempel utgöras av jakande svar om att ha

4. Intervju äldre barn (9-17): relation till pappa / mamma, t.ex.:

- Om barnet känt sig rädd eller otrygg när hen är med pappa/mamma?
- Det har hänt att pappa/mamma blivit farlig så att barnet kände att hen måste därifrån;
- Vad brukar du göra när du känner dig rädd/otrygg med pappa/mamma?
- Det värsta du har varit med om?
- Barnet svarar nej på frågan: vet du vad du ska göra om det händer igen?
- Har ditt/dina syskon blivit 'utsatta för våld' av pappa/mamma?
- Har pappa/mamma varit dum mot eller gjort illa husdjur?
- Dricker pappa/mamma alkohol när du är med honom/henne?
- Gör pappa/mamma något annat som du inte tycker om eller som gör dig rädd när du är med honom/henne?
- Söker pappa/mamma upp dig i skolan eller på andra ställen, fast du inte vill det?
- Kontrollerar pappa/mamma dig, vad du gör, eller var du är, på något sätt?
- Känner mamma/pappa till det du berättat för mig om pappa/mamma (om alkohol/droger, ofrivillig kontakt och annat obehagligt)? Barnet svarar nej pga. rädsla/tjänar inget till?

bevittnat våld, i kombination med att ha varit utsatt för våld, att det handlar om en alkoholpåverkad förälder, som kanske också gjort annat som skrämd barnet, inklusive skadat husdjur, tillsammans med att barnet inte vill ha kontakt med en förälder.

Barnets agerande i situationer med våld

De aspekter av bedömningar av farlighet som diskuteras i föregående avsnitt handlar primärt om föräldrars agerande. Det är dock viktigt att förstå att också barn på olika sätt försöker hantera sin situation. Barn kan agera för att skydda sig själva, syskon eller förälder, och kan därigenom utsätta sig själva för fara. Det blir därför viktigt att undersöka barnets strategier och agerande i situationer med våld, både med tanke på bedömningen av risker och behov av skydd och med tanke på stöd- och hjälpinsatser där barnet exempelvis får lära sig mindre riskfyllda sätt att agera.

Aspekter att särskilt beakta

- **Barnet ingriper i situationer med våld:** Situationer där barn själva aktivt ingriper för att stoppa våld utgör en särskilt riskfylld situation i förhållande till fysiskt våld mot barnet.
- **Barnet ingriper genom att själv utöva våld:** Situationer där barn själva använder våld för att stoppa pågående våld är också en särskilt riskfylld situation i förhållande till fysiskt våld mot barnet.
- **Barnet skyddar syskon:** Var uppmärksam på om barnet också beskriver att hen tar ansvar för att skydda eller hjälpa syskon.

Särskilt relevanta frågor i intervjuerna

Information om barnets agerande i situationer med våld kan framkomma under intervjuens alla delar. Vissa frågor handlar dock mer explicit om barnets eget agerande, och om vad föräldern eventuellt vet om barnets agerande.

Risk och skyddsintervju våldsutsatt förälder

Även när det gäller barnets agerande i situationer med våld innehåller intervjun med utsatt förälder frågor som på olika sätt kan ge information om de aspekter som särskilt bör beaktas (se ruta 5 med exempel). Det handlar exempelvis om delen som handlar om risk- och skyddsaspekter kring barnet eller om säkerhetsplanering som också kan ge kunskap om barnets hanteringsstrategier, liksom delen om i vilken grad familjemedlemmarna talat om våldet.

5. Våldsutsatt förälder, t.ex. frågor om

- Har du pratat med ditt barn om vad hen ska göra om barnet känner sig otrygg/rädd när barnet är med våldsutövaren?
- Finns det syskon som är utsatta på liknande sätt som det barnet vi pratat om hittills?
- Har du och barnet haft kontakt pga oro eller våldsamheter när hon/han är med våldsutövaren?
- Säger barnet något till dig om våldet som har förekommit?
- Har du pratat med barnet om våldet?

6. Intervju äldre barn (9-17), t.ex. frågor om

- Vad brukar du göra när du känner dig rädd/otrygg (med pappa/mamma)
- Vad gjorde du då? (efter fråga om våld eller andra skrämmande händelser med pappa/mamma)
- Vet du vad du ska göra om det händer igen?
- Vet mamma/pappa att du ibland känner dig rädd/otrygg med den andra föräldern?
- Har ditt/dina syskon blivit utsatta för våld?
- Vad gjorde du när det hände?

Risk och skyddsintervju våldsutövande förälder

Intervjun med våldsutövande förälder innehåller frågor om barnets reaktioner i situationer av våld gentemot barnet respektive mot den andra föräldern samt reaktioner på eventuella hot och förföljelse. Vidare finns även i denna intervju flera frågor om kommunikation kring våldet. Även svaren på dessa frågor kan ge information som kan bidra till bedömningen av barnets agerande i situationer med våld.

Risk och skyddsintervju äldre barn

Intervjun för äldre barn innehåller formuläret IND-B (Hur indragen är du in dina föräldrars konflikter) som innehåller både frågor om barnets ingripande strategier (fråga 1a-d) och barnets undvikande strategier när det gäller att hantera våld (fråga 2a-d).

Delar av intervjun som rör barnets relation till respektive förälder innehåller också explicita frågor om barnets hantering (se ruta 6 med exempel).

Motsvarande frågor finns också när det gäller ofrivillig kontakt med respektive förälder.

Risk och skyddsintervju yngre barn

I intervjun med yngre barn är det vissa frågor som är särskilt relevanta för att skapa en bild av barnets agerande i situationer med våld. Särskilt följdfrågorna efter varje fråga om olika typer av våld (se ruta 7 med exempel) kan ge en indikation på barnets hantering. Även den mer generella frågan "Vad brukar du göra om..." och frågan om barnet har pratat med någon om våldet kan ge en indikation på barnets hantering samt vilket eventuellt stöd barnet har i att hantera våldet.

7. Intervju yngre barn (5-8), t.ex. frågor om

- Vad gjorde du när mamma/pappa skrek på pappa/mamma?

- Vad gjorde du när mamma/pappa slog pappa/mamma?

VAD TÄNKER DU OM det...frågan

- Vad brukar du göra om...
(formuleras olika beroende på hur barnet besvarat frågorna ovan, t ex. dina föräldrar skrikit åt dig; pappa slagit dig; mamma hotat att slå dig, din pappa slagit din mamma, din pappa har gjort ditt husdjur illa, etc.)

Barnets perspektiv på risk och skydd

Att inkludera barnets perspektiv på hur trygg eller otrygg situationen är samt vilket skydd som finns är viktigt av flera skäl. En praktik som inkluderar barnets röst och perspektiv kan ses som ett uttryck för ett holistiskt barnperspektiv där vuxnas omsorg om barnet och barnets rätt till delaktighet kombineras. Barnet blir både skyddat och kommer till tals i frågor som berör hen. Att utforska och bedöma barnets upplevelse av trygghet är också helt centralt för säkrandet av barnets rätt till skydd. Det är inte givet att vuxna runt barnet har inblick i barnets eventuella upplevelser av utsatthet eller otrygghet, och inte heller i hur barnet ser på sina möjligheter att agera för att bli tryggare. Här behöver barnet själv komma till tals.

Aspekter att särskilt beakta

- **Barnet uttrycker rädsla:** Att inte behöva uppleva otrygghet eller rädsla är både en rättighet för barn, och något som är viktigt ur ett utvecklings- och återhämtningsperspektiv (se vidare avsnittet nedan om Utvecklingsrisk).
- **Barnet ser få handlingsalternativ i otrygga eller riskfyllda situationer:** Barnet ser inga eller få möjligheter att agera för att minska rädslan/skydda sig, vilket kan förstärka upplevelsen av otrygghet. Den här aspekten är också av betydelse för bedömningen av farlighet.

- **Barnet har begränsad möjlighet och/eller förmåga att bedöma och/eller uttrycka sig om rädsla och otrygghet:** Det kan handla om barn som är mycket unga, under stor press, har särskilda svårigheter, eller av andra skäl kan bedömas ha svårt att komma till tals om rädsla och otrygghet.

Särskilt relevanta frågor i intervjuerna

Information om barnets upplevelse av rädsla och otrygghet, respektive om hur barnet ser på sina möjligheter att agera för att känna sig tryggare eller skydda sig från våld kan framkomma under intervjuens alla delar. Vissa frågor handlar dock mer explicit om barnets upplevelse och handlingsmöjligheter.

Risk och skyddsintervju våldsutsatt förälder

Intervjun med utsatt förälder innehåller explicita frågor om huruvida föräldern fått information om att barnet känner sig otrygg med den andra föräldern (se ruta 8 med exempel). Även delen som handlar om säkerhetsplanering kan ge kunskap om barnets möjligheter att skydda sig själv, liksom delen om i vilken grad familjemedlemmarna talat om våldet.

Risk och skyddsintervju våldsutövande förälder

Även intervjun med våldsutövande förälder innehåller frågor om föräldrarnas uppfattning om barnets perspektiv, inklusive frågor om föräldrarnas uppfattning om barnet känner sig trygg när barnet är med föräldern, liksom frågor som handlar om barnets reaktioner i situationer av våld gentemot barnet respektive mot den andra föräldern samt reaktioner på eventuella hot och förföljelse. I intervjun finns frågor om kommunikation kring våldet. Svar på dessa frågor kan ge information som kan bidra till bedömningen av barnets reaktioner och upplevelser (se ruta 9 med exempel).

Risk och skyddsintervju äldre barn

Intervjun med äldre barn innehåller en rad frågor om hur barnet känner när det är med pappa respektive mamma, om upplevelser av rädsla och otrygghet samt om barnets hantering av dessa upplevelser (se ruta 10 med exempel). Även frågan om huruvida barnet talat med respektive förälder om hur det känner sig är av relevans.

Vidare är hela delen som handlar om våld eller andra skrämmande händelser med pappa samt frågan "Gör pappa något annat som du inte tycker om eller som gör dig rädd när du är med honom?" relevanta. Detsamma gäller motsvarande frågor i förhållande till mamma, om skrämmande händelser och "Gör mamma något annat som du inte tycker om eller som gör dig rädd när du är med henne?".

8. Intervju våldsutsatt förälder

- Har barnet berättat att det känner sig otryggt med [xx]?
- Har du pratat med ditt barn om vad hen ska göra om hen känner sig otrygg/rädd när hen är med [xx]?
- Finns det syskon som är utsatta på liknande sätt som det barnet vi pratat om hittills?
- Säger barnet något till dig om våldet som har förekommit?
- Har du pratat med barnet om våldet?

9. Intervju våldsutövande förälder, t.ex.

- Följdfrågorna "hur reagerade ditt barn?" efter frågor om våld eller hot mot barnet eller den andra föräldern
- Har du pratat med barnet om våldet?
- Har ditt barn själv sagt något till dig om våldet som har förekommit?
- Har du sagt till ditt barn att du ångrar/känner skuld för det som hänt?
- Vad har ditt barn sagt om det som hänt?

Risk och skyddsintervju yngre barn

Intervjun för yngre barn innehåller frågor som tar upp om pappa respektive mamma gjort den andra föräldern eller barnet självt rädd, eller om respektive förälder gör något annat som inte är bra för barnet, eller som skapar rädsla (se ruta 11 med exempel).

Frågan "Vad brukar du göra om..." och frågan om barnet har pratat med någon om våldet kan också ge en indikation på barnets hantering och vilket eventuellt stöd barnet har i att hantera våldet.

10. Intervju äldre barn (9-17), t.ex.

- Kan du bestämma själv om du vill träffa [UF]?
- Hur är det att bo med/ att ha den kontakt du har med [UF]?
- Har du någon gång känt dig rädd eller otrygg när du är med pappa/mamma?
- Hur ofta har det känts så?
- Vad brukar du göra när du känner dig rädd/otrygg?
- Vet pappa/mamma om att du känner så?
- Har du pratat med pappa/mamma om det?

11. Intervju yngre barn (5-8), t.ex.

- Har din pappa gjort något mot din mamma som gjort dig rädd?
- Har din mamma gjort något mot din pappa som gjort dig rädd?
- Har din pappa gjort dig rädd?
- Har din mamma gjort dig rädd?
- Gör pappa något annat som inte är bra för dig eller gör dig rädd när du är med honom?
- Gör mamma något annat som inte är bra för dig eller gör dig rädd när du är med henne?

Utvecklingsrisker

Barns utveckling kan beskrivas som utvecklingsuppgifter som barnet har att lösa successivt under barndom och tonår med hjälp av omgivningen (föräldrar och andra släktingar, förskola/skola, kamrater, grannar m.m.). Den första utvecklingsuppgiften är att lära sig knyta an till en eller ett par vuxna. Senare under förskoleåren följer andra utvecklingsuppgifter, som social förmåga med jämnåriga och att kunna fungera i relation till vuxna som inte är ens anknytningspersoner. En annan uppgift är till exempel att lära sig känslomässig reglering. Gemensamt för det vi kallar utvecklingsrisker är att de, till skillnad från akut risk, påverkar barnet successivt, så att förmågan att lösa kommande utvecklingsuppgifter minskar i takt med antalet misslyckanden.

Två effekter av detta sätt att beskriva utvecklingen är viktiga att lyfta fram: (1) vissa barn hamnar i en god spiral som gör det lättare och lättare att lösa nya utvecklingsuppgifter medan andra barn hamnar i en negativ spiral och får det svårare och svårare att lösa nya uppgifter; (2) gapet mellan en positiv spiral och en negativ spiral ökar med åren. Minst är skillnaden när barnet är i yngre förskoleålder. Störst skillnad är det under tonåren. Med andra ord är det viktigt att så tidigt som möjligt vända en negativ utveckling till en mer positiv sådan, eftersom uppgiften blir allt svårare ju längre tid som gått. Det är därför som det är viktigt att barnet kommer ur den skadliga situationen och får hjälp så tidigt som möjligt. Våld i familjen drabbar barn på flera olika sätt som försvårar möjligheten att lösa olika utvecklingsuppgifter.

När det gäller risker för barns utveckling på längre sikt så handlar det alltså om ett komplicerat samspel mellan olika faktorer över tid:

- **Sårbarhet** – medfödda eller tidigt förvärvade egenskaper hos barnet;
- **Motståndskraft** – faktorer hos barnet som kan göra det mer "robust";
- **Risikfaktorer** - faktorer i barnets uppväxtmiljö som ökar sannolikheten för en negativ utvecklingsspiral;
- **Friskfaktorer** – faktorer i miljön som kan ge barnet stöd och hjälp till en positiv utveckling.

Bedömning av utvecklingsrisker

Bedömningen av utvecklingsrisker i relation till våld i familjen innefattar en sammanvägning av sårbarhet, motståndskraft, de riskfaktorer som fångas av iRiSk och friskfaktorer. Här är det särskilt angeläget med kompletterande information (från släktingar, grannar, skola/förskola, BHV, register m.m.). BBIC-strukturen kan vara en hjälp i sammanvägningen av risk- och skyddsaspekter på olika nivåer (barnet själv, föräldrarna, övrigt socialt nätverk, socioekonomiska faktorer, bostadsområde m.m.).

Omsorgsförmåga

När det gäller barnets uppväxtmiljö är föräldrarnas omsorgsförmåga av särskild betydelse. Omsorgsförmåga kan förklaras som förälderns förmåga att bidra till att barnet lyckas lösa sina utvecklingsuppgifter, dvs. till sitt barns utveckling, genom att svara på barnets genom uppväxten skiftande behov utifrån den miljö barnet befinner sig i. Omsorgsförmåga kan också beskrivas som de aktiviteter och beteenden hos omsorgspersoner som behövs för att ett barn ska kunna fungera i sin kultur som vuxen. Ibland används termen föräldraförmåga men här används omsorgsförmåga för att understryka att det handlar om aktiviteter och beteenden som barn behöver, oavsett om deras omsorgspersoner är föräldrar eller andra vuxna.

En central aspekt av omsorgsförmåga är i vilken utsträckning föräldern kan vara en "trygg bas", det vill säga omsorgspersonen fungerar som en plats som barnet kan utgå från för att upptäcka och utforska världen, och en "säker hamn", det vill säga omsorgspersonen fungerar som den plats där barnet kan få skydd och tröst och hjälp med att reglera sina affekter. Den senare aspekten är mycket viktig för barn som upplever våld och därmed behöver skydd, tröst och hjälp med att hantera känslor förknippade med våldet, som rädsla, hjälplöshet osv. I bedömningen av hur föräldern fungerar i förhållande till "trygg bas" och "säker hamn" blir det viktigt att beakta i vilken grad barnet visar upp en bristande tillit till respektive förälders förmåga eller villighet att finnas till hands för barnet, och respektive förälders förmåga att vara ett stöd i reglering av affekter, trösta och skydda i situationer när barnet känner sig hotat, rädd, ensamt eller är sjuk.

Omsorgsförmåga och våldsutsatta barn

Bedömning av en tillräckligt god omsorgsförmåga måste sättas i relation till barnets behov och förutsättningar i omgivningen. En och samma förälder kan, för ett och samma barn, ge tillräckligt god omsorg i en situation och otillräcklig omsorg i en annan, mer krävande situation. En och samma förälder kan också ge tillräckligt god omsorg till ett av sina barn men inte till ett annat, beroende på barnens skiftande behov och förutsättningar. Vid bedömningar enligt iRiSk handlar det om barn som upplevt våld, vilka på olika sätt kan ställa krav på föräldrarnas omsorgsförmåga. En särskilt viktig aspekt av omsorgsförmågan är om föräldern har kapacitet att tillgodose ett våldsutsatt barns behov av psykisk rehabilitering och återuppbyggnad av tillit. Därför blir föräldrarnas förmåga att fungera som en stabil säker hamn när barnet behöver det som mest särskilt viktig.

Våldsutövande och omsorgsförmåga

Exempel på bristande omsorgsförmåga handlar om att inte kunna sätta sig in i det våldsutsatta barnets perspektiv och situation. En våldsutövande pappa kanske ger exempel på att barnet har gett uttryck för sorg, rädsla otrygghet, samtidigt som han beskriver dessa uttryck som att barnet är påverkat av mammans åsikter och utnyttjas i en vårdnadskonflikt. Obs! sådan information måste vägas mot information som inhämtats direkt från barnet. Ett annat exempel på bristande omsorgsförmåga är att föräldern inte visar några tecken på ånger eller skuld-känslor när uppgifter föreligger om allvarliga våldshändelser som enligt uppgifter från barnet har påverkat barnet negativt.

Att utöva våld mot den andra föräldern är i sig ett uttryck för brister i omsorgsförmågan. I bedömningen av omsorgsförmåga bör hänsyn tas till att den våldsutövande föräldern brustit i sitt ansvarstagande för hela barnets situation och viktiga relationer, eftersom våldet mot den andra föräldern inte bara är en attack mot den andra föräldern utan också mot relationen barn-förälder. För att trygga barnet och skapa goda förutsättningar för barnets utveckling behöver den våldsutövande föräldern därför stödja relationen mellan barnet och den utsatta föräldern.

Våldsutsatthet och omsorgsförmåga

Att vara våldsutsatt förälder innebär att ha omsorg om barn i en situation av stress och belastning. Omsorgsförmågan kan påverkas negativt, även om flera studier lyfter fram att våldsutsatta mammor – som är den grupp våldsutsatta föräldrar som studerats – strävar efter att ge så god omsorg som möjligt i en utmanande situation. Av studierna framgår att våldsutsatta mammor inte är en homogen grupp. Några påverkas allvarligt negativt i sin omsorgsförmåga medan andra inte gör det. Det blir därför viktigt att göra en individuell bedömning.

Omsorgsallians

Den omsorg barnen får blir beroende av samspelet mellan föräldrarna och i synnerhet av hur en våldsutövande förälder fungerar som medförälder till den våldsutsatta föräldern. En viktig aspekt av omsorgsförmågan blir därmed graden av omsorgsallians. Omsorgsalliansen (co-parenting) mellan föräldrarna handlar om den aspekt av relationen som har fokus på det gemensamma föräldraskapet (till skillnad från parrelationen). Att föräldrar har förmåga att samarbeta har stor betydelse för omsorgens kvalitet. Förmåga till samarbete måste bedömas utifrån föräldrarnas position som våldsutövande eller våldsutsatt.

Aspekter att särskilt beakta

Det är viktigt att vara uppmärksam på att sammanvägningen av riskfaktorer inte är additiv utan exponentiell, vilket innebär att om finns flera sårbarhets- och riskfaktorer så är den totala risken inte summan av dessa faktorer utan risken för felutveckling ökar flera gånger om.

De riskfaktorer som särskilt beaktas i risk-/skyddsintervjuerna handlar om följande aspekter:

- **Instabilitet och otrygghet i boende och sociala relationer:** en instabil bostadssituation (skyddat boende; besöksförbud, upprepade byten av bostad etc.) otrygghet i bostadsområde, byten av förskola/skola, svårigheter att upprätthålla kamratrelationer och delta i föreningsliv m.m.
- **Instabilitet och otrygghet i relationen till respektive förälder:** instabilitet vad gäller vårdnads- och umgängessituationen och att denna inte bedöms gynna barnets uppväxtvillkor
- **Barnet visar upp en bristande tillit** till respektive förälders förmåga/villighet att finnas till hands för barnet, och kunna vara ett stöd i reglering av affekter, trösta och skydda i situationer när barnet känner sig hotat, rädd, ensamt eller är sjuk (vara "trygg bas" och "säker hamn")
- **Bristande omsorgsförmåga:** det finns tecken på bristande omsorgsförmåga hos den förälder som utövar våld, respektive hos den utsatta föräldern, och/eller tecken på bristande omsorgsallians mellan föräldrar som delar omsorgsansvaret för barnet. Särskilt föräldrars bristande förmåga till känslomässig omsorg om ett barn som upplevt våld behöver uppmärksammas och det är en risk om föräldern visar bristande förmåga att förstå att våldet har påverkat barnet och relationen till föräldrarna.
- **Barnet har utvecklat egen problematik/symtom:** barnet visar symtom på trauma, eller på inåtvända eller utåtagerande problem. När barn visar tecken på att ha drabbats negativt av våldet blir det särskilt viktigt att uppmärksamma hur föräldrar förhåller sig till problem i form av ångslan, nedstämdhet eller aggressivitet hos barnet. Det är då viktigt att föräldrar ser att barnet behöver hjälp, och i bedömningen bör uppmärksammas om föräldrarna tar problemen på allvar eller om de tolkar beteendet på ett negativt sätt, och exempelvis ser det som ett sätt för barnet att uppnå fördelar eller uppmärksamhet.
- **Barnet har normaliserat våld:** barnet ser våld som ett normalt sätt att hantera relationer och konflikter, och/eller det finns hos barnet en tillåtande attityd till våld och en acceptans för att själv använda eller utsättas för våld.
- **Barnet har begränsade möjligheter att skapa mening kring våldet och foga in det i sin livsberättelse:** barnet är utlämnat åt att på egen hand försöka begripliggöra sin livssituation, då varken föräldrarna eller någon annan vuxen talat

med barnet om våldet på ett sådant sätt att barnet kunnat foga in våldet i sin livsberättelse, eller då barnet får vrångbilder av våldshandlingarna av våldsutövaren och/eller den utsatta föräldern.

Särskilt relevanta frågor i intervjuerna

Risk och skyddsintervju våldsutsatt förälder

När det gäller aspekten stabilitet och trygghet i barnets sociala relationer innehåller föräldrintervjun frågor som berör barnets boendesituation (om boendesituationen och om den har förändrats, ev. skyddat boende, om växelvis boende, olika skolor, olika kamratkretsar). Stabilitet och trygghet i vem/vilka som är barnets omsorgspersoner och vårdnadshavare och hur snabbt detta kan ändras berörs dels genom frågor om aktuella eller tidigare juridiska tvister, förekomst av förföljelse genom att våldsutövaren har anmält föräldern till socialtjänsten, polisen, Försäkringskassan och liknande, samt en fråga om hur föräldern påverkas i sin föräldraroll av vårdnads-, boende- och umgängessituationen. Information som är relevant för bedömningen av barnets möjlighet att känna tillit till föräldrarnas eller föräldrarnas förmåga att finnas till hands för barnet kan ges genom de inledande frågorna om den utsatta föräldrarnas relation till barnet (inklusive följdfrågor som ska fånga reflekterande förmåga) och frågor som behandlar barnets kontakt med den våldsutövande föräldern, samt händelser i umgängessituationen (se ruta 12 med exempel).

I förhållande till den våldsutsatta föräldrarnas omsorgsförmåga innehåller intervjun ett antal frågor vid inledningen av intervjun respektive som uppföljningsfrågor efter formuläret UPP-F som avser att fånga upp föräldrarnas reflekterande förmåga, det vill säga om föräldern har förmåga att förstå intentioner och känslor i barnet och inte enbart reagera på barnets beteende. Kan föräldern reflektera över sig själv, om relationen till barnet, över vad barnet önskar, vill, tänker och känner och relationen till barnets andra förälder? En brist på förmåga till distans till egna känslomässiga reaktioner och att vara oförmögen att reflektera över barnets intentioner i situationer av stress eller konflikt är en riskfaktor. Reflekterande förmåga innebär att förstå att uppgiften som förälder är att hjälpa barnet i stressfyllda situationer (se vidare nedan om bedömning av reflekterande förmåga).

12. Intervju våldsutsatt förälder, t.ex.

Tillit till förmåga att finnas till hands

- Hur skulle du vilja beskriva barnets kontakt med [våldsutövaren]?
- Känner du dig trygg när barnet är med [våldsutövaren]?
- Har barnet berättat att det känner sig otrygg med [våldsutövaren]?
- Har det hänt något allvarligt när barnet varit med [våldsutövaren]?
- Har [våldsutövaren] skadat dödat eller på annat sätt utnyttjat husdjur i konflikter med dig eller ditt barn?
- Dricker [våldsutövaren] alkohol eller använder droger när barnet är med hen?
- Gör [våldsutövaren] något annat som är obehagligt för barnet
- Gör barnet och [xx] något tillsammans som barnet tycker om?

Barnets möjligheter att skapa mening

- Säger [våldsutövaren] något till dig om våldet?
- Har [våldsutövaren] sagt till dig att han/hon ångrar sig/känner skuld?
- Säger [våldsutövaren] något till barnet?
- Har [våldsutövaren] sagt till barnet att han/hon ångrar sig/känner skuld?
- Säger barnet något till dig om våldet?

Frågor som kan ge information om grad av omsorgsallians mellan föräldrarna är bland annat frågor som rör vårdnad, boende och umgänge och olika typer av juridiska tvister, och även frågan "Kan du och [den andra föräldern] samarbeta kring omsorgen om barnet?".

När det gäller barn som utvecklat en egen problematik innehåller intervju med våldsutsatt förälder dels en fråga om det finns aspekter av barnets beteende som är svåra för föräldern att hantera och en fråga om föräldern uppfattar att barnet är i behov av utredning stöd och hjälp, samt flera frågor om barnets reaktioner och beteende i olika situationer, dels i förhållande till föräldern själv (inledande avsnitt om föräldrarnas relation till barnet, inklusive följdfrågor som ska fånga reflekterande förmåga), dels i förhållande till våldet. Dessa frågor till utsatta föräldrar kan också ge en indikation på i vilken grad barnet ser våld som ett " normalt " sätt att hantera relationer och konflikter, och/eller finns det hos barnet en acceptans för att själv använda eller utsättas för våld. I förhållande till barnets möjligheter att skapa mening kring våldet innehåller föräldrantervjun frågor både om vad våldsutövaren eventuellt sagt till förälder själv och till barnet, och om barnet och föräldern talat om våldet sinsemellan.

Barn yngre än 5 år

När det gäller barn som inte intervjuas själva är föräldern den enda källan till information om barns utsatthet för olika utvecklingsrisker, även posttraumatiska reaktioner, vilka är av betydelse för barns sätt att skapa mening kring sin egen historia (sitt narrativa själv). Traumareaktioner kan inverka på barnets psykiska välmående och funktion och kan obehandlat leda till långvariga och allvarlig psykiatrisk och beteendemässig problematik. Om barnet riskerar utsättas igen för traumahändelser eller traumatrigger (t.ex. mot sin vilja vistas med en förälder som tidigare utövade våld) finns det en risk att barnets utveckling påverkas negativt.

Risk och skyddsintervju våldsutövande förälder

När det gäller aspekten stabilitet och trygghet i barnets sociala relationer innehåller även intervjun med våldsutövande förälder en bilaga om social situation med frågor som berör barnets boendesituation. Stabilitet och trygghet i vem/vilka som är barnets omsorgspersoner och vårdnadshavare och hur snabbt detta kan ändras berörs genom frågor om vårdnads-, boende- och umgängessituationen, hur nöjd föräldern är med den och om föräldern uppfattar att det finns svårigheter i samarbetet kring barnet. Det finns också en fråga om hur föräldern påverkas i sin föräldraroll av vårdnads-, boende- och umgängessituationen. Information som är relevant för bedömningen av barnets möjlighet att känna tillit till föräldrarnas eller föräldrarnas förmåga att finnas till hands för barnet kan ges genom de inledande frågorna i intervjun om den våldsutövande föräldrarnas relation till barnet (inklusive följdfrågor som

13. Exempel på bristande reflekterande förmåga som riskfaktor:

- Föräldern saknar förmåga att beskriva sitt barns känslor och intentioner eller åtminstone ha undringar över varför barnet beter sig på ett visst sätt.
- Föräldern uttalar sig tvärsäkert om hur barnet känner sig eller handlar på ett visst sätt utan öppenhet för alternativa tolkningar eller undringar
- Föräldern avvisar att egna upplevelser av övergrepp eller omsorgssvikt kan påverka den egna föräldrarollen
- Föräldern avvisar att barnet kan ha påverkats känslomässigt av våldshändelser
- En riskfaktor för barnets utveckling kan vara när en förälder beskriver den andra föräldern, ev. inför barnet, som oduglig eller på andra sätt underminerar förut-sättningarna för den andras föräldraskap
- Om den våldsutövande föräldern uttrycker sig starkt negativt mot den andra föräldern inför barnet, eller att den andra föräldrarnas möjligheter att utöva ett föräldraskap undermineras.

ska fånga reflekterande förmåga) och frågor som behandlar situationer av våld och hot och barnets reaktioner i dessa situationer (se ruta 13 med exempel).

I förhållande till den våldsutövande förälderns omsorgsförmåga innehåller intervjun flera frågor som avser att fånga upp förälderns reflekterande förmåga, det vill säga om föräldern har förmåga att förstå intentioner och känslor i barnet och inte enbart reagera på barnets beteende. Förälderns förmåga till omsorg om barnet måste förstås i relation till specifika situationer och barnets egenskaper. Ett barn som upplevt våld kan behöva en förälders känslomässiga och sociala stöd. Riskfaktorer är en förälder som inte kan reflektera över sig själv, relationen till barnet, vad barnet tänker och känner och relationen till barnets andra förälder. Reflekterande förmåga innebär att förstå att den egna uppgiften som förälder är att hjälpa barnet i stressfyllda situationer. En förälder som visar oförståelse för att konflikt mellan föräldrar påverkar barnet kan vara en riskfaktor. En annan riskfaktor är om en förälder som utövat våld inte förmår att se barnets behov av att förstå vad som har hänt och ges möjlighet att uttrycka sina känslor kring våld och skador i relationer (se ruta 14 med exempel).

När det gäller omsorgsalliansen mellan föräldrarna finns i intervjun olika frågor som kan ge information om grad av omsorgsallians mellan föräldrarna och i vilken grad den våldsutövande föräldern förmår vara en medförälder till den utsatta föräldern och samarbeta runt barnet. Det finns bland annat frågor som rör vårdnad, boende och umgänge och hur nöjd den våldsutövande föräldern är med dessa arrangemang, samt frågor om hur föräldern ser på den andra, utsatta, förälderns förmåga till omsorg om barnet.

När det gäller barn som utvecklat en egen problematik innehåller intervjun med våldsutövande föräldrar först en fråga om det finns aspekter av barnets beteende som är svåra för föräldern att hantera. Det finns sedan en fråga om föräldern uppfattar att barnet är i behov av utredning stöd och hjälp. Dessutom finns det flera frågor om barnets reaktioner och beteende i olika situationer. Dessa frågor finns dels i förhållande till föräldern själv (inledande avsnitt om förälderns relation till barnet, inklusive följdfrågor som ska fånga reflekterande förmåga), och i förhållande till våldet. Dessa frågor till våldsutövande föräldrar kan också ge en indikation på i vilken grad barnet ser våld som ett normalt sätt att hantera relationer och konflikter, och/eller om det hos barnet finns en acceptans för att själv använda eller utsättas för våld.

14. Intervju våldsutövande förälder, t.ex.

Tillit till förmåga att finnas till hands

- Vad tror du att ditt barn tycker om att vara med dig?
- Blir ditt barn ofta upprört (våldigt arg/ledsen)? Vad gör du när det händer?
- Ge ett exempel på när barnet blivit upprört (argt/ledset);
- Hur har det varit när hen har slagit sig eller gjort sig illa?
- Vad kan du oroa dig för när det gäller ditt barn?
- Har det hänt något i er familj som du tror påverkat ert barn negativt?
- Har du varit mer hårdhänt mot ditt barn än du egentligen ville?
- Gör ditt barn och du något tillsammans som barnet tycker om?

Barnets möjligheter att skapa mening

- Har du pratat med barnet om våldet (fysiskt eller psykiskt)?
- Har ditt barn självmant sagt något till dig om våldet som har förekommit?
- Hur ser du på ansvaret för det som har hänt?
- Har du sagt till ditt barn att du ångrar/känner skuld för det som hänt?
- Finns det något du skulle vilja säga till ditt barn om det som hänt?

I förhållande till barnets möjligheter att skapa mening kring våldet innehåller intervjun med våldsutövande föräldrar frågor både om vad våldsutövaren eventuellt sagt till förälder själv och till barnet, och om barnet och föräldern talat om våldet sinsemellan.

Risk och skyddsintervju äldre barn

Intervjun med äldre barn innehåller frågor om hur barnets boendesituation ser ut. Även frågorna om barnet kan lita på den våldsutövande föräldern, samt i om barnet har möjlighet att själv bestämma om hen vill träffa föräldern, kan ge information av relevans för bedömningen av stabilitet. Barnets tillit till föräldrarnas förmåga att finnas till hands respektive barnets möjligheter att skapa mening kring våldet behandlas i en rad frågor (se ruta 15 med exempel).

När det gäller barnets möjligheter att skapa mening själv kan både den öppna frågan om våld i inledningen av intervjun ("Kan du berätta för mig vad som har hänt hemma hos er?") och konkreta uppföljande frågor ge viktig information om hur barnet kan berätta om det våld som handläggaren fått uppgifter kring satt i relation till barnets utvecklingsnivå (språk, ålder etc.). Kan barnet berätta, hänger berättelsen ihop?

Även svar på frågorna om barnets posttraumatiska reaktioner kan ge en indikation på begränsade förutsättningar för barnets möjligheter att skapa mening.

Traumasyntom

Barn kan uppleva stark rädsla om en förälder utsätts för våld eller om barnet själv utsätts för skrämmande händelser. Ett grundkriterium för traumatisering är att barnet upplever hot mot liv eller integritet. Eftersom barn kan ha svårt att bedöma vad som är hot mot liv är det den subjektiva upplevelsen som avgör om det föreligger ett sådant hot. Starka integritetsintrång, som att bevittna eller utsättas för våldtäkt kan också utgöra traumatiserande händelser.

Traumatiska händelser kan vara komplexa i form av ett kroniskt tillstånd av misshandel och omsorgsbrist. Även yngre barn kan känna igen beskrivningar av symtom på trauma, varför de även finns i intervjun för yngre barn.

Kärnsymtom i traumatisering är okontrollerade minnesbilder av den traumatiserande händelsen i form av flash-backs och mardrömmar; undvikande av stimuli som påminner om traumat; förändringar i tankar och känslor, som självanklagelser, rädsla och fobier; ökad fysiologisk aktivering (arousal), som sömnstörning, vaksamhet och lättskrämthet.

15. Intervju äldre barn (9-17) t.ex.

Tillit till föräldern

- Frågorna om barnets uppskattning av kontakten med pappa/mamma
- Vet mamma/pappa?
- Har du pratat med henne/honom?
- Känner mamma/pappa till det du berättat
- Gör du och mamma/ pappa något tycker om? Hur ofta?

Möjligheter att skapa mening

- den öppna frågan "Berätta..."
- När hände det senast att du kände dig rädd eller otrygg
- Vad hände den gången
- Vad gjorde du då?
- Har det hänt att pappa/mamma blivit farlig?
- Vad är det värsta du har varit med om?
- När hände det senast att du kände dig rädd eller otrygg ihop med pappa/ mamma?
- Vad hände den gången?
- Vad gjorde du då?
- Har du pratat med mamma/pappa?

Det finns inget gränsvärde för vad som kan betraktas som traumatisering (=posttraumatiskt stressyndrom) i frågorna. Bekräftelse på kärnsymtomet återupplevande är särskilt allvarligt och bör utredas närmare. Obehandlad traumatisering kan ge livslånga effekter på psykisk och somatisk hälsa.

Risk och skyddsintervju yngre barn

Intervjun för yngre barn innehåller vissa frågor om hur barnets boende och umgängessituation ser ut, samt i vilken grad barnet har växelvis boende, olika skolor och kamratkretsar, vilket är av relevans för bedömningen av stabilitet. Barnets tillit till föräldrarnas förmåga att finnas till hands för barnet behandlas i en rad frågor (se ruta 16 med exempel).

När det gäller barnets möjligheter att skapa mening kan den öppna frågan om våld i inledningen av intervjun ge viktig information om hur barnet kan berätta om det våld som man fått uppgifter kring satt i relation till barnets utvecklingsnivå (språk, ålder etc.). Kan barnet berätta, hänger berättelsen ihop? Även frågan om barnet berättat för någon, och frågorna om posttraumatiska reaktioner kan ge information om förutsättningar för barnet att skapa mening kring våldet.

16. Intervju yngre barn (5-8), t.ex.

Tillit till föräldern

- Skulle du vilja vara mer/mindre hos mamma/pappa?
- Erfarenheter av våld mellan föräldrarna
- Erfarenheter av våld direkt mot barnet
- Erfarenheter av våld mot husdjur
- Alkohol/konstiga beteenden
- Positiv kontakt med föräldern

Bedömning av reflekterande förmåga (RF)

En central del i bedömningen av en förälders eventuella omsorgssvikt i förhållande till ett våldsutsatt barn är bedömningen av reflekterande förmåga. Att bedöma reflekterande förmåga hos en förälder är svårt och tolkningen måste alltid göras på grundval av samlad information som framkommer i ärendet. Reflekterande förmåga är en del av omsorgsförmågan. Det handlar om att barnet måste ha tillgång till omsorgspersoner som har förmåga att lyssna in behov av förståelse eller känslomässigt stöd. En brist på inkännande omsorgspersoner måste vägas in som en riskfaktor, i synnerhet när det handlar om barn med svåra upplevelser bakom sig.

Föräldrars reflekterande förmåga bedöms baserat på information om föräldrarnas förmåga att förstå sina egna och barnets känslor och tankar. En oförståelse för egna och barnets tankar och känslor utgör en risk för barnets utveckling, i synnerhet i en våldskontext och om barnet visar tecken på psykiska problem. Både intervjun med våldsutsatt och med våldsutövande förälder innehåller frågor som ger underlag för bedömning av reflekterande förmåga, vilket är av särskild betydelse för bedömningen av föräldrarnas omsorgsförmåga.

En riskfaktor i reflekterande förmåga är om föräldern är avvisande till att erbjuda barnet professionellt stöd för känslomässiga eller andra problem. En förälder som uttrycker att hen inte förstår varför barnet betar sig på ett visst sätt, men visar öppenhet för olika orsaksförklaringar och mottaglighet för att ta emot stöd för att hjälpa barnet, visar tecken på reflekterande förmåga.

Om en förälder har visat tecken på nedsatt reflekterande förmåga i en stressad situation (slagit till barnet när det varit olydigt t.ex.) kan det visserligen vara en riskfaktor.

En skyddande faktor är om föräldern kan resonera om hur hen har tänkt och känt i situationen och hur barnet kan ha uppfattat situationen.

En frånvaro eller låg reflekterande förmåga måste också bekräftas av annan information eller observationer. Genomgående avsaknad av reflekterande förmåga eller varierande förmåga till reflexion mellan olika områden (t.ex. barnet generellt, relationen till den andra föräldern, det våld barnet upplevt) kan indikera att föräldern behöver hjälp att förstå sig på sina egna tankar och känslor i relation till barnet. Om föräldern är inställd på att förändra eget beteende eller relationen till barnet kan det tolkas som en skyddsfaktor.

Bedömningen av reflekterande förmåga bör sammanställas i form av hur föräldrar beskriver barnet, relationen till sitt barn, barnets andra förälder och våldshändelser. Kan föräldern ta barnets perspektiv? Är föräldern fastlåst i att precis veta vad barnet känner. Det kan vara

17. Reflekterande förmåga – skydd

Exempel 1: "Han blir väldigt arg varje gång vi ska åka, och jag förstår inte vad det är som upprör honom".

Exempel 2: "Barn i hennes ålder kan inte alltid vänta på sin tur och vara lugna och sansade, jag förstår att hon vill ha saker och ting på en gång".

Exempel 3: "När han blir så arg kanske han inte kan förklara vad det handlar om, han kanske inte känner sig riktigt förstådd."

Exempel 4: "På senare tid har jag inte varit så glad och då tror jag mitt barn inte berättar saker för mig för han känner att jag inte kommer att lyssna".

Reflekterande förmåga – brister

Föräldern visar ingen förmåga att ta barnets perspektiv, säger sig veta precis vad barnet känner, föräldern saknar förmåga att se att barnet har tankar, känslor och intentioner som ligger bortom beteendet. När föräldrar aggressivt avvisar att barnet kan ha känslor, tankar eller intentioner

Exempel: "Den där gråten är enbart till för att spela ut mig och den andra föräldern".

exempel på att föräldern saknar förmåga att se att barnet har tankar, känslor och intentioner som ligger bortom beteendet. Föräldern kan ha låg tolerans för barnets känslouttryck eller ovillighet att diskutera svåra känslor eller händelser.

Observera att en begränsad verbal förmåga kan försvåra en förälders möjlighet att visa sin reflekterande förmåga. En förälder som befinner sig i kris kan vara begränsad i sin förmåga att visa reflekterande förmåga. Likaså kan en förälder vara ovillig att ingå i ett samtal som visar reflekterande förmåga. Då bör bristen på samarbete tolkas i sig och bedömning av reflekterande förmåga kanske resulterar i "undersökt, men informationen är för bristfällig för att slutsatser ska kunna dras".

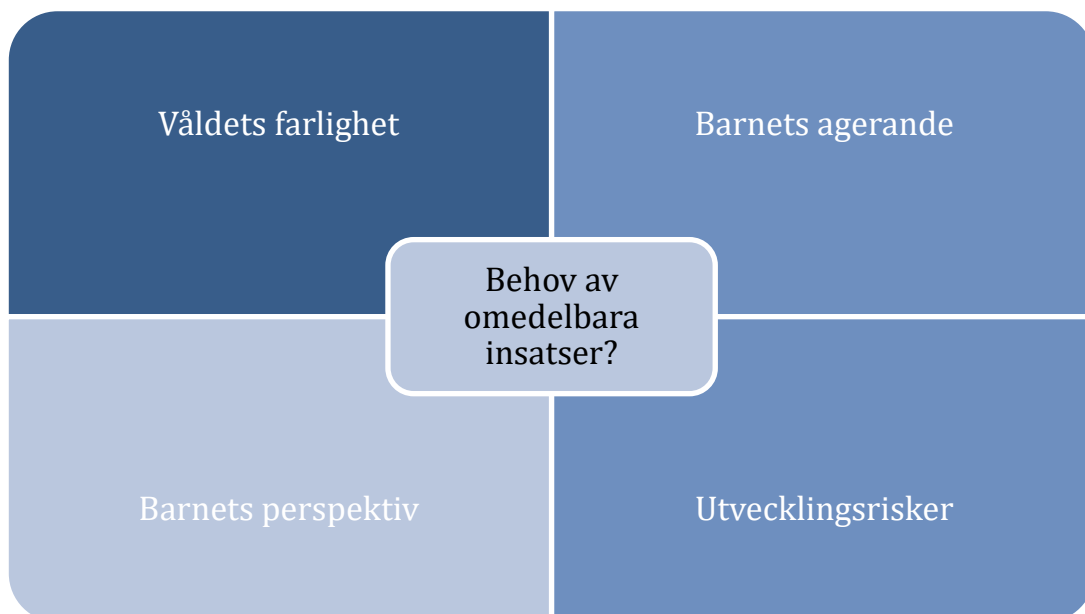
Behov av omedelbara insatser och säkerhetsplanering

Enstaka förhållanden eller flera faktorer sammantaget i ett barns situation kan indikera att man måste agera snabbt i syfte att skydda barnet här och nu och för att begränsa den skada våldet kan orsaka både på kort och på lång sikt. Graden av risk kan ändras snabbt och behovet av omedelbara insatser måste bedömas både direkt när ärendet aktualiseras inom socialtjänsten, baserat på den begränsade information som då finns tillgänglig, och löpande under utredningstiden allt eftersom ny information tillkommer. Även planering för att öka skyddet för barnet behöver göras löpande. Det handlar då både om insatser för att öka säkerheten, och för att öka barnets trygghet för att begränsa de negativa effekterna av våld.

Aspekter att särskilt beakta

Behov av omedelbara insatser måste alltid bedömas i relation till övriga riskområden (se figur 2).

Figur 2 Behov av omedelbara insatser och övriga riskområden

Följande aspekter behöver särskilt beaktas i bedömningen av behovet av omedelbara insatser:

- Våldets farlighet: Risken för upprepat och allvarligt våld bedöms som hög.
- Barnets agerande: Barnet ingriper i situationer med våld mot förälder eller syskon.
- Barnets perspektiv: Barnet uttrycker rädsla, ser få handlingsalternativ eller har inte kunnat komma till tals (på grund av ålder, funktionsnedsättning, eller av andra orsaker).
- Utvecklingsrisker: Insatser behövs för att begränsa den skada våldet kan orsaka barnet, våldet är upprepat, barnet visar tecken på att redan ha påverkats negativt av våldet, barnet är särskilt sårbart (t.ex. unga ålder eller funktionsnedsättning), en förälder brister i omsorgen eller barnets omsorgssituation är instabil eller otrygg eller föräldern saknar inkännande i barnet (reflekterande förmåga) /kan inte kan ge barnet ett känslomässigt omhändertagande.

I många fall är det våldets farlighet som skapar ett behov av omedelbara insatser för barnet, medan det i andra fall kan handla om exempelvis barnets agerande, som när barnet har en tendens att gå emellan i situationer med våld och det därför blir särskilt angeläget att undvika att barnet utsätts för nya situationer med våld. Ett behov av omedelbara insatser kan också handla om barnets perspektiv som när barnet uttrycker stor rädsla eller då barnet upplever sig ha minimalt med kontroll över sin egen säkerhets- och trygghetssituation. Det kan också handla om utvecklingsrisker då barnet har en sårbarhet som ökar risk för våldsutsatthet (t.ex. funktionsnedsättning) eller reaktioner som har samband med våldet exempelvis i form av symptom på posttraumatisk stress.

Även andra utvecklingsrisker kan peka på behov av omedelbara insatser. Ett exempel är när en våldsutsatt förälder själv befinner sig i akut kris och därför brister i omsorgsförmågan, vilket kan tala för att det finnas ett behov av att placera barnet och föräldern i ett boende där barnet kan få ett omhändertagande i situationen då föräldern befinner sig i kris.

Utifrån perspektivet att begränsa den skada våldet orsakar barnet kan det med andra ord finnas ett behov av omedelbara insatser även om det inte föreligger en hög risk för upprepat, allvarligt våld. Bedömningen av behovet av omedelbara insatser behöver alltså bygga på en helhetsbedömning av barnets situation där nivån av risk på samtliga områden beaktas.

Sammanställning

Om någon eller några av följande indikatorer på hög risk föreligger bör dessa följas upp och särskilt beaktas vid den övergripande analysen och bedömningen av ärendet:

1. Våldets farlighet

- Allvarligt våld mot partner eller barn och om det har trappats upp
- Faktorer i den våldsutövande förälderns situation som medför hög risk för partnervåld
- Egenskaper hos den våldsutövande föräldern som medför hög risk för partnervåld
- En låg eller frånvarande reflekterande förmåga
- Hög sårbarhet hos den våldsutsatta föräldern
- Tecken på våld mot barnet
- Faktorer hos föräldern som medför hög risk för våld mot barnet
- Faktorer i familj och sociala relationer som medför hög risk för våld mot barnet
- Faktorer hos barnet som tyder på hög risk för våld mot barnet eller hög risk att våldet skadar barnet

2. Barnets agerande

- Barnet ingriper i situationer med våld
- Barnet ingriper genom att själv utöva våld
- Barnet skyddar syskon

3. Barnets perspektiv

- Barnet uttrycker rädsla
- Barnet ser få handlingsalternativ i otrygga eller riskfyllda situationer
- Barnet har inga eller begränsade möjligheter att uttrycka sig om rädsla och otrygghet

4. Utvecklingsrisker

- Barnets situation när det gäller boende, för/skola, fritid och kamrater är instabil
- Det är oklart i vilken utsträckning barnets relation till respektive förälder präglas av tillit och/eller stabilitet
- Det är oklart i vilken utsträckning barnet känner tillit till respektive förälders förmåga/villighet att finnas till hands för barnet, och förmåga att vara ett stöd i reglering av emotioner, trösta och skydda i situationer när barnet känner sig hotat, rädd, ensamt eller är sjuk
- Barnet visar tydliga tecken på att ha påverkats negativt av våldet, som symptom på trauma, inåtvända eller externaliserande problem
- Barnet ser våld som ett normalt sätt att hantera relationer och konflikter, och/eller det finns en acceptans för att själv använda eller utsättas för våld
- Den våldsutövande föräldern brister i den känslomässiga omsorgen om barnet
- Den våldsutsatta föräldern brister i den känslomässiga omsorgen om barnet
- Omsorgsalliansen mellan föräldrarna är svag eller obefintlig
- Barnet har begränsade förutsättningar att skapa mening kring våldet och infoga våldet i sin livsberättelse

5. Behov av omedelbara insatser och säkerhetsplanering, pga.:

- Hög risk för upprepat och allvarligt våld
- Barnet ingriper i situationer med våld

- Barnets uttrycker rädsla, ser få handlingsalternativ eller har inte kunnat komma till tals
- Det finns utvecklingsrisker som kräver omedelbara insatser

För att skapa översikt över den information som inhämtats kan formuläret i bilaga 1 till bedömningsstödet användas för att stämma av vilken information som eventuellt saknas.

Skattning av grad av risk

För att väga samman de olika indikatorerna på risk utifrån de fem komponenterna av risk och skydd som iRiSk fokuserar kan metodstödet till BBIC vara till hjälp: "Om riskfaktorer finns: hur omfattande och allvarliga är de?" respektive "Om skyddsfaktorer finns: hur omfattande och fungerande är de?".

I linje med bedömningen av risk enligt BBIC kan den samlade bilden för respektive komponent av risk vidare graderas på följande sätt (se Socialstyrelsen 2023, s. 99):

1. **Låg risk:** Det finns enstaka riskfaktorer. De är varken omfattande eller allvarliga. Det finns skyddsfaktorer (som minskar risken).
2. **Förhöjd risk:** Riskfaktorerna är flera eller enstaka men omfattande eller allvarliga. Det finns omfattande skyddsfaktorer (som minskar risken).
3. **Hög risk:** Riskfaktorerna är flera eller enstaka men omfattande eller allvarliga. Skyddsfaktorerna är helt eller delvis bristande eller enbart tillfälligt fungerande.

Presentation i text

Några generella utgångspunkter för presentationen av risk- och skyddsbedömningen utifrån metodstödet iRiSk i text är att texten bör innehålla en kortfattad beskrivning av metodstödet. Det bör också framgå hur information inhämtats, så att det blir klart för den som ska ta del av bedömningen vilka delar som bygger på svar i strukturerade formulär med fasta svarsalternativ och vad som bygger på föräldrars och barns egna ord i strukturerade intervjuer.

Ett generellt råd är också att bedömningen skrivs med utgångspunkt i de fem riskområden som iRiSk fokuserar, samt att det framgår vad som talar för att risk föreligger och vad som talar emot (väg risk- och skyddsfaktorer) för varje riskområde. Undvik helst förkortningar (t.ex. VMV-2, VMB) och facktermer (t.ex. reflekterande förmåga, trygg bas/säker hamn, påträngande minnen). Använd mer konkreta beskrivningar av den information som bedömningen bygger på. Detta med tanke på att mottagare av bedömningen inte kan antas vara insatta i metodstödet och dess utgångspunkter, samt att de dessutom kan komma från många olika sammanhang (socialnämnd, domstol osv).

Nedan ges ett exempel på hur en text som presenterar en bedömning utifrån iRiSk kan vara formulerad. Exemplet bygger på ärenden i social barnavård men är anonymiserat.

Ett exempel på risk- / skyddsbedömning (författare: Lisa Päiviö)

Bedömningsstödet iRiSk utgår från fem komponenter i analysen av risk- och skyddsaspekter. Komponenterna utgår från barnkonventionens principer om barns rätt till skydd, stöd och delaktighet och bygger på aktuell forskning om barn som utsätts för våld och barns förmåga att berätta om det de varit utsatta för. Komponenterna innefattar våldets farlighet, barnets agerande i våldssituationer, barnets perspektiv på risk och skydd, utvecklingsrisker, samt behov av omedelbara insatser och säkerhetsplanering.

Våldets farlighet och behov av omedelbara insatser

I utredningen gällande [X] görs bedömningen att det i nuläget inte föreligger behov av omedelbara insatser. I bedömningen vägs in att [X], mamma och storasyskon befinner sig på skyddat boende, och att mamma på så sätt skyddar [X] från att leva i ett hem med våld och konflikter. Samtidigt har mamma uppgett att pappa är kontaktsökande och att han ringer till olika myndigheter och skolor för att få information om var barnen och hon befinner sig. Gällande en bedömning av pappas farlighet bör också informationen vägas in att pappa, enligt mamma, tidigare hotat att döda hela familjen. Mamma beskriver också att pappas våld mot henne eskalerat den senaste tiden innan uppbrottet, där hon upplevt att hennes liv varit i fara.

Risken för att pappa utsätter mamma för våld igen är hög, och därmed också risken att [X] bevittnar och upplever nya våldshändelser. Det faktum att [X] själv blivit utsatt för våld av pappa förstärker också oron för att nya våldshändelser gentemot [X] kan ske även i frånvaro av mamma. Pappa själv vidgår inte att han utsatt [X] eller mamma för våld. Pappa har, med hänsyn till parallell polisutredning, inte kunnat tillfrågas mer specifikt och ingående om uppgifterna om våld, men utifrån de underlag som samlats in tyder svaren på att pappa inte tar ansvar för våldet. Ett icke-ansvarstagande och ett förminskande av våldet från våldsutövaren är en upprätthållande faktor för fortsatt våldsutövande.

Ett exempel, forts...

Barnets agerande i situationer med våld

Barn försöker på olika sätt hantera sin situation och kan agera på olika sätt för att skydda sig själva, syskon eller föräldrar. [X] har uppgett att hen gått emellan när pappa slagit mamma och hen har försökt få dem att sluta bråka och slåss. [X] beskriver att våldet mellan föräldrarna varit "läskigt" och att hen blivit väldigt rädd och orolig för att mamma ska dö eller skadas. Situationer där barn själva ingriper för att stoppa våld är särskilt riskfyllda för att barnet själv blir utsatt för fysiskt våld. Det är tydligt att [X] strategi för att hantera våldshändelser är att ingripa själv för att stoppa dem och därför utgör eventuella framtida våldshändelser en särskild riskfylld situation där [X] kan komma att skadas.

Barnets perspektiv på risk och skydd

[X] uttrycker en tydlig rädsla i relation till sin pappa. Hen säger att hen inte vill träffa sin pappa. Att inte behöva uppleva rädsla och otrygghet är inte bara en rättighet för barn utan något som är viktigt för både återhämtning och för barnets utveckling. Vid ett kommande umgänge med pappa blir det därför avgörande att sakta bygga upp tilliten till pappa igen för att möjliggöra en relation på längre sikt. Att utsätta [X] för en situation där hen kan komma att känna stark rädsla riskerar att undergräva [X] möjlighet till återhämtning.

Utvecklingsrisker

Att bedöma utvecklingsrisker på längre sikt är ett komplicerat samspel mellan barnets egenskaper och motståndskraft till risk- och friskfaktorer i uppväxtmiljön. [X] har under sin uppväxt upplevt och bevittnat föräldrarnas konflikter och upprepade separationer.

Det är allvarligt att [X] beskriver situationer där hen själv velat söka trygghet och skydd hos mamma i samband med att pappa slagit mamma men inte tillåtit göra det för pappa. Våldet som pappa utsätter mamma för är i sig nedbrytande för mamma-barn relationen, att dessutom sabotera för möjligheten att mamma får trösta och trygga [X] är ytterligare ett sätt att undergräva mammas omsorgsförmåga. [X] kan då inte vända sig till någon av föräldrarna som en säker hamn. Hen blir utelämnad att på egen hand begripliggöra sin situation och det hen upplever.

Vidare har [X] mamma beskrivit att pappa, efter en våldshändelse, tagit in barnen på sitt rum och förklarat att han slagit mamma för att det var nödvändigt och att det är motiverat att använda våld ibland. I [referens] beskrivs att studier visar att vissa våldsutövande pappor undergräver öppet och medvetet mamman inför barnen som ett sätt att öka sin kontroll. Det blir ett sätt att visa och lära barnen att det är i sin ordning att behandla mamma på ett negativt och respektlöst sätt.

Utredningen visar att [X] har symptom på trauma som behöver utredas vidare. Dessa symptom är att [X] tycker att det är mycket jobbigt att prata om händelser då pappa slagit mamma. [X] kan ibland få otäcka bilder inne i huvudet, blir ledsen och får okontrollerade minnesbilder av de våldsamma händelser hen upplevt, vilket gör hen ledsen och nedstämd.

5. Akuta bedömningar

Med hjälp av det här kapitlet kan du som handläggare få stöd i att göra en akut risk- och skyddsbedömning med stöd av den kortversion av iRiSk som är utvecklad som ett stöd i akuta bedömningar.

Informationsinhämtning

Vid akuta våldshändelser i en barnfamilj har socialtjänstens arbete flera olika målsättningar som ofta måste uppfyllas samtidigt. Socialtjänstens kontakter med barn och föräldrar i akuta situationer har fler syften än informationsinsamling, som att ge stöd och information efter akuta våldshändelser. Det gäller såväl vid socialjour och mottag som i barnavårdsutredningar. Handläggare har i dessa situationer också ofta mycket kort tid till informationsinsamling och bedömning, och arbetet kan inbegripa röriga situationer, som vid hembesök akut efter larm till polisen om pågående partnervåld i familjer där det finns barn.

Mot bakgrund av sådana särskilda förutsättningar för informationsinhämtning som föreligger i akut socialt arbete med våld i familjer med barn är det ofta inte lämpligt eller möjligt att använda särskilda intervjuguiden eller liknande för samtal med vuxna och/eller barn i det akuta skedet. Därför har forskargruppen i dialog med praktiskt verksamma utformat en kort version av den checklista som även finns för utredare, kallad "bilaga 1" där inhämtad information om indikationer på hög risk kan dokumenteras.

Det som framförallt skiljer mottagsversionen av bilaga 1 från versionen för utredningar är att området utvecklingsrisker är betydligt mer kortfattat i mottagsversionen. Fokus ligger på den typ av indikationer på hög risk som pekar på betydelsen av omedelbara insatser för att begränsa den skada våldet kan orsaka barnet. Det handlar om följande indikationer på hög risk för barnets utveckling: upprepat våld, att någon av föräldrarna brister i den känslomässiga omsorgen om barnet i den akuta situationen, samt att barnet i den akuta situationen visar tecken på att ha påverkats negativt av våldet (se även avsnittet om bedömning av behov av omedelbara insatser och säkerhetsplanering i föregående kapitel).

I de akuta bedömningarna sker alltså informationsinhämtningen genom ostrukturerade samtal med föräldrar, barn och andra personer som bedöms vara relevanta att inhämta information från (anmälare, polis, anhöriga, osv.). Till stöd för bedömningen finns Bilaga 1 Mottag, vilket är en version avsedd för akuta bedömningar/mottag. Bilagan är främst tänkt som en checklista som handläggare kan använda för att dokumentera den information som framkommit från olika källor när det gäller ett antal indikationer på hög risk/riskfaktorer. Det är naturligtvis möjligt att också använda Bilaga 1 som stöd vid informationsinhämtningen, om handläggaren ser det som möjligt och hjälpsamt.

Analys och bedömning

Analys och bedömning i akuta situationer sker enligt samma principer som vid en utredning, utifrån det underlag som varit möjligt att inhämta.

Kontrollera om information finns från alla viktiga områden, repetera vilken information som samtal med barn, föräldrar och övriga personer gett, och avgör om det behövs kompletterande information före bedömning och beslut om fortsatt handläggning. Analysen görs med hjälp av information från olika informationskällor.

Sammanställningen och analysen kan visa om det finns områden där informationsinhämtningen i den akuta situationen inte givit tillräcklig information om specifika riskfaktorer. Handläggaren behöver då göra en bedömning om ytterligare information behöver inhämtas, eller om ärendet snarare ska hanteras så att dessa luckor tydliggörs i bedömningen så att den fortsatta utredningen kan uppmärksamma dessa eventuella luckor (exempelvis om det inte varit möjligt att inhämta barnets perspektiv på risk och skydd). I en akut situation kan ytterligare farlighetsbedömning behöva göras med hjälp av specifika instrument (FREDA, PATRIARK t.ex.).

Analysen ska resultera i en bedömning där information om risk- och skyddsfaktorer vägs samman. Det finns inga statistiska risknivåer i iRiSk-modellen. Handläggaren gör en professionell bedömning av risknivån och vilken typ av risk som föreligger. Bedömningen dokumenteras i journal och inkluderas i förhandsbedömningen enligt lokala rutiner.

6. Sexuella övergrepp mot barn

Ärenden där det finns uppgifter om sexuella övergrepp mot barn utgör en liten del av den totala ärendemängden av barnavårdsutredningar som rör våldsutsatta barn. Det gör att handläggare sällan kommer i kontakt med dessa ärenden och därför kan behöva extra stöd i hur ärendena ska hanteras. Till stöd för handläggningen finns bland annat Socialstyrelsens stöd för hantering av sexuella övergrepp mot barn inklusive sexuell exploatering (2018). iRiSk kan vara ett komplement till detta och övrigt stödmaterial utvecklat för socialtjänsten i Sverige, som Socialstyrelsens handböcker.

Vi vill betona att användningen av iRiSk i förhållande till sexuella övergrepp mot barn förutsätter kompetens om denna form av våld mot barn. Om du som handläggare tycker dig sakna tillräcklig kompetens när du får ansvar för en utredning som rör sexuella övergrepp mot barn är vår rekommendation att du tar del av utbildning, exempelvis genom Barnafrid.¹⁸

Vid barnavårdsutredningar som rör sexuella övergrepp mot barn är syftet med barnsamtal att få fördjupad och mer uttömmande information om barnets situation, för att kunna göra en bedömning av barnets behov av stöd eller skydd i form av insatser och åtgärder från socialtjänsten (Socialstyrelsen 2018). I Socialstyrelsens stöd för hantering av sexuella övergrepp mot barn inklusive sexuell exploatering framgår att det att socialnämnden vid misstanke om sexuella övergrepp ska utreda barnets situation och behov av hjälp och skydd, medan det är brottsutredande myndigheters uppgift att utreda om det har begåtts något brott och finna en gärningsperson. Enligt Socialstyrelsens stöd för samtal med barn kan dessa genomföras av socialtjänsten både under en brottsutredning och efter det att en sådan är avslutad. Socialstyrelsen betonar att i samtal som socialtjänsten har med barnet är syftet aldrig att få fram "bevis" utan det är barnets behov av skydd och omsorg som är det primära.

Då det i skrivande stund saknas ett strukturerat metodstöd specifikt inriktat på utredningar i den sociala barnavården som rör sexuella övergrepp mot barn ges här viss information om hur iRiSk kan vara relevant även för dessa utredningar.

Vi vill påminna om att olika våldsformer i familjen kan överlappa, och att barn kan vara utsatta såväl för våld mot en omsorgsperson som för fysiskt våld och sexuella övergrepp. Handläggningen av ärendet behöver naturligtvis beakta hela den våldsproblematik som kan finnas i familjen.

Vi vill även påminna om det generella rådet att under en pågående brottsutredning bör lokala rutiner för att hantera situationen följas, till exempel när det gäller att ta kontakt med ansvarig utredare på polisen för att stämma av hur polisutredning och barnavårdsutredning kan löpa parallellt utan att störa varandra.

Det är av yttersta vikt att socialtjänsten gör en skyndsam bedömning av skyddsbehovet i samband med och efter polisförhöret, då barnet kanske inte kan åka hem med föräldrarna efteråt. Idag finns i många kommuner en särskild insats till stöd för barn efter polisförhör om barnmisshandel, *Efter barnförhöret*.¹⁹ Denna insats används dock mer sällan som insats

¹⁸ [Barnafrid - Linköpings universitet](#)

¹⁹ Se [Efter barnförhöret - Stiftelsen Allmänna Barnhuset](#)

efter polisförhör om sexuella övergrepp mot barn. Det blir därför extra viktigt att socialtjänsten fångar upp barnet direkt efter barnförhör.

Att uppmärksamma vid informationsinhämtning

Intervjuer med föräldrar

Om barnavårdsutredningen handlar om sexuella övergrepp mot barn kan det vara aktuellt att använda intervjuguiderna i samtal med barnets föräldrar. Handläggare behöver då anpassa sammanhangsmarkeringar och frågor till den typ av våld som är aktuellt. Det gäller såväl i intervjuer med icke-våldsutövande föräldrar som de föräldrar som uppges ha utövat våld.

Intervjuer med barn

Även i samtal med barn kan metodstödet intervjuguider vara aktuella att använda. I många fall där barn misstänks vara utsatta för sexuella övergrepp pågår en brottsutredning före eller parallellt med barnavårdsutredningen, och socialtjänsten får information om barnets eventuella utsagor om de misstänka övergreppen via polisen/brottsutredningen, till exempel genom medhörning vid barnahus. I vissa fall kan dock handläggare i barnavårdsutredningen också behöva intervjua barnet, inklusive om barnets upplevelser av våld/övergrepp.

Om det är aktuellt att genomföra barnintervjuer med fokus på eventuella sexuella övergrepp mot barnet är vår generella rekommendation att följa barnintervjuernas struktur, det vill säga att vara noga med sammanhangsmarkering, att ha en kontaktskapande del tidigt i intervjun, gå igenom regler för samtalet och inleda med att intervjua barnet med hjälp av med öppna frågor.

Om handläggare bedömer att det därefter är aktuellt och lämpligt att även ställa vissa strukturerade frågor till barn om sexuella övergrepp är vår rekommendation att följa den struktur på frågorna om våld som finns i intervjuguiden för barn 5–8 år, med ja/nej-frågor om olika handlingar vilka följs upp av en öppen följdfråga "berätta om det", och en fråga om det har hänt flera gånger.

Ja/nej-frågor om konkreta handlingar kan till exempel vara:

Har [mamma/pappa/person] tagit på din kropp på ett sätt som du inte ville?

Har [mamma/pappa/person] gjort något med din kropp som du inte ville?

Har [mamma/pappa/person] tagit på din snippa/snopp/rumpa, alt. privata kroppsdelar?

Har [mamma/pappa/person] föreslagit eller försökt få dig att ta på hens snippa/snopp/rumpa, alt. privata kroppsdelar?

Har [mamma/pappa/person] tagit foton eller filmer på din snippa/snopp/rumpa, alt. privata kroppsdelar?

Har [mamma/pappa/person] visat foton eller filmer på någon annans snippa/snopp/rumpa, alt. privata kroppsdelar?

Har [mamma/pappa/person] visat sin egen snippa/snopp/rumpa, alt. privata kroppsdelar?

I den mån frågor ska ställas till barn om sexuella övergrepp handlar det om att handläggare kan behöva skapa sig en bild av huruvida barnet beskriver övergrepp eller inte, som ett led i bedömningen av barnets behov av skydd, stöd och vidare insatser.

I linje med de rekommendationer som ges av Socialstyrelsen vill vi här betona betydelsen av att du som handläggare skapar ett stödande sammanhang för barnet, bekräftar barnet och avlastar skuld och skam. I handlägningsstödet från Socialstyrelsen (2018) finns fler råd och anvisningar om hur du kan gå till väga för att göra det.

Analys och bedömning

I analys och bedömning av ärenden som rör sexuella övergrepp mot barn görs bedömningen på samma sätt som i alla ärenden där iRiSk används, det vill säga i ett helhetsperspektiv där alla riskområden beaktas: våldets farlighet, barnets agerande, barnets perspektiv, utvecklingsrisker samt behov av omedelbara insatser och säkerhetsplanering.

Utöver de generella anvisningarna om analys och bedömning utifrån iRiSk kan handläggare behöva ta hänsyn till specifika riskfaktorer kopplade till sexuella övergrepp mot barn. Nedan ges exempel på vad dessa kan handla om.

Inom området våldets farlighet visar kunskapsöversikter bland annat att riskfaktorer för återfall bland sexbrottsdömda inkluderar sexuell avvikelse, upptagenhet av sex eller hypersexualitet, impulsivitet samt allmänt antisociala attityder och livsstil (Forte 2016). Vidare att det finns personer med sexuellt intresse för barn som i normalfallet har tillräckligt många skyddande faktorer som förhindrar att de begår faktiska övergrepp, men som under vissa omständigheter och i perioder ändå kan riskera att gå över gränsen. Hit hör personer som har sexuella fantasier om barn eller söker sig till barnpornografi. Många lider av sin läggning och det förekommer ofta samtidig psykisk sjuklighet och förhöjd självmordsrisk. Svårigheten att söka hjälp från vård och socialtjänst är uppenbar mot bakgrund av risken för stigmatisering och utanförskap (SBU 2011).

Samtidigt vill vi mana till försiktighet i bedömningarna av farlighet. Även när det gäller sexuella övergrepp mot barn är strukturerade bedömningsinstrument generellt sett mer exakta än ostrukturerade, professionella omdömen, samtidigt som det råder delade meningar om hur man bäst sammanfattar risk- och skyddsfaktorer i ett riskutlåtande och vilken tyngd man lägger på fallspecifika faktorer respektive hur individinformationen stämmer med den kunskap som finns utifrån gruppdata (Forte 2016). Även när det gäller sexuella övergrepp mot barn är det alltså en utmaning att översätta statistiska samband på gruppnivå till individuella bedömningar.

Tidigare genomgångar av kunskapsläget pekar också på att det finns en stor brist på vetenskapligt grundad kunskap om nytta och risker med medicinska och psykologiska behandlingsmetoder för personer som begått, eller riskerar att begå, sexuella övergrepp mot barn (Forte 2016; SBU 2011). För vuxna som begått sexuella övergrepp mot barn räcker inte det vetenskapliga underlaget för att bedöma vilken behandling som kan minska antalet återfall i sexualbrott. Instrument eller beslutsstöd för riskbedömning har viss förmåga att förutsäga enskilda personers risk för återfall (så kallad prediktiv validitet). Precisionen i att identifiera de personer som inte återfaller är dock bättre än förmågan att hitta dem som faktiskt gör det (a.a.).

De forskare som ansvarat för befintliga kunskapsöversikter konstaterar att det finns behov av mer forskning, till exempel utvärdering av bedömningsinstrument i ett svenskt sammanhang, bättre kunskap om orsaksfaktorer för att kunna förbättra beslutsstödens precision och användbarhet för förebyggande insatser samt för att utveckla behandlingsmetoder. Det här betyder att socialtjänstens handläggare som gör bedömningar i förhållande till de föräldrar som begått sexuella övergrepp mot barn behöver vara medvetna om det begränsade kunskapsläget och om att det är ytterst osäkert att en behandling för en förälder som begått övergrepp mot barn förebygger ytterligare övergrepp mot barn.

När det gäller området barnets agerande torde riskfaktorerna ”barnet ingriper i situationer med våld” respektive ”barnet ingriper genom att själv använda våld” ofta vara mindre aktuella i ärenden med sexuella övergrepp mot barn, såvida inte ärendet också inkluderar partnervåld eller övergrepp mot syskon.

Området barnets perspektiv är givetvis lika centralt i bedömningen i ärende med sexuella övergrepp, som andra former av våld mot barn i familjen. Bedömningen av huruvida det finns risker förknippade med barnets perspektiv på rädsla och maktlöshet behöver göras mot bakgrund av kunskap om vad det innebär för barn att berätta om sexuella övergrepp (se t.ex. Almqvist m.fl. 2019).

Inom området utvecklingsrisker bör föräldrarnas omsorgsförmåga bedömas i förhållande till särskilda behov hos barn som utsatts för sexuella övergrepp. När det gäller att barnet eventuellt har utvecklat en egen problematik eller visar symptom på negativa effekter av övergreppen bör handläggare utöver de exempel på problematik som ges i kapitel 4 även vara uppmärksamma på olika typer av självskada, inklusive sex som självskada.

Som påpekas ovan är det av yttersta vikt att socialtjänsten gör en skyndsam bedömning av skyddsbehovet i samband med och efter att sexuella övergrepp uppdagas, och/eller i samband med polisförhör, då barnet kanske inte kan åka hem med föräldrarna efteråt.

7. Hedersrelaterat våld och förtryck

Metodstödet iRiSk är inte primärt inriktat på att användas i utredningar om hedersrelaterat våld, könsstympling, eller tvångsäktenskap. I den mån våld är en del av ovanstående situationer kan hela eller delar av iRiSk-metodstödet vara användbart, som ett komplement till andra metodstöd, exempelvis det metodstöd för bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck som Socialstyrelsen tagit fram, *Heva* (Socialstyrelsen 2025).²⁰

Som beskrivs i kapitel 1 är Heva utvecklat med fokus på familjemedlemmar och andra personer inom ett större kollektiv som utövar våld mot ett barn, men det är inte utvecklat för att bedöma våld mellan personer som har en intim relation, det vill säga partnervåld. I manualen till Heva poängteras att en hederskontext kan innebära en dubbel utsatthet då partnern kan använda kontexten för att kontrollera och förtrycka den utsatta ytterligare. För dessa fall är Heva inte utvecklat, vilket betyder att där kan det behövas andra former av stöd i utredningen (Socialstyrelsen 2025, s. 9). I de fall det finns barn som upplever den ena förälderns våld mot den andra (partnervåld) i en hederskontext kan alltså iRiSk vara ett viktigt komplement till Heva.

Heva har barn i åldrarna 12-17 år som främsta målgrupp. Om det finns yngre barn i familjen kan iRiSk barnintervju för yngre barn vara ett stöd i informationsinhämtningen från dem, som komplement till Heva. Vidare innehåller Heva inte något specifikt stöd för informationsinhämtning från föräldrar, så även i den delen, det vill säga i föräldraintervjuer, kan iRiSk vara ett komplement till Heva.

Vår allmänna rekommendation är att om det under informationsinhämtningen med barn eller vuxna med hjälp av iRiSk framkommer omständigheter som tyder på att barnet utsätts eller har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck, tvångsäktenskap eller könsstympling bör handläggaren använda Socialstyrelsens stöd Heva för utredning och bedömning, antingen som ett alternativ till iRiSk eller i kombination med iRiSk.

Utifrån den definition som tagits fram av Socialstyrelsen (2025) kan hedersrelaterat våld och förtryck kortfattat beskrivas på följande sätt: det har sin grund i den strukturella maktobalansen mellan män och kvinnor i samhället; uppstår för att bevara eller återupprätta en persons eller en familjs, en släkts eller annan liknande grupps heder; är en följd av att hedern ses som avhängig av individers handlande, t.ex. kvinnliga familjemedlemmars kyskhet och "oskuld" samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till sådana ideal; begås i regel kollektivt eller är åtminstone kollektivt förankrat, och de utsattas familjemedlemmar/närstående har i regel en avgörande roll; riktar sig främst mot flickor och kvinnor, men förekommer även mot pojkar och män; kan drabba hbtqi-personer och personer med funktionsnedsättning särskilt hårt.

Nedan ger några exempel på den typ av information som kan framkomma vid iRiSk-intervjuer, som pekar på att våldet i familjen är kopplat till hedernormer, vilket gör att det finns ett behov av att ta del av metodstödet från Socialstyrelsen.

²⁰ Se <https://www.socialstyrelsen.se>

Att uppmärksamma vid informationsinhämtning

I manualen för Heva framhålls att våldsuttrycken i en hederskontext till stor del liknar det våld som förekommer vid våld i nära relationer, inklusive våld mot barn i en miljö utan hedersnormer (Socialstyrelsen 2025, s. 19. Se även Baianstovu m.fl. 2019). Socialstyrelsen poängterar dock även att det finns vissa våldsuttryck som är typiska för hederskontexten, som tvångsäktenskap, barnäktenskap, oskuldskontroll, oskuldsoperationer och könsstympling av flickor och kvinnor. Även bortförande ur landet är ett fenomen som förekommer i en hederskontext och kan vara förknippat med olika typer av våld (a.a.).

Om det i samtal med barnet eller föräldrar framkommer information om att barnet (eller en förälder, typiskt sett mamma) utsätts för måsten och begränsningar som framstår som problematiska, var uppmärksam på om begränsningar och måsten motiveras på ett sätt som kan tyda på hedersnormer. Det kan handla om sådant som att inte få ha på sig vilka kläder man vill, inte träffa jämnåriga av motsatt kön och/eller inte bli kär i eller gifta sig med vem man vill, inte kunna vara med på fritidsaktiviteter eller inte få göra andra saker som jämnåriga kan göra. Det kan också hamna om att bli övervakad, exempelvis på sociala medier, eller att inte få använda sociala medier. Det kan även handla om att själv behöva övervaka vad andra gör, exempelvis syskon. Vidare bör man vara uppmärksam på om barnet (eller en utsatt förälder) visar oro eller rädsla inför att bryta mot dessa förväntningar och "regler" eller beskriver bestraffningar förknippade med "regelbrott".

Var också uppmärksam på om det finns information som kan tyda på att hedersnormer präglar familj och nätverk. Det kan till exempel handla om information om att barnets familj känt ett tryck från omgivningen att man ska bete sig på ett visst sätt så att det inte uppstår rykten. Även information om att någon som inte gjorde som familjen ville skickades utomlands en tid eller att någon som inte gjorde som familjen ville inte längre får tillhöra familjen bör uppmärksammas. Information om att någon som inte gjorde som familjen ville har försvunnit, skadats eller mördats behöver tas på största allvar.

Även i samtal med barn och föräldrar om eventuellt våld kan det komma uppgifter som tyder på att våldet mot barnet eller en utsatt förälder är kopplat till hedersnormer. Det kan exempelvis handla om anklagelser om att ha ett dåligt rykte, eller att barnet eller en utsatt förälder fått berättat för sig vad andra i familjen, som inte har hållit sig till vissa regler, har råkat ut för. Andra former av våld som kan tyda på hedersnormer är bland annat att man klippt eller rakat av hår mot personens vilja, eller tvingat en flicka/kvinna att bevisa att hon är oskuld. Var också uppmärksam på information om att någon har gjort barnet illa i underlivet (klippt eller skurit, också kallat omskärelse), eller om det finns berättelser om att det förekommit i familj eller nätverk.

Anpassning av intervjuer

Som anges ovan kan det i ärenden som rör barn yngre än målgruppen för Heva vara aktuellt att komplettera Heva med iRiSk barnintervju för yngre barn (≈ 5-8 år). Vår rekommendation är att den intervjun då genomförs enligt de anvisningar som ges i kapitel 3, det vill säga som i andra ärenden med iRiSk

Även iRiSk föräldrantervjuer kan vara aktuella att använda som komplement till Heva, såväl intervjuguiden för våldsutsatt förälder (guide i rosa färg) som intervjuguiden för våldsutövande förälder eller förälder med låg motivation att tala om våld (guide i blå färg), beroende på hur du som handläggare bedömer ärendet.

Båda dessa intervjuguiden kan behöva kompletteras för att fördjupa aspekter som kan vara aktuella i ärenden med hedersrelaterat våld och förtryck.

Som nämns i kapitel 3 kan det, om föräldern är öppen för att samtala om eventuella principer eller levnadsregler som är viktiga för hen eller i relation till barnet och barnets andra förälder (t.ex. vem som bestämmer i familjen, hur man får klä sig, uppfostran av barn, religiösa normer etc.), vara relevant att utforska de principerna och/eller levnadsreglerna och vad de betyder för relationer i familjen.

Intervjuguiderna kan även kompletteras ytterligare med frågor som rör exempelvis följande teman (se vidare Socialstyrelsen 2025):

- Begränsningar och måsten som rör barnet, vilka går utöver vad som kan anses vara rimligt för barn i den aktuella åldersgruppen;
- I vilken grad begränsningar och måsten som rör barnet (eller en våldsutsatt förälder om det finns inslag av partnervåld) handlar om strikt definierade könsroller eller om begränsning av sexualitet;
- I vilken grad begränsningar och måsten som rör barnet (eller en våldsutsatt förälder om det finns inslag av partnervåld) handlar om att det är ett större kollektiv som bestämmer över saker som barnet (eller den utsatta föräldern) borde få bestämma över själv eller ha ett större inflytande över;
- Om det är flera personer som står bakom begränsningarna och måstena som barnet (eller den utsatta föräldern) måste förhålla sig till;
- I vilken grad begränsningarna och måstena motiveras av den/dem som satt upp dem med att det gäller att bevara ett gott rykte, att vara en bra flicka/kvinna eller en bra pojke/man.

Vår rekommendation är att utforskandet av teman och aspekter som rör hedersnormer inkluderar frågor som kan fånga föräldrarnas reflekterande förmåga i förhållande till dessa teman, som till exempel *"Hur tror du att det påverkat ditt barn/partner?"*, *"Hur känns det för dig?"*, *"Hur tror du det känns för ditt barn/partner?"*.

Analys och bedömning

Vår generella rekommendation är att i ärenden där iRiSk används görs bedömningen i ett helhetsperspektiv där alla riskområden beaktas: våldets farlighet, barnets agerande, barnets perspektiv, utvecklingsrisker samt behov av omedelbara insatser och säkerhetsplanering.

Du som handläggare behöver dock vara uppmärksam på att metodstödet Heva från Socialstyrelsen följer en annan logik än iRiSk. Även Heva är uppdelat i fem områden, där det första Heva-området, "Barnets mående", tar upp vissa av de frågor som i iRiSk behandlas som utvecklingsrisker. Övriga fyra områden i Heva, "Begränsningar, barnets agerande och påföljder; Nätverket och familjens bakgrund; Kränkningar; Hot och fysiskt våld" berör i varierande grad de olika områden som en bedömning enligt iRiSk beaktar. Finns en tydlig hedersproblematik i ärendet och iRiSk används som komplement till Heva för informationsinhämtningen, är det viktigt att du som handläggare beaktar de anvisningar för att bedöma risk för fortsatt utsatthet för barnet som ges i Heva då du gör din analys och bedömning. Att kombinera metodstöden och komplettera Heva med iRiSk kräver alltså en ganska god kännedom om hur dessa metodstöd är uppbyggda och vad de innehåller.

8. Utredningar om vårdnad, boende och umgänge

Vid en rättslig tvist mellan barnets föräldrar om vårdnad, boende eller umgänge kan domstolen dels initiera samarbetsamtal, dels begära en utredning om barnets förhållanden av socialnämnden. Idag finns inte någon specifik metod eller modell för hur socialtjänstens familjerätt ska genomföra de vårdnads-, boende- och umgägesutredningar (VBU-utredningar) som sedan ligger till grund för domstolens beslut. Det stöd som finns för familjerättsutredare är allmänna råd och en handbok från Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF), en handbok om våld från Socialstyrelsen och ett handläggningsstöd från MFoF avseende riskbedömningar som kompletterar de allmänna råden och handboken (HSLF-FS 2017:51; MFoF 2018; MFoF 2023; Socialstyrelsen, 2012).²¹ Det finns däremot inte något mer detaljerat handläggningsstöd för själva utredningarna som motsvarar det handläggnings- och dokumentationssystem som används vid utredningar enligt Socialtjänstlagen om barns behov av skydd och stöd (BBIC, Socialstyrelsen 2023). Handläggningsstödet från MFoF för riskbedömningar är inte heller en metod eller ett bedömningsstöd.

I skrivande stund pågår ett arbete vid MFoF och Socialstyrelsen för att stärka stödet till socialtjänsten i arbetet med riskbedömningar samt i frågor om vårdnad, boende och umgänge (Socialdepartementet 2024). I det här regeringsuppdraget ingår att kartlägga standardiserade bedömningsmetoder samt bedöma metodernas användbarhet och tillgänglighet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 december 2027. Än så länge har detta uppdrag inte resulterat i strukturerade bedömningsstöd för riskbedömningar i VBU-utredningar som är tillgängliga för socialtjänstens utredare.

Under den tid iRiSk har utvecklats och undersökts vetenskapligt har metodstödet framförallt prövats när det gäller genomförbarhet och användbarhet i den sociala barnvården (se kapitel 1). Behovet av metoder för riskbedömningar också inom ramen för utredningar om vårdnad, boende eller umgänge är en del av bakgrunden till att forskargruppen har prövat iRiSk inom ramen för VBU-utredningar, i samarbete med en familjerättsenhet i Stockholms stad. De övergripande slutsatserna från pilotprojektet är att det är genomförbart att använda iRiSk i VBU-utredningar, att metodstödet kan ge familjerättsutredare relevant information i ärenden med våld mot förälder eller barn, och stöd i de riskbedömningar de gör inom ramen för VBU-utredningen. Många av erfarenheterna av att använda metodstödet delar familjerättsutredarna med sina kollegor i den sociala barnvården. Det finns dock vissa skillnader som bör beaktas när iRiSk används i ett familjerättssammanhang (se nedan).

Nästa steg i att anpassa iRiSk till användning i familjerättens kontext är fortsatt och mer systematisk prövning av hur metodstödet iRiSk fungerar i praktiken inom VBU-utredningar och under vilka förutsättningar det bidrar till ökad kvalitet i det familjerättsliga utredningsarbetet. I avvaktan på en sådan prövning det ges här information om vad som kan vara viktigt att beakta vid användning av iRiSk inom ramen för VBU-utredningar.

²¹ Se <http://www.mfof.se/>

Att uppmärksamma vid informationsinhämtning

De intervjuguider som finns är anpassade för den sociala barnavårdens kontext. Detta kommer bland annat till uttryck genom de olika förslag på sammanhangsmarkeringar som ges i intervjuguiderna. Vid användning inom ramen för VBU-utredningar behöver handläggaren anpassa sammanhangsmarkeringar till familjerättskontexten.

Föräldrainsamtal

Informationen i föräldrainsamtal: exempelvis kan följande information ges i stället för den inledande informationen i intervjuguiden:

Socialtjänsten har med anledning av tvisten mellan dig och din medförälder fått i uppdrag av tingsrätten att utreda barnets situation. Vi vill därför som en del av den utredningen få din bild av hur ditt barn har det och mår och vad hen behöver för att kunna utvecklas och känna sig trygg.

Jag vill veta hur du ser på din relation till ditt barn och på vad som har hänt i er familj (eventuellt: före, under och efter er separation). Vår myndighetsroll innebär att utreda de uppgifter vi har fått kännedom om. Samtalet ingår som en del i vårt arbete med att utreda ditt barns situation för att lämna ett underlag och förslag till beslut till tingsrätten. Det du berättar för mig hjälper oss att förstå ditt perspektiv som i sin tur kan förbättra ditt barns situation.

Barnintervjuer

Informationen i inledningen av barnintervjuerna kan också behöva anpassas. I dessa kan till exempel följande information ges:

När föräldrar inte kan komma överens om hur barn ska bo och hur barnet ska träffa den förälder som barnet inte bor med kan en domstol bestämma i stället för föräldrarna. Innan domstolen bestämmer hur det ska bli för dig har den bitt oss att prata med dig. Idag kan du berätta för mig om hur det är hemma hos dig, om du vill. Då kan jag få veta om jag behöver göra något för att hjälpa dig och din familj, och om det är något viktigt som domstolen ska veta om dig och din familj.

Symmetrisk informationsinhämtning

I pilotprojektet tydliggjordes betydelsen av att arbeta med symmetrisk informationsinhämtning med föräldrar. Detta för att så långt det går undvika att bidra till konflikten mellan föräldrarna, exempelvis genom att någon förälder uppfattar att handläggare tar den andra förälderns parti. Symmetrisk informationsinhämtning kan åstadkommas på flera olika sätt. Metodstödet innehåller en intervjuguide anpassad för intervjuer med föräldrar som är våldsutsatta och är beredda att prata med socialtjänstens utredare om våld (guide i rosa färg), vilken vid behov kan användas med båda föräldrar. Intervjuguiden "Risk- och skyddsintervju Förälder" (guide i blå färg) är tänkt att kunna användas såväl med våldsutövande föräldrar som föräldrar med låg motivation att prata om våld, oavsett om de är utsatta eller inte. Den kan också användas med båda föräldrar. I synnerhet det senare alternativet ("Risk- och skyddsintervju Förälder" med båda föräldrar) kan vara en framkomlig väg om utredare vill undvika att förstärka föräldrarnas beskrivningar av sig själva som utsatta för våld.

Vid valet av vilken intervjuguide som är mest hjälpsam i ärendet bör handläggare beakta skillnaden mellan dessa båda intervjuguider. Den största skillnaden är att den guide som är avsedd för våldsutsatta föräldrar innehåller betydligt fler och mer ingående frågor om säkerhetsaspekter och om hur den utsatta föräldern uppfattar barnets trygghet med den

våldsutövande föräldern. Även om den andra guiden ("Risk- och skyddsintervju Förälder") också ger möjlighet för den intervjuade föräldern att prata om egen utsatthet innehåller den inte lika många frågor om säkerhet och trygghet.

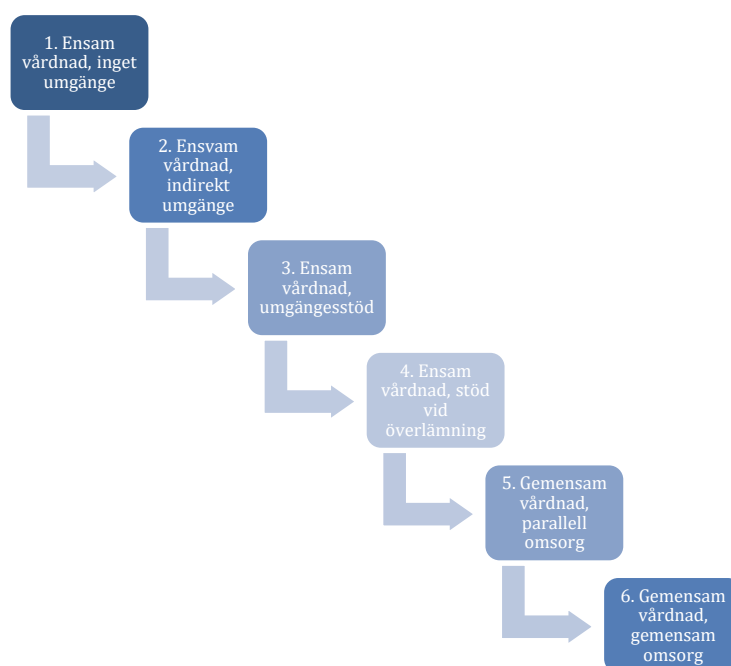
När det gäller symmetrisk informationsinhämtning kan man notera att metodstödet är konstruerat för att inhämta samma information om barnets eventuella utsatthet och trygghet i förhållande till respektive förälder. Samtidigt är metodstödet uppbyggt så att utredare kan anpassa informationsinhämtningen till att någon förälder kan vara en primär våldsutövare. Det handlar då till exempel om i vilken ordning intervjun med de äldre barnen tar upp barnets relation till respektive förälder (se kapitel 3).

Analys och bedömning

Utöver de generella anvisningarna om analys och bedömning utifrån iRisK kan handläggare också behöva ta hänsyn till att VBU-utredningar ofta förväntas innehålla förslag på beslut. Med utgångspunkt dels i en modell för differentierade arrangemang för vårdnad, boende och umgänge som utvecklats av kanadensiska forskare (Jaffe m.fl. 2008), dels i de indikationer på hög risk som iRisK bygger på kan man formulera en "trappa" för olika förslag till beslut i en VBU-utredning som rör ärenden med partnervåld, beroende på vad som framkommer i utredningen och bedömningen både av grad av risk och typ av risk. Hänsyn behöver bland annat tas till om det handlar om riskområde våldets farlighet, barnets agerande, barnets perspektiv och/eller utvecklingsrisker, samt hur stort behov det är av omedelbara insatser och säkerhetsplanering (kapitel 4 och bilaga 1).

"Säkerhets- och trygghetstrappan" löper från yttre säkerhet till barnets upplevelse av trygghet, det vill säga från arrangemang som har fokus på säkerhet för både utsatta föräldrar och barn, till arrangemang som har fokus på att skapa trygghet för barnet (figur 3).

Figur 3 Säkerhets- och trygghetstrappa

Ensam vårdnad och ingen kontakt med våldsutövaren

Trappan börjar på den högsta säkerhetsnivån, där den utsatta föräldern ensam har det juridiska och praktiska ansvaret för barnet (ensam vårdnad & boende) och där barnet inte har kontakt med den våldsutövande föräldern. Detta kan vara det mest lämpliga alternativet i de fall där det finns en historia av allvarligt våld och där risken för upprepat våld mot partner eller barn bedöms som hög. Det som talar för det här alternativet är också om våldsutövaren inte visar tecken på att ha insikt om problem, sitt ansvar för att göra något åt sitt beteende eller i handling visar vilja till förändring. En annan aspekt att beakta är barnets perspektiv. Alternativet är det mest lämpliga om det just nu inte går att se tecken på att umgänge kan bidra positivt till barnets situation och utveckling, exempelvis för att barnet är traumatiserat, rädd och/eller avståndstagande.

Ensam vårdnad och indirekt kontakt med våldsutövaren

Nästa steg i trappan, också med hög säkerhetsnivå, är att den utsatta föräldern ensam har det juridiska och praktiska ansvaret för barnet (ensam vårdnad & boende) och där barnet endast har indirekt kontakt med den våldsutövande föräldern, exempelvis genom brevkontakt. Detta alternativ kan vara det mest lämpliga om det föreligger samma höga säkerhetsrisker som i det första alternativet, det vill säga att det finns en historia av allvarligt våld och där risken för upprepat våld mot partner eller barn bedöms som hög och våldsutövaren inte visar tecken på att ha insikt om problem, sitt ansvar för att göra något åt sitt beteende eller i handling visar vilja till förändring. Om barnet visar osäkerhet eller rädsla inför umgänge men vill ha kontakt, kan indirekt kontakt vara ett alternativ.

Ensam vårdnad och umgänge med umgängesstöd

Det tredje steget innebär också det att den utsatta föräldern ensam har det juridiska och praktiska ansvaret för barnet (ensam vårdnad & boende), medan barnet träffar den våldsutövande föräldern med umgängesstöd. Detta kan vara det mest lämpliga alternativet i de fall det finns en historia av allvarligt våld och det bedöms finnas en risk för fortsatt våld mot den utsatta föräldern. Om barnet visar osäkerhet eller rädsla inför umgänge men vill ha kontakt med den våldsutövande föräldern och kontakten bedöms lämplig, kan umgänge med umgängesstöd vara ett alternativ. Med tanke på att umgängesstöd är tänkt som ett alternativ under en kortare period och inte som en lösning på sikt torde detta steg i trappan vara ett lämpligt alternativ främst tillfälligt medan förutsättningar för umgänge utreds.

Ensam vårdnad och stöd vid överlämningen vid umgänge

Även det fjärde steget innebär det att den utsatta föräldern ensam har det juridiska och praktiska ansvaret för barnet (ensam vårdnad & boende), medan barnet har umgänge med den våldsutövande föräldern och föräldrarna får stöd så att de inte behöver mötas utan ytterligare någon vuxen närvarande. Detta kan vara ett lämpligt alternativ om det finns en historia av våld och det fortfarande bedöms finnas en risk för nytt våld mot den utsatta föräldern vid kontakt mellan föräldrarna, eller om det finns en rädsla från den utsatta föräldern för ett sådant våld. Alternativet förutsätter också att umgänge bedöms lämpligt (och att risken för våld mot barnet bedöms som låg, se vidare nedan om säkerhets- och trygghetstrappa vid barnmisshandel) och att barnet vill ha kontakt. Det som talar för ett stöd vid överlämningen är också om barnet visar tecken på stress eller rädsla i samband med överlämning eller kontakt mellan föräldrarna.

Gemensam vårdnad med parallell omsorg om barnet

Det femte steget innebär att föräldrarna delar det juridiska och praktiska ansvaret för barnet, genom gemensam vårdnad och boende hos båda föräldrarna, men där direktkontakten mellan föräldrarna minimeras. Detta alternativ kan vara det mest lämpliga

om föräldrarnas var för sig bedöms ha tillräckligt god omsorgsförmåga för ett barn som upplevt våld, och att de var för sig fungerar som omsorgspersoner för barnet men där kontakt och samarbete mellan föräldrarna skapar konflikter. Fall där detta är ett lämpligt alternativ är troligen där våldet framförallt förekommit i separationsfasen och det är tydligt att våldet nu upphört. Vidare behöver våldsutövaren ha sökt hjälp för sitt beteende och uppvisa positiv förändring och föräldrarna behöver visa att de förmår ta ett gemensamt ansvar för barnet trots att de inte förmår ha direkt kontakt och nära samarbete med varandra. Det behöver också framgå att barnet upplever den här lösningen som tillräckligt trygg.

Gemensam vårdnad med gemensam omsorg om barnet

Det sjätte steget innebär även det att föräldrarna delar det juridiska och praktiska ansvaret för barnet, genom gemensam vårdnad och boende hos båda föräldrarna. De samarbetar dessutom i omsorgen om barnet. Detta alternativ kan vara det mest lämpliga om föräldrarnas var för sig bedöms ha tillräckligt god omsorgsförmåga för ett barn som upplevt våld, och att de var för sig fungerar som omsorgspersoner för barnet. Vidare att föräldrarna visar förmågan att kommunicera och samarbeta samt förmåga att ta ett gemensamt ansvar för barnet. Fall där detta är ett lämpligt alternativ är troligen där det funnits en låg grad av allvarligt våld, inte så tydligt makt- och kontrollmönster och det heller inte är så tydligt att det funnits en primär våldsutövare. För att detta ska vara ett alternativ i fall med våld behöver det finnas en historia av fungerande parallell omsorg (steg 5) och det behöver också framgå att barnet upplever den här lösningen som tillräckligt trygg.

Säkerhet och trygghet för direkt våldsutsatta barn

En motsvarande trappa kan också diskuteras för barn direkt utsatta för våld av den ena föräldern, men där det inte finns en historia av våld i parrelationen. Även då behöver motsvarande säkerhets- och trygghetsnivåer beaktas, och ensamt juridiskt och praktiskt ansvar för barnet för den icke-våldsutövande föräldern, för att den föräldern ska få ett tydligt mandat att skydda barnet om det behövs. Också i en sådan trappa blir våldets allvarlighetsgrad, den våldsutövande föräldrarnas probleminsikt, ansvarstagande för förändring, samt omsorgsförmåga i förhållande till ett våldsutsatt barn liksom barnets upplevelse av rädsla och trygghet centrala aspekter att beakta i förslag till vårdnads-, boende- och umgängesarrangemang.

Presentation i text

I tillägg till de generella anvisningar om att presentera risk- och skyddsbedömningen i text som ges i kapitel 4 kan handläggare som använder iRiSk inom ramen för VBU-utredningar behöva beakta de rättsliga rekvisit som domstolen lägger till grund för sin bedömning.

Det har inte funnits utrymme under pilotprojektet att fördjupa hur forskningsbaserade riskbedömningar som iRiSk och rättsliga rekvisit i föräldrabalken förhåller sig till varandra. Preliminärt kan man dock anta att de riskområden som iRiSk fokuserar ger underlag till bedömning i ärenden med våld som torde vara relevant för flera olika rättsliga rekvisit, vilket illustreras i tabell 1.

Tabell 1 Rekvisit i Föräldrabalken 6 kap. och riskområden enligt iRiSk

Föräldrabalken 6 kap.	iRiSk: exempel på område och exempel på relevanta indikationer på hög risk (se bilaga 1)
<p>1 § Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.</p>	<p>Barnets perspektiv,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samtliga indikationer, dvs: Barnet uttrycker rädsla; Barnet ser få handlingsalternativ i otrygga eller riskfyllda situationer; Barnet har inga/begränsade möjligheter att uttrycka sig om rädsla och otrygghet. <p>Utvecklingsrisker,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samtliga indikationer under området, dvs: Barnets situation när det gäller boende, för/skola, fritid och kamrater är instabil; Barnets relation till respektive förälder präglas av bristande stabilitet; Barnets tillit till respektive förälders omsorgsförmåga oklar eller bristande; Barnet har normaliserat våld eller barnet visar tydliga tecken på att ha påverkats negativt av våldet; Någon förälder brister i den känslomässiga omsorgen om barnet; Omsorgsalliansen mellan föräldrarna är svag eller obefintlig; Barnet har begränsade förutsättningar att skapa mening kring våldet.
<p>1 § Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling</p>	<p>Våldets farlighet, t.ex.</p> <ul style="list-style-type: none"> • En låg eller frånvarande reflekterande förmåga hos föräldern när det gäller våldet och våldets konsekvenser; Tecken på våld mot barnet; Faktorer hos förälder, familj och sociala relationer., eller hos barnet, som medför hög risk för våld mot barnet eller hög risk att våldet skadar barnet.
<p>2 a § Barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge.</p> <p>Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet ska det fästas avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för våld eller annat övergrepp, eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa.</p>	<p>Våldets farlighet;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samtliga indikationer under området, dvs: Allvarligt våld mot partner eller barnet; Våldet har trappats upp; Den våldsutövande förälderns situation eller egenskaper medför hög risk för partnervåld; En låg eller frånvarande reflekterande förmåga hos våldsutövande förälder när det gäller våldet och våldets konsekvenser; Hög sårbarhet hos den våldsutsatta föräldern; Tecken på våld mot barnet; Faktorer hos förälder, familj och sociala relationer., eller hos barnet, som medför hög risk för våld mot barnet eller hög risk att våldet skadar barnet.

	<p>Barnets agerande;</p> <ul style="list-style-type: none"> I ärenden med partnervåld eller våld mot syskon, samtliga indikationer, dvs. Barnet ingriper i situationer med våld; Barnet ingriper genom att själv utöva våld; Barnet skyddar syskon.
<p>2 a § Barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge.</p> <p>Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet ska det fästas avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för våld eller annat övergrepp, eller att barnet olovligt förs bort eller hålls kvar eller annars far illa.</p>	<p>Barnets perspektiv,</p> <ul style="list-style-type: none"> Samtliga indikationer, dvs: Barnet uttrycker rädsla; Barnet ser få handlingsalternativ i otrygga eller riskfyllda situationer; Barnet har inga/begränsade möjligheter att uttrycka sig om rädsla och otrygghet. <p>Utvecklingsrisker,</p> <ul style="list-style-type: none"> Samtliga indikationer under området, dvs: Barnets situation när det gäller boende, för/skola, fritid och kamrater är instabil; Barnets relation till respektive förälder präglas av bristande stabilitet; Barnets tillit till respektive förälders omsorgsförmåga oklar eller bristande; Barnet har normaliserat våld eller barnet visar tydliga tecken på att ha påverkats negativt av våldet; Någon förälder brister i den känslomässiga omsorgen om barnet; Omsorgsalliansen mellan föräldrarna är svag eller obefintlig; Barnet har begränsade förutsättningar att skapa mening kring våldet.
<p>5 § Om barnet står under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och någon av dem vill få ändring i vårdnaden, ska rätten besluta att föräldrarna ska ha gemensam vårdnad om barnet eller att en av dem ska ha ensam vårdnad.</p> <p>Vid bedömningen av om föräldrarna ska ha gemensam vårdnad eller om en av dem ska ha ensam vårdnad ska rätten fästa avseende särskilt vid föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov främst och ta ett gemensamt ansvar i frågor som rör barnet.</p>	<p>Våldets farlighet, t.ex.</p> <ul style="list-style-type: none"> En låg eller frånvarande reflekterande förmåga hos föräldern när det gäller våldet och våldets konsekvenser; <p>Utvecklingsrisker, t.ex.</p> <ul style="list-style-type: none"> Barnets relation till respektive förälder präglas av bristande stabilitet; Barnets tillit till respektive förälders omsorgsförmåga oklar eller bristande; Någon förälder brister i den känslomässiga omsorgen om barnet; Omsorgsalliansen mellan föräldrarna är svag eller obefintlig.

Som framgår av kapitel 4 behöver bedömningen av risker för barnet både omfatta risker här och nu, och risker i ett mer långsiktigt perspektiv – utvecklingsrisker - för att vårdnads-, boende- och umgängesarrangemang inte ska bidra till risker för ett våldsutsatt barn vare sig på kort eller lång sikt. En viktig aspekt att bedöma är respektive förälders förmåga att bidra till att hantera eventuella utvecklingsrisker, så att barnet ges möjlighet till återhämtning och utveckling. I den bedömningen behöver hänsyn tas till de särskilda krav på omsorgsförmåga som ställs på föräldrar som har omsorgsansvar för ett barn som upplevt våld (se kapitel 4 samt Eriksson m.fl. 2020/SKR).

Vidare läsning

iRiSk-intervjuer

- Axberg, U, Broberg, A, Eriksson, M, Hultmann, O, Iversen, C (2018). *Utveckling av bedömningsmetoder för barn som utsatts för våld i sin familj. Rapport från en fortsättningsstudie*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Axberg, U., Eriksson, M., & Hultmann, O. (2025). Barncentrerade risk- och skyddsbedömningar i social barnvård, i Eriksson, M. & Börjeson, M., (red.). *Våld i nära relation – barncentrerade och samordnade interventioner*. Lund: Studentlitteratur.
- Broberg, A., Almqvist, K., Eriksson, M., Cater, Å. K., Grip, K., Axberg, U., Hultmann, O., Iversen, C., Röbbäck de Souza, K., Draxler, H., Appel, P. & Hjärthag, F. (2015). *iRiSk – Utveckling av bedömningsinstrument och stödinsatser för våldsutsatta barn*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Eriksson, M., Axberg, U., Broberg, A., Hultmann, O., Iversen, C., Röbbäck de Souza, K., Svensson, E. (2020). *Införandeår för risk/skyddsintervju vid våld i familjen*. Göteborg: Göteborgs universitet & Stockholm: Ersta Sköndal Bräcke högskola.
- Hultmann, O. (2025). Att utreda våldsutövande pappors omsorgsförmåga, i Eriksson, M. & Börjeson, M., (red.). *Våld i nära relation – barncentrerade och samordnade interventioner*. Lund: Studentlitteratur.
- Hultmann, O., Axberg, U., Broberg, A., Eriksson, M., Iversen, C. (2020). *Användbarhet och genomförbarhet av en strukturerad risk- och skyddsintervju med våldsutövande pappor*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Persdotter, B., Eriksson, M., Kassman, A. (2024) *SAVE-studien 2023 i en nationell kontext - ett forsknings- och utvecklingsprojekt om barnvårdsutredningar efter anmälan om misstänkt våldsutsatthet*. Karlstad: Karlstads universitet, FoU Välfärd Värmland.

Våldets farlighet

- Isdal, P. (2001). *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia.
- Janson, S., Jernbro, C., & Långberg, B. (2011). *Kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige: en nationell kartläggning 2011*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Jernbro, C., Landberg, Å. & Thulin, J. (2023). *Våld mot barn 2022. En nationell kartläggning*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Kropp, R., Hart, S.D., Belfrage, H., (2008). *Bedömning av risk för upprepat partnervåld (SARA:SV) Version 2 Användarmanual*. Landstinget Västernorrland. Rättspsykiatriska regionkliniken.
- Norén, J. & Eriksson, M. (2017). *Förändringsarbete med våldsutövande män. Strategier för kvalitetsutveckling*. Stockholm: Sveriges kommuner och regioner.

Rouchy, E., Germanaud, E., Garcia, M., Michel, G. (2020). Characteristics of homicide-suicide offenders: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 55, 101490.

Socialstyrelsen (2024). *Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2022–2023*. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU 2001:72. *Barnmisshandel. Att förebygga och åtgärda. Barnmisshandelskommitténs huvudbetänkande*. Stockholm: Fritzes.

Barnets agerande i situationer med våld

Edleson, J.L., Ellerton, A.L., Seagren, E.A., Schmidt, S.O., Kirchberg, S.L. & Ambrose, A.T. (2007). Assessing child exposure to adult domestic violence. *Children and Youth Services Review*, 29, 961-971.

Fusco, R.A. & Fantuzzo, J.W. (2009). Domestic violence crimes and children: A population-based investigation of direct sensory exposure and the nature of involvement. *Children and Youth Services Review*, 31, 249–256.

Överlien, C. (2012). *Våld i hemmet – barns strategier*. Malmö: Gleerups.

Barnets perspektiv på risk och skydd

Eriksson, M., Cater, Å. K., Näsman, E. (red) (2023). *Barns röster om våld – att lyssna, tolka och förstå*. 3e rev. upplagan. Malmö: Gleerups.

Eriksson M. & Iversen, C. (2025). Utredande barnintervjuer och barns röster om våld och rädsla, i Eriksson, M. & Börjeson, M., (red.). *Våld i nära relation – barncentrerade och samordnade interventioner*. Lund: Studentlitteratur.

Goodman, Gail S., Quas, Jodi A., Goldfarb, Deborah, Gonzalves Lauren & Gonzales Alejandra (2019). Trauma and long-term memory for childhood events: Impact matters. *Child Development Perspectives*, 13(1), 3-9

Iversen, C. (2019). Beyond accessing information: Claiming to understand in child social welfare interviews. *British Journal of Social Psychology* 58, 550–568.

Kemppainen, H. & Kamotskin, K. (2024). The construction of a narrative space for children in an institutional interview interaction. *Nordic Social Work Research* 14(3), 332-345.

Utvecklingsrisker

Broberg, A. G., Almqvist, K., Mothander, P. R., & Tjus, T. (2015). *Klinisk barnpsykologi - Utveckling på avvägar* (2 uppl.). Stockholm: Natur och Kultur.

Broberg, A. G., Almqvist, K., & Svensson, P. (2025). *Anknytning, föräldraförmåga och socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.

Eriksson, M., Hultmann, O., Svensson, E., Jansson Josephsson, C. (2020). *Barn som upplever våld. Att stödja barn och bedöma föräldrars omsorgsförmåga*. Stockholm: Sveriges kommuner och regioner SKR.

Scheeringa, M. S., Zeanah, C. H., Drell, M. J., & Larrieu, J. A. (1995). Two approaches to the diagnosis of posttraumatic stress disorder in infancy and early childhood. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34(2), 191-200.

Akuta bedömningar

Eriksson, M. (2025). *Barn, våld och risk- och skyddsbedömningar vid socialtjänstens mottag. Pilotprojekt iRiSk-mottag*. Stockholm: Marie Cederschiöld högskola.

Eriksson, M. & Wollter, F. (2023). *Akuta bedömningar av våldshändelser i familjer med barn – utvecklingen av iRiSk-akut*. Stockholm: Marie Cederschiöld högskola, arbetsrapport nr. 101.

Vial, A., Assink, M., Geert, J.J.M.S., van der Pelt, C. (2020) Safety assessment in child welfare: A comparison of instruments. *Children and Youth Services Review*, 108, 104555.

Sexuella övergrepp mot barn

Almqvist, K., Norlén, A., & Tingberg, B. (2019). *Barn, unga och trauma. Att uppmärksamma, förstå och hjälpa*. Stockholm: Natur & Kultur.

Forte (2016). *Kunskapsöversikt om behandling mot sexuella övergrepp mot barn. Svensk sammanfattning*. Stockholm: Forte Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

Fredlund, C. (2019). *Adolescents Selling Sex and Sex as Self-Injury*. Linköping: Linköpings universitet.

Jonsson, L. & Lundström Mattsson, Å. (2012). *Unga som skadar sig genom sex*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

SBU (2011). *Medicinska och psykologiska metoder för att förebygga sexuella övergrepp mot barn. En systematisk litteraturöversikt*. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering SBU

SBU (2024). *Psykologiska och psykosociala behandlingsinsatser för barn 7 år eller yngre som utsatts för sexuellt våld. En systematisk översikt och etiska aspekter*. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering SBU.

Socialstyrelsen (2018). *Att samtala med barn*. Bilaga 1 Att samtala med barn – om sexuella övergrepp och människohandel. Stockholm: Socialstyrelsen.

Svedin, C-G., Landberg, Å. & Jonsson, L. (2021). *Unga, sex och internet efter #metoo. Om ungdomars sexualitet och utsatthet för sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2020/2021*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Baianstovu, R., Strid, S., Cinthio, H., Särnstedt Gramnaes, E, Enelo, J-M. (2019). *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*. Örebro: Örebro universitet.

Socialstyrelsen (2021). *Bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer Stöd till socialtjänst och hälso- och sjukvård*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2023). *Utreda barn och unga. Handbok för socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2025). *Heva – Manual. Bedömningsstöd för utredningar av barn som är utsatta för hedersrelaterat våld*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Vårdnads- boende- och umgängesutredningar

Eriksson, M. (2025). *Metodstödet iRiSk vid utredningar vid socialtjänstens familjerätt. Pilotprojekt iRiSk-familjerätt*. Stockholm: Marie Cederschiöld högskola.

Jaffe, P. G., Johnson, J. R., Crooks, C. V., Bala, N. (2008) Custody disputes involving allegations of domestic violence: Toward a differentiated approach to parenting plans. *Family Court Review*, 46(3), 500–522.

Jämställdhetsmyndigheten (2022). *Uppgifter om våld är inget undantag. Redovisning av kartläggning av uppgifter om våld eller andra övergrepp i mål om vårdnad, boende och umgänge*. Göteborg: Jämställdhetsmyndigheten, Rapport 2022:1.

Kaldal, A., Hellner, A. & Mattsson, T. (red.) (2024). *Children in Custody Disputes. Matching Legal Proceedings to Problems*. Palgrave Mcmillan, [Children in Custody Disputes: Matching Legal Proceedings to Problems | SpringerLink](#)

MFoF (2018). *Riskbedömning i utredningar om vårdnad, boende och umgänge Ett stöd för familjerättens handläggning*. Skellefteå: Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

MFoF (2023). *Att utreda vårdnad om barn i vissa fall. Handbok för socialtjänsten*. Skellefteå: Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd MFoF.

Bilaga 1 Utredning. Inhämtad information om indikationer på hög risk

1. VÅLDETS FARLIGHET

- a) **Allvarligt våld mot partner eller barnet** JA NEJ VET EJ
Orsakat skador fysiskt (ex. blåmärken, stukning), stryppgrepp, knytnävsslag, slag med tillhygge, sexuellt våld.
- b) **Våldet har trappats upp** JA NEJ VET EJ
- c) **Den våldsutövande förälderns situation medför hög risk för partnervåld:** arbetslöshet, kriminalitet, tillgång till vapen, social isolering, nylig separation, en närmiljö där det finns risk för våld och övergrepp JA NEJ VET EJ
- d) **Egenskaper hos våldsutövande förälder medför hög risk för partnervåld:** allvarlig psykisk störning (antisocialitet, PTSD m.m.), explosivitet, missbruk, vålds- eller självmordsplaner och förvrängd uppfattning om kvinnor, patologisk svartsjuka och stalking. JA NEJ VET EJ
- e) **En låg eller frånvarande reflekterande förmåga när det gäller våldet och våldets konsekvenser:** föräldern avvisar tanken att parter eller barnet har tankar, känslor och intentioner; har låg tolerans för partners eller barnets känslouttryck. JA NEJ VET EJ
- f) **Hög sårbarhet hos den våldsutsatta föräldern:** bristande social stabilitet, ekonomiskt beroende, social isolering, motstånd mot att ta emot hjälp, uttalad rädsla för förövaren, allvarliga psykiska problem eller missbruksproblem. JA NEJ VET EJ
- g) **Tecken på våld mot barnet:** blåmärken och frakturer, beteendeproblem, många somatiska symtom (magont, huvudvärk etc.) ovårdat utseende, hög skolfrånvaro. JA NEJ VET EJ
- h) **Faktorer hos föräldern som medför hög risk för våld mot barnet:** tidigare anmälan för barnmisshandel, depression och impuls-kontrollproblem, utsatt för barnmisshandel under sin egen uppväxt, intellektuell funktionsnedsättning. JA NEJ VET EJ
- i) **Faktorer i familj och sociala relationer som medför hög risk för våld mot barnet:** Social isolering, positiv attityd till/van att använda sig av "uppfostringsaga", hög konfliktnivå, stress, ekonomiska problem och skuldbeläggande av barnet. JA NEJ VET EJ
- j) **Faktorer hos barnet som medför hög risk för våld mot barnet eller hög risk att våldet skadar barnet:** yngre barn, barn med funktionsnedsättningar. JA NEJ VET EJ

2. BARNETS AGERANDE

- a) **Barnet ingriper i situationer med våld.** Situationer där barn själva aktivt ingriper för att stoppa våld mot förälder eller syskon utgör en särskilt riskfylld situation i förhållande till fysiskt våld mot barnet. JA NEJ VET EJ
- b) **Barnet ingriper genom att själv utöva våld.** Situationer där barn själva använder våld för att stoppa pågående våld är också en särskilt riskfylld situation i förhållande till fysiskt våld mot barnet. JA NEJ VET EJ
- c) **Barnet skyddar syskon.** Var uppmärksam på om barnet också beskriver att hen tar ansvar för att skydda eller hjälpa syskon JA NEJ VET EJ

3. BARNETS PERSPEKTIV

- a) **Barnet uttrycker rädsla.** Att uppleva otrygghet eller rädsla undergräver barnets möjligheter till utveckling och återhämtning. Trygghet är en rättighet för barn. JA NEJ VET EJ
- b) **Barnet ser få handlingsalternativ i otrygga eller riskfyllda situationer.** Att se inga eller få möjligheter att agera för att minska rädslan/skydda sig kan förstärka barnets upplevelse av otrygghet JA NEJ VET EJ
- c) **Barnet har inga/begränsade möjligheter att uttrycka sig om rädsla och otrygghet.** Barn som är mycket unga, under stor press, har särskilda svårigheter, etc. kan ha svårt att komma till tals om rädsla och otrygghet. Om det saknas information: utgå från att barnet är otryggt. JA NEJ VET EJ

4. UTVECKLINGSRISKER

- a) **Barnets situation när det gäller boende, för/skola, fritid och kamrater är instabil.** Det kan handla om en instabil bostadssituation (skyddat boende; besöksförbud, upprepade byten av bostad etc.) otrygghet i bostadsområde, byten av förskola/skola, svårigheter att upprätthålla kamratrelationer och delta i föreningsliv m.m. JA NEJ VET EJ
- b) **Barnets relation till respektive förälder präglas av bristande stabilitet.** Var uppmärksam på instabilitet vad gäller vårdnads- och umgängessituationen och att denna inte bedöms gynna barnets uppväxtvillkor. JA NEJ VET EJ
- c) **Barnets tillit till respektive förälders omsorgsförmåga oklar eller bristande.** Barnet upplever en bristande tillit till respektive förälders förmåga/villighet att finnas till hands för barnet, och kunna vara ett stöd i reglering av affekter, trösta och skydda i situationer när barnet känner sig hotat, rädd, ensamt eller är sjuk (vara "trygg bas" och "säker hamn") JA NEJ VET EJ

- d) **Barnet visar tydliga tecken på att ha påverkats negativt av våldet.** Barnet visar symtom på trauma, eller på inåtvända eller utåtagerande problem. I bedömningen bör uppmärksammas om föräldrarna tar problemen på allvar eller om de tolkar beteendet på ett negativt sätt, och exempelvis ser det som ett sätt för barnet att uppnå fördelar eller uppmärksamhet. JA NEJ VET EJ
- e) **Barnet har normaliserat våld.** Barnet ser våld som ett normalt sätt att hantera relationer och konflikter, och/eller det finns hos barnet en tillåtande attityd till våld och en acceptans för att själv använda eller utsättas för våld JA NEJ VET EJ
- f) **Den våldsutövande föräldern brister i den känslomässiga omsorgen om barnet.** Särskilt föräldrars bristande förmåga till känslomässig omsorg om ett barn som upplevt våld behöver uppmärksammas och det är en risk om föräldern visar bristande förmåga att förstå att våldet har påverkat barnet och relationen till föräldrarna. JA NEJ VET EJ
- g) **Den våldsutsatta föräldern brister i den känslomässiga omsorgen om barnet.** Särskilt föräldrars bristande förmåga till känslomässig omsorg om ett barn som upplevt våld behöver uppmärksammas och det är en risk om föräldern visar bristande förmåga att förstå att våldet har påverkat barnet och relationen till föräldrarna. JA NEJ VET EJ
- h) **Omsorgsalliansen mellan föräldrarna är svag eller obefintlig.** Den omsorg barnen får blir beroende av samspelet mellan föräldrarna och i synnerhet av hur en våldsutövande förälder fungerar som medförälder till den våldsutsatta föräldern. Förmåga till samarbete måste bedömas utifrån föräldrarnas position som våldsutövande eller våldsutsatt. JA NEJ VET EJ
- i) **Barnet har begränsade förutsättningar att skapa mening kring våldet.** Barnet är utlämnat åt att på egen hand försöka begripliggöra sin livssituation, då varken föräldrarna eller någon annan vuxen talat med barnet om våldet på ett sådant sätt att barnet kunnat foga in våldet i sin livsberättelse, eller då barnet får vrångbilder av våldshandlingarna av våldsutövaren och/eller den utsatta föräldern JA NEJ VET EJ

5. SAMMANVÄGD BEDÖMNING av behov av omedelbara insatser

- a) **Risken för upprepat och allvarligt våld bedöms som hög** JA NEJ VET EJ
- b) **Barnet ingriper i situationer med våld** JA NEJ VET EJ
- c) **Barnet är rädd, ser få handlingsalternativ, har inte kommit till tals** JA NEJ VET EJ
- d) **Det finns utvecklingsrisker som kräver omedelbara insatser** JA NEJ VET EJ

Bilaga 1 Mottag. Inhämtad information om indikationer på hög risk

1. VÅLDETS FARLIGHET

- k) **Allvarligt våld mot partner eller barnet** JA NEJ VET EJ
Orsakat skador fysiskt (ex. blåmärken, stukning), strypgrepp, knytnävsslag, slag med tillhygge, sexuellt våld. JA NEJ VET EJ
- l) **Våldet har trappats upp** JA NEJ VET EJ
- m) **Den våldsutövande förälderns situation medför hög risk för partnervåld:** arbetslöshet, kriminalitet, tillgång till vapen, social isolering, nylig separation, en närmiljö där det finns risk för våld och övergrepp JA NEJ VET EJ
- n) **Egenskaper hos våldsutövande förälder medför hög risk för partnervåld:** allvarlig psykisk störning (antisocialitet, PTSD m.m.), explosivitet, missbruk, vålds- eller självmordsplaner och förvrängd uppfattning om kvinnor, patologisk svartsjuka och stalking. JA NEJ VET EJ
- o) **En låg eller frånvarande reflekterande förmåga när det gäller våldet och våldets konsekvenser:** föräldern avvisar tanken att parter eller barnet har tankar, känslor och intentioner; har låg tolerans för partners eller barnets känslouttryck. JA NEJ VET EJ
- p) **Hög sårbarhet hos den våldutsatta föräldern:** bristande social stabilitet, ekonomiskt beroende, social isolering, motstånd mot att ta emot hjälp, uttalad rädsla för förövaren, allvarliga psykiska problem eller missbruksproblem. JA NEJ VET EJ
- q) **Tecken på våld mot barnet:** blåmärken och frakturer, beteendeproblem, många somatiska symtom (magont, huvudvärk etc.) ovårdat utseende, hög skolfrånvaro. JA NEJ VET EJ
- r) **Faktorer hos föräldern som medför hög risk för våld mot barnet:** tidigare anmälan för barnmisshandel, depression och impuls-kontrollproblem, utsatt för barnmisshandel under sin egen uppväxt, intellektuell funktionsnedsättning. JA NEJ VET EJ
- s) **Faktorer i familj och sociala relationer som medför hög risk för våld mot barnet:** Social isolering, positiv attityd till/van att använda sig av "uppfostringsaga", hög konfliktnivå, stress, ekonomiska problem och skuldbeläggande av barnet. JA NEJ VET EJ

- t) **Faktorer hos barnet som medför hög risk för våld mot barnet eller hög risk att våldet skadar barnet:** yngre barn, barn med funktionsnedsättningar. JA NEJ VET EJ

2. BARNETS AGERANDE

- d) **Ingriper barnet skyddande i situationer med våld?** JA NEJ VET EJ
Situationer där barn själva aktivt ingriper för att stoppa våld mot förälder eller syskon utgör en särskilt riskfylld situation i förhållande till fysiskt våld mot barnet.
- e) **Ingriper barnet genom att själv använda våld?** JA NEJ VET EJ
Situationer där barn själva använder våld för att stoppa pågående våld är också en särskilt riskfylld situation i förhållande till fysiskt våld mot barnet.

3. BARNETS PERSPEKTIV

- d) **Har barnet uttryckt rädsla?** Att uppleva otrygghet eller rädsla undergräver barnets möjligheter till utveckling och återhämtning. Trygghet är en rättighet för barn. JA NEJ VET EJ
- e) **Har barnet inte haft möjlighet att uttrycka sin rädsla?** Barn som är mycket unga, under stor press, har särskilda svårigheter, etc. kan ha svårt att komma till tals om rädsla och otrygghet. Om det saknas information: utgå från att barnet är otryggt. JA NEJ VET EJ
- f) **Ser barnet få handlingsalternativ i otrygga eller riskfyllda situationer?** Att se inga eller få möjligheter att agera för att minska rädslan/skydda sig kan förstärka barnets upplevelse av otrygghet. JA NEJ VET EJ

4. (akuta) UTVECKLINGSRISKER

- j) **Lever barnet i en miljö av upprepat våld?**
- k) **Brister våldsutsatt i sin känslomässiga omsorg om barnet i den aktuella situationen?** JA NEJ VET EJ
JA NEJ VET EJ
- l) **Brister våldsutövande i sin känslomässiga omsorg om barnet i den aktuella situationen?** JA NEJ VET EJ
- m) **Visar barnet just nu tydliga tecken på att ha påverkats negativt av våldet?** JA NEJ VET EJ

5. SAMMANVÄGD BEDÖMNING av behov av omedelbara insatser

- e) Är risken för upprepat och/eller allvarligt våld hög? JA NEJ VET EJ
- f) Ingriper barnet i situationer med våld? JA NEJ VET EJ
- g) Barnets uttrycker rädsla, ser få handlingsalternativ eller har inte kunnat komma till tals? JA NEJ VET EJ
- h) Finns utvecklingsrisker som är akuta/ kräver omedelbara insatser JA NEJ VET EJ

Bilaga 2. Stöd till dokumentation i journal

Denna bilaga är tänkt som ett stöd till handläggare vid mottag respektive utredningsenheter, i hur de kan dokumentera den information som framkommit i journalen och/eller i beslutsunderlag. Stödet utgår från de fem riskområden som står i fokus för metodstödet iRiSk.

Stödet för handläggare består av ett första steg där olika riskfaktorer dokumenteras (Bilaga 1), och detta dokument (Bilaga 2) som anger hur den insamlade informationen kan dokumenteras i journalen/beslutsunderlaget.

Steg 1: Bilaga 1

I bilaga 1 kan handläggare sammanfatta vilka faktorer som tyder på hög risk som det framkommit information om.

Steg 2: Dokumentera i journal med hjälp av frågorna nedan (Bilaga 2)

I journalen bör framgå:

1. hur du just nu uppfattar graden av risk på olika områden (våldets farlighet, barnets agerande, barnets perspektiv och utvecklingsrisker för barnet),
2. vilken information som dokumenterats hittills (vilka riskfaktorer du markerat JA i Bilaga 1 i Användarstödet för iRiSk) och
3. hur du inhämtat information.
4. Den samlade bedömningen av behov av insatser här och nu bör också framgå i journalen, liksom information som kan vara relevant för en bedömning av behov av insatser på längre sikt.

Utgå från Bilaga 1. Formulera sedan text med utgångspunkt i frågorna nedan (välj själva i vilken ordning du besvarar frågorna).

1. Våldets farlighet

- Vilken bild har du fått hittills av hur farligt våldet är? Är risken för upprepat och/eller allvarligt våld hög, förhöjd eller låg? Eller har du inte tillräcklig information för att ha en uppfattning om farlighet (risk kan inte bedömas)?
- Vilka rutor i Bilaga1 har du svarat JA på? (vilka riskfaktorer har identifierats)
- Från vem/varifrån har du fått information om våldets farlighet?

2. Barnets agerande

- Vilken bild har du fått hittills av hur barnet agerar i situationer med våld? Medför barnets agerande risk för upprepat och/eller allvarligt våld och är risken hög, förhöjd eller låg? Eller har du inte tillräcklig information för att ha en uppfattning om barnets agerande (risk kan inte bedömas)?
- Vilka rutor i Bilaga 1 har du svarat JA på? (vilka riskfaktorer har identifierats)
- Från vem/varifrån har du fått information om barnets agerande?

3. Barnets perspektiv

- Vilken bild har du fått hittills av barnets perspektiv (rädsla eller av att inte kunna agera för att bli tryggare)? Medför barnets perspektiv att risken för barnet är hög, förhöjd eller låg? Eller har du inte tillräcklig information för att ha en uppfattning (risk kan inte bedömas)?
- Vilka rutor i Bilaga 1 har du svarat JA på? (vilka riskfaktorer har identifierats)
- Från vem/varifrån har du fått information om barnets perspektiv?

4. Utvecklingsrisker

- Vilken bild har du fått hittills av utvecklingsrisker, dvs. hur allvarliga risker finns på längre sikt om barnet befinner sig i/stannar kvar denna miljö? Är risken hög, förhöjd eller låg? Eller har du inte tillräcklig information för att ha en uppfattning om utvecklingsrisker (risk kan inte bedömas)?
- Vilka rutor i Bilaga 1 har du svarat JA på? (vilka riskfaktorer har identifierats)
- Från vem/varifrån har du fått information om utvecklingsrisker?

5. Samlad bedömning av behov av omedelbara insatser och säkerhetsplanering

Utifrån den bild du fått hittills av våldets farlighet, barnets agerande, barnets perspektiv och utvecklingsrisker, vilken är din samlade bedömning av behovet av insatser här och nu?

Om den information som inhämtats hittills kan vara relevant för en bedömning av behov av insatser på längre sikt, notera också det i journalen.